

SA QOSIPELI TE ZISU KARISITO SAPU
KUBERIA
LUKE

Sa Vinabakala

Sa Qosipeli sapu kuberia e Luke, si tozia sapu e Zisu tugo sa Hinarupu sapu ele tava tatarana pude tadi na tie Izireli, meke tadi doduru tie pa kasia popoa.

Tozia tugo Luke pa nana kinubekubere sapu ele ta tioko koasa Maqomaqona sa Tamasa se Zisu, pude tarae nia sa Inavoso Leana koari na habahuala. Meke sa Inavoso Leana hie si balabala sisigiti sari doduru tie pa kasia popoa, koari hopeke dia minalana na tinasuna.

Sa “qinetugetu” si keke nati zinama pa Qosipeli te Luke. Ta dogoro sisigiti si hie koari na hinia kekenu tanisa Qosipeli hie, vasina ta tozi sa minae, na pinodo te Zisu, meke pa vinabetona si ta tozi sa toতোso pu ta hena sage pule pa Manauru se Zisu.

Sa vivineina sa tinoqolo na vina enena la sa vina hinokarana e Karisito, si tozia tugo e Luke pa buka Tinavete Tadi na Apositolo.

Koari na pinaqapaqahana sa Qosipeli te Luke hie si boka dogoria gita sapu pa pinaqaha vina rua meke vina onomo, si koa dia sari kaiqa tinitona sapu teleno mo sa Qosipeli te Luke si tozi.

Kekenono sa kinaera tadi na mateana, sa inene la tadi na Sepati koasa Haha Zisu, sa kinoa te Zisu pa Zelepade, sa vivineina sa tie Sameria leana, meke sa koburu muliunu.

Pa korapana la sa Qosipeli hie, si ta tozi va ninira sa ginuana sa vinaravara, sa Maqomaqo Hope, sa tinavete varitokae tadi na barikaleqe koasa ninabulu te Zisu, meke sa tinaleosae te Tamasa koari na sinea tana tie.

Sari na Nati Pinaqapaqahana sa Buka Hie

Sa pinodalaena sa Qosipeli. Hinia 1:1-4
 Totoso podo meke kobukoburudi sari Zone Papitaiso, e
 Zisu. Hinia 1:5 kamo hinia 2:52
 Ninabulu te Zone Papitaiso. Hinia 3:1-20
 Sa pinapitaiso meke sa totoso ta toketoke se Zisu. Hinia
 3:21 kamo hinia 4:13
 Sa ninabulu te Zisu pa Qaleli. Hinia 4:14 kamo hinia 9:50
 Beto pa Qaleli meke la pa Zerusalema se Zisu. Hinia 9:51
 kamo hinia 19:27
 Sa Nana totoso mumudi e Zisu pa Zerusalema meke
 koari na vasidi pu tata vasina. Hinia 19:28 kamo hinia
 23:56
 Sa tinuru pule te Zisu pa minate, sari na totoso ta
 dogoro pule, meke sa Nana sinage pule pa Manauru.
 Hinia 24:1-53

Sari Zinama Tuketukele

¹ Soku tie si ele podekia, pude vagi varigara ni sari na
 vivineidi rina tinitonā pu ele ta evanā pa vari korapada
 gita, koari na rane la hiroi. ² Ele kuberi rini sari vivinei,
 gua pu totozini gami arini pu ele dogoro soti matadi
 podalae pa podalaena, meke ele tarae nia tugo rini sa
 inavoso te Tamasa asa. ³ Gua asa, ke leana tugo pude
 kubere atu ni rau koa goi Tiopilasi pu ta pamañāemu, sari
 na vinari lulidi rina ginugua hire; sina ele viliti valeani,
 na va sosode valeani rau sari doduru vivinei, podalae pa
 pinodalaena meke kamo pa rane ninoroi. ⁴ Gua pude mu
 tumae nia sa hinokara koari doduru vina tumatumae sapu
 ele ta poni ni goi.

Ta Tozi Va kenuē sa Pinodo te Zone Papitaiso

⁵ Pa totosona pu koa banāra se Herodi^d koasa pinaqaha
 popoa pa Ziudia, si koa nana vasina si keke hiama, pozana
 e Zakaraea, pa puku hiama te Abaeza. Se Lizabeti, sa nana

barikaleqe, ba gore mae tugo pa keke tututi hiamā sapu koe Eroni.* ⁶ Na tie toꝛoto sari kara pa kenuna sa Tamasa, meke luli valeani ri kara sari doduru tinarae, na ginarunu te Tamasa. ⁷ Ba loke tudia sari kara, sina tige se Lizabeti, meke ele barogoso na kaleqe tugo sari kara.

⁸ Ego, keke rane si kamo sa toṭoso tavetavete tanisa puku hiamā sapu somana nia e Zakaraea pa Zelepade, meke korapa taveti sa sari na nana tinavete hiamā pa kenuna sa Tamasa. ⁹ Lulia rini sa hahanana tadi na hiamā, ke mudumudukeda si arini, meke ta vizata se Zakaraea pude nuquru la pa korapa lose hopena tanisa Baṅara meke tavetia sa vina uququ ruqa humaṅa lea pa hope^d. ¹⁰ Meke sipu kamo sa toṭoso si nuquru la si asa meke va uququ ruqa humaṅa lea, meke koa varavara pa sada sari vinarigara tie pu mae vahesi.

¹¹ Meke vura koa sa sa mateana te Tamasa, turu nana pa kali mataona sa hope, vasina tava uqu sa ruqa humaṅa lea. ¹² Totoso dogoria Zakaraea sa mateana, si ta duaṅa na matagutu si asa. ¹³ Ba zama la koa sa sa mateana, “Mu lopu matagutu Zakaraea! Ura ele avosia Tamasa sa mua vinaravara, ke kote podoa e Lizabeti, sa mua barikaleqe, si keke koburu koreo, meke kote poza nia Zone goi si asa. ¹⁴ Kaqu koa qetuqetu hola si goi, meke sari sokudi pana podo si asa. ¹⁵ Kote keke tie arilaena hola si asa pa kenuna sa Baṅara. Lopu kaqu napo vaeni, meke sari napo ṅiniradi si asa, meke kote ta siṅie nia sa sa Maqomaqo Hope podalae toṭoso podo sa.* ¹⁶ Sokudi ri na tie Ziu, si kote turaṅa pule mae ni sa koasa Baṅara, sa dia Tamasa. ¹⁷ Meke kote la va kenue si asa koasa Baṅara pa ṅiniraṅira te Tamasa, kekeṅoṅo sa poropita Ilaiza, pude va kekeri bulodi sari na tamadia, meke koa varivari tatarue koari na tudia. Meke kaqu va kekere maei sa sari na tie va guge,

* 1:5 1 Koron 24:10 * 1:15 Nab 6:3

pude balabala kekenono gua rina tie tonoto, meke kote va namanama vekoi sa sari na tinoni tanisa Baṅara,” gua sa mateana.*

¹⁸ Meke zama la koasa mateana se Zakaraea, “Vegua meke kote gilania rau sapu kote boka ta evaṅa sapu gua hie? Sina ele barogoso si rau, meke ele kaleqe tugo sa qua barikaleqe,” gua si asa.

¹⁹ Meke olaṅa sa mateana, “Arau se Qebireli, arau si turu pa kenuna sa Tamasa, meke garunau Sa pude mae tozi nigo sa inavoso leleana hie.* ²⁰ Kamahire si kote poka si agoi meke lopu boka zama osolae kamo sa rane sapu kote tava gorevura si asa, sina lopu va hinokari goi sari qua zinama, sapu kote ta evaṅa pa dia totoso gotodi,” gua sa mateana.

²¹ Korapa gua si aqa lamo nia rina tinoni se Zakaraea, meke balabala si rini sapu na vegua ke koa seunae si asa pa korapana sa lose hopena, gua. ²² Meke totoso vura mae tugo sa, si lopu boka zama la koa rini si asa, ke gilania rini sapu keke dinogodogorae si ele dogoria sa pa korapana sa lose hopena. Meke sina lopu boka zama si asa, ke zama lima la koa rini si asa.

²³ Meke sipu hokoto sa nana totoso tavetavete pa Zelepade, si pule la pa nana vetu se Zakaraea. ²⁴ Meke mudina asa si ari tiana mo se Lizabeti sa nana barikaleqe, ke koa tome mo pa vetu se Lizabeti ka lima sidara. ²⁵ Meke zama si asa, “Kamahire tu si vata dogoro nau sa Baṅara sa Nana tataru, meke vagi pania Sa sa qua kinurekure pa kenudi ri na tinoni,” gua si asa.

Ta Tozi sa Pinodo te Zisu

²⁶ Meke totoso kamo sa vina onomo sidarana sa molu te Lizabeti, si garunu la nia Tamasa sa mateana Qebireli, koasa vasileana pa Qaleli, sapu Nazareti pozana. ²⁷ Keke

* 1:17 Mal 4:5-6 * 1:19 Dan 8:16, 9:21

inavoso te Tamasa si paleke la nia sa koa keke vineki vaqura vasina, pu ele ta pinirovetu vekona pude kote haba ia keke tie pozana Zosepa, sapu podo mae pa tutina Devita sa Baṅara. Sa pozana sa vineki si e Mere.* ²⁸ Mae sa Mateana koe Mere meke zama, “Mu koa qetu, agoi pu ta vizatamu na ta manaemu. Sa Baṅara si koa koa goi!” gua sa mateana.

²⁹ Ta duana hola ni Mere sari zinama tanisa Mateana, ke balabala hata sisigitia sa ginuana sa inavoso hie. ³⁰ Ba zama la koa sa sa mateana, “Mere! Mu lopu matagutu, ura ele ta vizata si goi sina tataru hola nigo sa Tamasa. ³¹ Ura kote aritiamu si goi, meke kote podoa goi si keke koburu koreo, meke kaqu poza nia ‘Zisu’ goi si asa.* ³² Kote koa tava lavata si Asa, meke kote ta pozae na Tuna sa Tamasa Ululuna Hola. Meke sa Tamasa, sa Baṅara si kote va Baṅaria si Asa, gua tugo sa tamana pukerane, sapu se Devita.* ³³ Meke kote koa Baṅara si Asa pa tutina e Zekopi ninae rane ka rane, meke sa Nana Binaṅara si loke vina betona!” gua sa mateana.

³⁴ Meke nanasa la koasa mateana se Mere, “Vegua meke kote boka podoa rau sa koburu, sina lopu ele koa turaṅa tie si rau?” gua si asa.

³⁵ Meke olana sa mateana, “Sa Maqomaqo Hope si kote kamo atu koa goi, meke sa niniraṅira te Tamasa sapu Ululuna Hola kote va aqoro igo. Gua ke sa koburu hopena hie sapu kote podo si kote ta pozae na ‘Tuna sa Tamasa.’ ³⁶ Mu balabala ia se Lizabeti, sa turaṅamu sapu tige meke ele kaleqe tu, ba kamahire si ele onomo sidarana sa molu tanisa. ³⁷ Ura loketona hokara si tasuna koe Tamasa pude tavetia,” gua sa Mateana.*

* 1:27 Mt 1:18 * 1:31 Mt 1:21 * 1:32 2 Samuela 7:12,13,16; Ais 9:7

* 1:37 Zen 18:14

³⁸ Meke zama se Mere, “Na nabulu te Tamasa si arau, ke mani ta evaṅa tugo koa rau gua sapu zama nia goi,” gua si asa. Meke taluarae taloa sa mateana koa sa.

Enene La Koe Lizabeti se Mere

³⁹ Lopu seunae si va qaqiri mo se Mere, meke topue bebeno la si asa koa sa vasileana koari na toqere pa soloso Ziudia. ⁴⁰ Vasina si la nuquru si asa pa vetu te Zakaraea, meke la zama qetuqetu koe Lizabeti. ⁴¹ Totoso avosia tugo e Lizabeti sa zinama qetuqetu te Mere, si voluṅu sa koburu pa korapa tiana, meke ta siṅie nia e Lizabeti sa ṅiniraṅira tanisa Maqomaqo Hope. ⁴² Meke zama va ululae si asa, “Ta manaemu si goi koa ri doduru barikaleqe, meke ta manaena tugo sa koburu pu kaqu podoa goi. ⁴³ Na vegua ke ta evaṅa tu koa rau sa ginugua nomana hie, sapu sa tinana sa qua Baṅara si mae kamo tu koa rau? ⁴⁴ Ura totoso avosia tugo rau sa zinama qetuqetu tamugoi, si voluṅu qetuqetu sa koburu pa tiaqu. ⁴⁵ Ta manaemu si agoi Mere, sina va hinokaria goi sapu kote gorevura sapu gua zama nia sa Baṅara koa goi!” gua si asa.

Sa Kinera Vinahesi te Mere

⁴⁶ Meke zama se Mere:
 “Sa buloqu si va lavatia sa Baṅara;*”
⁴⁷ meke qetuqetu nia sa maqomaqoqu sa Tamasa, sa qua Hinarupu.
⁴⁸ Sina arau si keke Nana nabulu,
 pu lopu hite arilaequ,
 ba balabala au tu Sa.
 Ke kaqu poza nau tamanae
 ri doduru sinage na sage si rau,*
⁴⁹ sina koa gua koari na tiṅitona marilaedi
 pu evaṅi sa Tamasa Heheda koa rau.
 Hopena tugo sa pozana;

* 1:46 1 Samuela 2:1-10 * 1:48 1 Samuela 1:11

- ⁵⁰ meke koari na sinage na sage si vata dogoro nia Sa sa Nana tataru variva taleosae,
koa ri pu pamana nia si Asa.
- ⁵¹ Koasa lima niniirana Tanisa si taveti Sa sari Nana tinavete niniiradi,
va talahuarae i Sa saripu vahesi puleni koari na dia binalabala.
- ⁵² Va gore pani Sa sari na banara niniiradi pa dia tuturu-ana,
ba va lavati Sa sarini pu koa va pepekae.*
- ⁵³ Poni va sokuni tinitona leadi Sa saripu oviadi,
ba limalimadi meke va taloa i Sa saripu tagotagodi.
- ⁵⁴ Ele toka nia Sa se Izireli sa Nana nabulu,
lopu mulini nia Sa pude tataru nia na taleoso nia
- ⁵⁵ se Ebarahami meke sarini pu tuti gore koa sa pa sinage na sage,
gua sapu va tatara nia Sa koari tiatamada pukerane,”
gua si asa.*
- ⁵⁶ Meke koa paki tu koe Lizabeti se Mere, padana neta sidara, meke tiqe pule la pa nana popoa soti.

Sa Pinodo te Zone Papitaiso

- ⁵⁷ Meke sipu kamo sa toতোso pude koa ta holae se Lizabeti, si podoa sa sa tuna koreo.
- ⁵⁸ Ke sipu avoso nia rina turana, na nana butubutu, sapu gua tataru gunia Tamasa si asa, si somana qetuqetu turana rini si asa.
- ⁵⁹ Koasa vina vesu ranena podo gua sa koburu, si mae si arini pude ta magu^d si asa, meke hiva poza nia “Zakaraea” rini si asa; pude poza luli koasa tamana, gua.* ⁶⁰ Ba zama sa tinana: “Lokari! E Zone tu kote pozana si asa,” gua.
- ⁶¹ Meke zama si arini koa sa; “Ai, loke turanamu goi si pozapoza Zone,” gua si arini. ⁶² Ke zama pokapoka la ia

* 1:52 Zob 5:11, 12:19 * 1:55 Zen 17:7 * 1:59 Liv 12:3

rini sa tamana sa koburu, nanasia rini sapu esei kote hiva poza nia sa sa koburu.

⁶³ Ke tepa ia Zakaraea si keke kubekubereana, meke kuberia sa si guahe: “Sa pozana sa si e Zone” gua. Ke magasa beto sari doduru. ⁶⁴ Meke pa totosona tugo asa, si boka zama pule se Zakaraea, meke vahesia sa sa Tamasa. ⁶⁵ Matagutu hola sari na tie pu koa tata vasina, meke ta urahae la pa doduru vasileana koari na toqere pa soloso Ziudia sari na inavosodi rina ginugua hire. ⁶⁶ Meke sari doduru pu avosia sa ginugua hie, si va soku nia binalabala rini sa gugua sa koburu, meke zama, “Na sa beka si kote ta eva^{na} koa sa?” gua. Ura bakala mo sapu sa niniranira te Tamasa si koa koa sa.

Sa Kinorokorotae te Zakaraea

⁶⁷ Meke ta si^{nie} nia sa niniranira tanisa Maqomaqo Hope se Zakaraea, ke korokorotae guahe si asa:

⁶⁸ “Mada vahesia sa Ba^{na}ra sa Tamasa pa Izireli!

Ura mae si Asa pude harupu sari Nana tie, meke pude vata rupaha gita.

⁶⁹ Ele ponini gita Sa si keke Hinarupu niniranira, pa tutina e Devita sa Nana nabulu.

⁷⁰ Gua sapu ele va tatara nia Sa koari Nana poropita madidi pukerane,

⁷¹ sapu kote harupu gita koari nada kana, meke koa sa niniranira tadirini pu kukitini gita,

⁷² meke kaqu tataru sisigiti ni Sa sari na tiatamada pukerane,

meke pude balabala pule ia sa Nana Vinariva Egoi hopena koe Ebarahami,

⁷³ sapu zama tokotokoro nia Sa koe Ebarahami, sa tamada:

⁷⁴ va tatara nia Sa, si pude va sare gita koari nada kana,

meke pude lopu matagutu ni gita si arini,

- pana nabulu nia gita si Asa.
- ⁷⁵ Meke pude boka koa va madi,
meke toꞏoto si gita pa kenuna Sa doduru rane pa
nada tinoa.
- ⁷⁶ Ke agoi na tuqu si kote ta pozae na poropita^d tanisa
Tamasa Ululuna Hola.
Ura kote ene va kenue si goi koa sa Baꞏara,
pude va namanama vekoa sa Nana siraꞏa,*
- ⁷⁷ pude tozi ni sari na Nana tie,
sapu kaqu ta harupu si arini,
koasa tinaleosaedi ri na dia sinea.
- ⁷⁸ Ura sa nada Tamasa si lohi hola sa Nana tataru variva
taleosae.
Gua ke sa rimata sapu gasa koa gita si kote mae gua
pa maꞏauru
- ⁷⁹ pude kalalasa la koarini pu koa pa hinuporo,
koa rini pu koa tata sa minate,
pude matamatani gita pa nada inene la koasa
siraꞏana sa binule,” gua si asa.*
- ⁸⁰ Meke noma sage sa koburu; na ꞏiꞏira pa tinina meke
pa maqomaqona. Meke koa mo si asa pa soloso qega,
osolae kamo sa totošo pude vura ta dogoro si asa koari na
tie Izireli.

2

Sa Pinodo te Zisu
(*Matiu 1:18-25*)

¹ Koari na rane arini, si va turua e Oqasitasi, sa Baꞏara
Roma si keke tinarae pude kaqu ta kubere meke ta nae sari
doduru tiena sa nana binaꞏara, gua. ² Hie sa ninae kekenu
hokara totošo e Quiriniasi si na qavuna koasa pinaqaha
popoa pa Siria. ³ Ke sari doduru tie si la pa dia vasileana
soti, pude ta kubere, gua.

* 1:76 Mal 3:1 * 1:79 Ais 9:2

⁴ Ke taluarae pa vasileana Nazareti, koa sa pinaqaha popoa pa Qaleli se Zosepa, meke la pa Ziudia, pa Betilihema, vasina podo se Devita sa Baṅara. Sapu la nia Zosepa vasina, si na tutina e Devita si asa. ⁵ La si asa pude ta nae somanae koe Mere sapu ele ta pinirovetu vekona pude haba ia sa, gua. Se Mere si ele aritiana tu* pa totoaso. ⁶ Meke sipu koa sari kara pa Betilihema, si kamo sa totoaso pude podo sa koburu. ⁷ Ke podoa sa sa tuna koreo kenuna, meke hade nia poko tana haha sa, meke va ekoa sa si Asa pa vasina ganiganiana tadi na kurukuru* ṅame, sina loke lolomo si koa koari na vetu* tadi na tie maedi.

Sari na Tie Kopu Sipi meke sari na Mateana

⁸ Meke koadia pa popoa sana tata pa Betilihema, sari kaiqa sepati, saripu koa kopu ni dia rovana sipi pa soloso pana boṅi. ⁹ Meke vura va hodaka mae koa rini si keke mateana te Tamasa, meke ṅedala vura koa rini sa kalalasa tanisa Baṅara, ke matagutu sisigiti si arini. ¹⁰ Ba zama la koa rini sa mateana, “Mi lopu matagutu! Ura paleke ponini gamu rau si keke inavoso leleana sapu kote qetu hola nia ri doduru tie. ¹¹ Ura ele podo ṅinoroi pa vasileana te Devita, sa mia Hinarupu, Asa se Karisito^d sa Baṅara! ¹² Meke guahe sa vina gilagilana Sa koa gamu: Kote la dogoria gamu si keke koburu, ta hadei poko tana haha meke eko nana pa ganiganiana tadi na kurukuru,” gua sa mateana.

¹³ Meke vura va hodaka mae somana koa sa mateana asa, si keke puku mateana lavata pa Maṅauru, meke vahesia rini sa Tamasa pa dia kinera sapu guahe:

¹⁴ “Mani tava lavata sa Tamasa panaulu pa Maṅauru,

* 2:5 Mamu tiro la ia Lk 1:35: * 2:7 Sari na kurukuru ṅame hire si na bulumakao, na sipi, na qoti meke na doṅ'ki, na gua. * 2:7 Sa vetu tadi na tie maedi ginuana sina vetu vasina boka la koa na puta sari na tie enenedi.

meke sa binule si mani koa pa pepeso, koa rini pu qetu ni Sa,” gua.

¹⁵ Totoso ele taluarae pule la pa Mañauru sari na mateana, si vari zamai sari na sepati, “Aria, mada la pa Betilihema, mada la dogoria sapu gua ta evaṅa, pu ele tozini gita sa Bañara,” gua si arini.

¹⁶ Ke topue tuture la si arini, meke la dogori rini sari Mere, e Zosepa meke sa haha, korapa eko nana pa ganiganiana kokobana tadi na kurukuru. ¹⁷ Sipu dogoria rina sepati sa haha, si vivinei ni rini koari na tie sari doduru ginuguana sa koburu, gua sapu tozia sa Mateana koa rini. ¹⁸ Ke magasa beto sari doduru pu avosia sa vivinei tadi na sepati. ¹⁹ Ba se Mere, si va naqiti sari doduru ginugua hire, meke balabala va lohi ni pa bulona. ²⁰ Meke taluarae pule taloa dia sari na sepati, va lavatia na vahesihesia rini sa Tamasa koari doduru gua pu dogori, na avosi rini, sina gua tugo sapu tozi ni sa mateana si ta evaṅa.

Ta Vala Pozapoza se Zisu

²¹ Pa vina vesu rane, sipu kamo sa totoso pude ta magu sa koburu, si poza nia Zisu rini si Asa, gua tugo sapu tozia sa mateana totoso lopu ele aritiana nia tu Mere si Asa.*

Tava Madi pa Zelepade se Zisu

²² Meke sipu kamo sa totoso tadi Zosepa e Mere, pude la tavetia sa vina vukivukihi vinulasa, gua sapu tozia sa Tinarae te Mosese, si paleke la nia tugo rini pa Zerusalema sa haha pude va madia koe Tamasa.* ²³ Gua sapu ta kubere pa Tinarae te Tamasa, sapu guahe: “Doduru koburu koreo kenudi si kaqu tava madi vala koa sa Bañara,” gua.* ²⁴ Meke pude la vala i ri karua koasa hiama si karu baruku

* 2:21 Liv 12:3; Lk 1:31 * 2:22 Liv 12:6-8 * 2:23 Ekd 13:2,12

nomadi, babe karua tuna baruku, pude va vukivukihi poni, gua sapu ta hivae koasa Tinarae te Tamasa.

²⁵ Ego koa nana pa Zerusalemā pa totoaso, si keke tie pozana si e Simione. Keke tie toⁿoto si asa, meke va madi pule nia koe Tamasa. Korapa aqa nia sa sa hinarupu tadi na tie Ziu, meke sa Maqomaqo Hope si koa koa sa.

²⁶ Ele va gilana nia sa Maqomaqo Hope koa sa, sapu lopu kote turei mate si asa, osolae kaqu dogoro pakia tu sa sa Karisito^d sapu ele tava tatarana. ²⁷ Ta turaⁿa si asa koa sa Maqomaqo Hope pude nuquru la koasa varivarigarana pa Zelepade. Meke sipu paleke la nia ri karua tiatamana pa Zelepade sa koburu sapu se Zisu, pude ta tavete koa Sa sapu gua ta hivae pa Tinarae te Tamasa, ²⁸ si kuka vagia Simione pa limana sa koburu, meke zama guahe si asa koe Tamasa:

²⁹ “Baⁿara, gua sapu va tatara nia Goi, si Mamu va taloa ia pa binule sa Mua nabulu kamahire.

³⁰ Ura ele dogoro nia mataqu rau sa Mua tinaharupu,

³¹ sapu ele va namanama vekoa Goi pa kenudi ri doduru tie pude dogoria:

³² Na kalalasa pude va vura ia sa Mua hiniva koari na tie Zenitailo^d,

meke na vina lavata koari na Mua tie Ziu,” gua si asa.*

³³ Meke magasa hola ni ri karu tiatamana sa koburu, sari na zinama te Simione, koasa gugua sa koburu.

³⁴ Beto asa si mana ni e Simione si arini, meke zama guahe si asa koe Mere, sa tinana sa koburu: “Sa koburu hie, si ele ta vizatana koe Tamasa, pude na tinahuara, meke na tinaharupu koari sokudi rina tie Ziu. Kote keke vina gilagila maena koe Tamasa si Asa, sapu kote ta etulu koari soku tie, ³⁵ meke sari na binalabala tomedi tadi soku tie, si

* 2:32 Ais 42:6, 49:6, 52:10

kote tava vura. Meke sa mua tinalota^{na} sapu guana magu ⁿaruna, si kote hova ia sa bulomu,” gua si asa.

³⁶ Koa nana tugo vasina si keke poropita barikaleqe pozana si e Ana, na tuna e Panuela, pa tutina e Asa. Na kaleqe si asa, sapu ka zuapa vuaheni mo si koa tura^{nia} sa sa loana mudina sa dia vinarihaba. ³⁷ Ke koa naboko si asa meke kamahire si vesu ⁿavulu made vuahenina. Lopu hoke luaria sa sa varivarigarana pa Zelepade ba vahesia sa sa Tamasa boⁿⁱ na rane, koa madi pa ginani meke varavara si asa. ³⁸ Pa totoso tugo asa si kamo se Ana vasina, meke zama leana si asa koe Tamasa. Meke zama nia sa sa gugua sa koburu koari doduru pu korapa aqa nia sa Tamasa, pude vata rupahia sa popoa Zerusalema.

³⁹ Meke sipu va hokoto betoi rini sari doduru ginugua, saripu ta hivae koa sa Tinarae tanisa Ba^{na}ra, si taluarae pule la pa Qaleli sari ka ⁿeta tatamana, pa dia vasileana soti pa Nazareti.* ⁴⁰ Meke noma sage sa koburu, na ⁿiⁿira si Asa meke si^{nia} na ginilagilana lohina^d meke sa tataru lopu ta ⁿana kamona te Tamasa si koa koa Sa.

Sa Koburu Zisu si pa Zelepade

⁴¹ Doduru vuaheni si hoke la pa Zerusalema sari tiatamana Zisu, la somana koasa Ineva^{na} Pasova^d.* ⁴² Meke sipu kamo manege rua vuahenina se Zisu, si la somana pule si arini koasa vinarigara, sapu hoke gugua tugo doduru vuaheni. ⁴³ Meke sipu hola sa vinarigara, si podalae topue pule sari Mere e Zosepa, ba sa koreo, se Zisu, si koa hola Nana tu pa Zerusalema. Ba lopu gilania ri karua tiatamana sapu gua asa. ⁴⁴ Balabala ia ri karua si hokara ene luli si asa koasa puku vinarigara tinoni gua. Ke gua asa, si hola tu keke doduru rane, meke tiqe do^{no} hata ia ri kara koari na tura^{na} dia, na dia baere. ⁴⁵ Totoso lopu

* 2:39 Mt 2:23 * 2:41 Ekd 12:1-27; Diut 16:1-8

boka dogoria rini si Asa, si kekere pule latu pa Zerusalem sari karua, meke la hata ia. ⁴⁶ Pa rane vina neta tu hoi, si tiqe la dogoria ri kara pa korapa varivarigarana pa Zelepade. Korapa habotu somana Nana si Asa, koari na tie va tumatumae pa Tinarae te Mosese, meke avavoso na nananasi Sa si arini. ⁴⁷ Magasa hola sari doduru pu va avosi sari Nana inolana koari na ninanasa. ⁴⁸ Meke sipu la dogoria ri karu tiatamana, si magasa hola sari kara, meke zama la koa Sa sa tinana, “Tuqu, na vegua ke evania Goi si guahe? Dotu, sa tamamu, meke arau si talotana hola koasa hinatamu Agoi,” gua si asa.

⁴⁹ Meke olana si Asa, “Na vegua ke hatau tu gamu kara? Lopu gilania tu gamu, sapu kaqu koa si Rau pa vetu tanisa Tamaqu?” gua si Asa. ⁵⁰ Ba lopu gilania ri kara ginuana sapu gua zama nia Sa koa rini.

⁵¹ Ke luli Sa meke pule la pa Nazareti, meke koa va tabei Sa si arini vasina. Ba lopu mulini ni sa tinana sari doduru ginugua pu ta evana hire. ⁵² Meke noma sage pa tinina, meke pa Nana ginilagilana lohina se Zisu, meke ta qetue si Asa koe Tamasa, meke koari na tie.*

3

Sa Tinarae te Zone Papitaiso

(Matiu 3:1-12; Maka 1:1-8; Zone 1:19-28)

¹ Pa vina manege lima vuahenina sa binaara te Taerberiasi sa nati baaara pa Roma, si e Ponitiasi Paelati si na Qavuna pa Ziudia, e Herodi si na Baara pa Qaleli, meke sa tasina sapu se Pilipi si pa Ituria, meke pa Tarakonitisi, meke e Laesaniasi si na Baara pa Abileni, ² meke ari Anasi e Kaeapasi sari nati hiama kenukenue. Pa toতোসা asa si koa pa soloso qega se Zone, sa tuna Zakaraea, meke mae koasa sa ginarunu te Tamasa pude la tarae. ³ Gua asa, ke la se

* 2:52 1 Samuela 2:26; ZT 3:4

Zone pa doduruna sa pinaqaha popoa koari karua kalina sa Ovuku Zodani, meke tarae guahe si asa: “Mi kekere koari na mia sinea, mi ta papitaiso^d, meke kote taleosoni gamu sa Tamasa koari na mia sinea!” gua si asa. ⁴ Ura ta kubere pa buka te Aisea sari zinama sapu guahe:

“Keke tie si korapa tarae velavela guahe pa soloso qega:
 ‘Mi va nama nia sa sirana tanisa Banara,
 mi va tonotia vasina pu kote ene si Asa.*

⁵ Doduru lolomo si kote tava sini;
 meke doduru toa na toqere si kote tava pepeka.

Sari na sirana koqidi si kote tava tonoto,
 meke sari na vasina koluradi
 si kote tava memehe.

⁶ Meke sari doduru butubutu,
 si kote dogoria sa tinaharupu te Tamasa!’ gua.”

⁷ Meke moatana sa kobi tinoni pu varigara la koe Zone pude ta papitaiso dia gua. Meke zama la koa rini si asa, “Gamu na tutimia na noki! Esei va balau gamu pude govete nia sa vina kilasa te Tamasa sapu korapa nono mae?*” ⁸ Mi vata dogoro paki nia sa vuana sa mia kinekere la koa sa Tamasa. Lopu balabala ia sapu gamu si na tutina e Ebarahami, ke lopu kaqu tava kilasa. Maqu tozini gamu, e Tamasa boka vagi sari patu hire meke va podaka ni koburu pa tutina Ebarahami!*” ⁹ Sa maho vinaripitui te Tamasa si ele avana nama pude mahoi sari karosodi sari huda. Doduru huda sapu lopu leadi sari vuadi si kote ta maho gore meke ta oki la pa nika,” gua si asa.*

¹⁰ Meke nanasia rina tinoni si asa, “Ke, na sa si kaqu tavetia gami?” gua si arini.

* 3:4 Ais 40:3-5 * 3:7 Mt 12:34, 23:33 * 3:8 Zn 8:33 * 3:9 Mt 7:19

¹¹ Meke ola^{na} si asa, “Asa sapu karua nana poko, si mani ponia keke koasa pu loke nana, meke gua tugo si asa sapu ari gana ginani, si mani poni saripu oviadi,” gua si asa.

¹² Kaiqa ri na tie hata takisi*, si mae koasa pude ta papitaiso dia gua. Meke nanasia rini si asa, “Titisa, sapu gua gami hire, si sa kote tavetia?” gua si arini.*

¹³ Meke ola^{na} la koa rini si asa, “Lopu vagi va hola ia sa takisi, ba pada ia mo gua sapu tava ego pa tinarae tana qinavuna,” gua si asa.

¹⁴ Meke kaiqa solodia ba mae nanasa, “Vegua sapu gami hire? Na sa si kaqu tavetia gami?”

Meke ola^{na} la si asa, “Mi lopu vagi zukuru poata koari na tie! Mamu lopu zutu kokoha ia si keke tie, ba mi qetu nia mo sa mia tinabara,” gua si asa.

¹⁵ Sari tie si korapa aqa va ^{no}no, meke podalae roverovea rini sapu hokara hie mo sa Karisito, gua si arini. ¹⁶ Ke tozi ni Zone sari doduru, “Arau si papitaisoni gamu kolo mo, ba Asa sapu korapa luli mudi mae koa rau si arilaena hola nau si rau! Lopu garoqu rau si pude rupahia sa Nana sadolo. Asa tu si kote papitaisoni gamu sa Maqomaqo Hope, meke na nika. ¹⁷ Nana sevolo si palekia Sa pude vari paqahani sari doduru kiko koari qaqaletodi. Kote va naqiti Sa sari kiko pa nana vetu ginani meke sulu pani sari qaqaletodi koasa nika sapu huru^{nu} eko lamo,” gua si asa.

¹⁸ Meke pa soku tinarae pule si va balau i Zone sari na tie, tooso tarae nia sa sa Inavoso Leana koa rini. Tozi ni sa si arini pude di kekere. ¹⁹ Ba gegesia Zone se Herodi sa Ba^{na}ra, koari nana tinavete kaleadi, meke sina la haba vagia tugo sa se Herodiasi, sa barikaleqe te Pilipi sa tasina.* ²⁰ Beto asa, si eva^{nia} pule Herodi si keketona

* 3:12 Sari na tie Ziu pu vagi sari na takisi pude ta vala i koari na tie Roma.

* 3:12 Lk 7:29 * 3:19 Mt 14:3-4; Mk 6:17-18

sapu kaleana hola la tu, sapu vekoa sa pa vetu varipusi se Zone.

Ta Papitaiso se Zisu

(Matiu 3:13-17; Maka 1:9-11)

²¹ Meke totošo ta papitaiso sari na tie, si mae se Zisu meke somana ta papitaiso tugo. Meke sipu varavara Sa, si ta tukele sa Maṅauru, ²² meke sa Maqomaqo Hope, si gore la koa Sa pa kineha tini gua na baruku, meke mae hake koa Sa. Meke keke mamalaiṅi maena pa Maṅauru si zama guahe: “Agoi tugo sa Tuqu Koleo sapu qetu hola nigo Rau,” gua.*

Sa Tutina e Zisu

(Matiu 1:1-17)

²³ Meke totošo podalae nia Zisu sa Nana tinavete ninabulu, si pada guana toloṅavulu puta vuahenina si Asa. Pa binalabala tadi na tie, si e Zisu hie si na tuna e Zosepa sapu sa tuna e Hilae, gua. ²⁴ Meke se Hilae si na tuna e Matati, sapu na tuna e Livae, sapu na tuna e Meleki, sapu na tuna e Zanai te Zosepa. ²⁵ Meke se Zosepa hie si na tuna e Matatiasi sapu te Emosi, sapu na tuna e Nehumu, sapu podoa e Esili te Nagai. ²⁶ Meke se Nagai hie si na tuna e Ma'ata sapu na tuna e Matatiasi sapu na tuna e Semeini te Zoseki sapu na tuna e Zoda. ²⁷ Meke se Zoda hie si na tuna e Zoanani, sapu na tuna e Resa, sapu na tuna e Zerubabele, sapu na tuna e Silitili te Neri, ²⁸ sapu na tuna e Meleki te Adi, sapu podoa e Kosamu, sapu na tuna e Elemadamu te Ea. ²⁹ Meke se Ea si na tuna e Zosua te Elieza, sapu na tuna e Zorimi, sapu podoa e Matati te Livae. ³⁰ Meke se Livae si na tuna e Simione, sapu podoa e Ziuda, sapu na tuna e Zosepa, sapu podoa e Zonamu te Eliakimi. ³¹ Meke se Eliakimi si na tuna e Melea te Mina, sapu na tuna e Matata

* 3:22 Zen 22:2; Sam 2:7; Ais 42:1; Mt 3:17; Mk 1:11; Lk 9:35

te Netani, sapu podoa e Devita. ³² Ego, se Devita si na tuna e Zese, sapu na tuna e Opeti, sapu na tuna e Boazi te Salamoni, sapu podoa e Nasoni. ³³ Meke se Nasoni si na tuna e Aminadabi te Adamini, sapu podoa e Ani sapu te Hezironi. E Hezironi si na tuna e Perezi te Ziuda. ³⁴ Ego, se Ziuda hie si na tuna e Zekopi, sapu na tuna e Aisake sapu podoa e Ebarahami, sapu na tuna e Tera sapu podoa e Nehoa. ³⁵ Meke se Nehoa si na tuna e Seruqi te Riu, sapu podoa e Peleqi sapu na tuna e Ebera te Sila. ³⁶ Meke Sila hie si na tuna e Kainani, sapu podoa e Apakisadi te Semi, sapu na tuna e Noa sapu podoa e Lemeki. ³⁷ Meke se Lemeki si na tuna e Metusela sapu na tuna e Inoke. Meke Inoke hie si na tuna e Zaredi, sapu na tuna e Mahalaleli, sapu podoa e Kenani. ³⁸ Ego, se Kenani hie si na tuna e Inosi te Seti, meke se Seti si na tuna mo e Adama, sapu na tuna mo e Tamasa.

4

Toketokea Setani se Zisu (Matiu 4:1-11; Maka 1:12-13)

¹ Ta si^unie nia Zisu sa Maqomaqo Hope, meke taluarae pa Ovuku Zodani si Asa, meke tura^una la nia sa Maqomaqo Hope pa soloso qega si Asa, ² vasina si toketoke ia Setani^d si Asa ka made ^unavulu puta rane, gua. Meke pa doduruna sa totosoa asa si loketona si hena ia Sa, ke sipu hola sa made ^unavulu rane, si ovia si Asa.

³ Meke zama la koa Sa se Setani, “Be na Tuna Tamasa si Goi, si Mu zama ia sa patu hie, pude mani ta eva^unae na bereti,” gua si asa.

⁴ Ba ola^una se Zisu, “Guahe si ta kubere pa Kinubekubere Hope, ‘Lopu tale toa pa bereti mo sa tie!’” gua si Asa.*

⁵ Beto asa, si tura^una sage la nia pule Setani pa keke vasina ululuna se Zisu, meke va dogoro ni sa koa Sa pa

* 4:4 Diut 8:3

keke vasi toতোসো হিটে মো, সৰি দোদুৰু বুতুৰু বিনাৰা পা কাসা পোপা. ⁶⁻⁷ বৈটো মেকে জামা ইয়া সা সে জিসু, “বে বাহেসি অু গৌ, সি কৌটে পৌনি বৈটো নিগৌ ৰাউ সৰি দোদুৰু নিনিৰাৰি তাদি না বিনাৰা, মেকে সৰি না দিয়া তিনাগৌটোগৌ তৌলাবৈদি তুগৌ. উৰা ইলে তা পৌনি নি অৰাউ সি হিৰে, মেকে অৰাউ বৌকা বালানি কোৱা সা পু হিবা বালানি ৰাউ,” গুৱা সি অসা.

⁸ বা অলাৰা লা কোৱা সা সে জিসু, “গুৱা হিৰে সি তা কুৰে কোৱা কিনিবুকুৰে হৌপে, ‘মু বাহেসি সা বাৰাৰা সা মূৱা তামাসা, মামু নাবুলু ইকে নিয়া মো সি অসা,’” গুৱা সে জিসু.*

⁹ বৈটো অসা সি তুৱাৰা লা নিয়া সেটানি পা জেৰুসালেমা সে জিসু, মেকে বা তুৱা সা পা ৰাটু মিনিমিনোনা সা জেলেপাদে, মেকে তিগৈ জামা ইয়া সা, “বে না টুনা তামাসা সি অগৌ, সি মামু হৌৰু গৌৱে তানি. ¹⁰ উৰা গুৱাহে সি তা কুৰে কোৱা কিনিবুকুৰে হৌপে:

‘কৌটে গাৰুনি তামাসা সৰি নানা মাতৈানা পুদে কৌপু নিগৌ.’*

¹¹ মেকে গুৱা পূলে হে সি তা কুৰে:

‘কৌটে অউলিগৌ ৰিনি পা লিমাদিয়া, পুদে লৌপু হৌগা ৰাকোৱা নিগৌ কেকে নেনেমু কোৱাৰি না পাটু,’” গুৱা সি অসা.

¹² বা অলাৰা সে জিসু, “জামা গুৱা তুগৌ হিৰে সা কিনিবুকুৰে হৌপে, ‘মু লৌপু পৌদেপৌদেকিয়া সা বাৰাৰা সা মূৱা তামাসা!’ গুৱা.”*

¹³ মেকে সিপু বৈটো টৌকৌটৌকৌ সেটানি সে জিসু কোৱাৰি দোদুৰু গিনিগুৱা, সি তালুৱাৰে পাকি সি অসা কোৱা সা.

পৌদালাই নিয়া জিসু পা কৌলেলি সা নানা টিনাবেটে

(মাতীউ 4:12-17; মাকা 1:14-15)

¹⁴ মেকে পূলে লা পা কৌলেলি সে জিসু, পা নিনিৰাৰি তানিয়া মাগৌমাগৌ হৌপে মেকে সা ইনাবৌসোনা সা, সি তা উৰাহে লা পা দৌদুৰুনা সা পিনাগুহা পোপা সানা. ¹⁵ বাৰিবা তুমাতুমাই সি অসা, কোৱাৰি না সিনাগুই^d পা বাসিবাৰিলা, মেকে বাহেসি ৰি দৌদুৰু টিই সি অসা.

* 4:8 ডিউট 6:13 * 4:10 সাম 91:11-12 * 4:12 ডিউট 6:16

*Ta Kilu pa Nazareti se Zisu
(Matiu 13:53-58; Maka 6:1-6)*

¹⁶ Beto asa, si la pa Nazareti si Asa, vasina pu noma sage Sa. Meke pa rane Sabati si la pa sinaqoqi si Asa, gua tugo sapu hoke tavetia Sa doduru toto, meke turu si Asa pude tiroa sa Kinubekubere Hope. ¹⁷ Vala ia ri koa Sa sa Kinubekubere Hope tanisa poropita Aisea, ke repahia Sa sa vasina pu koa sari na zinama saripu gua hire:

¹⁸ “Sa Maqomaqona Tamasa si koa koa rau,
sina ele mana Nau Sa
pude tarae nia sa Inavoso Leana koari na habahuala.
Ele garunau Sa pude tozi vura nia sa tinarupaha koari pu
ta pusidi.

Pude va dodogorae pulei saripu behudi,
meke pude vata rupahi saripu ta nonovala koari na
tie.*

¹⁹ Meke pude tozi vura nia sapu ele kamo mae sa toto
sapu kaqu harupi sa Baṅara sari Nana tie,” gua.

²⁰ Beto asa, si viqusu pulea Sa sa Kinubekubere Hope,
meke vala pulea Sa koasa tie kopu, meke habotu si Asa
pude va tumatumaesi si arini. Meke doṅo toto beto la mo
koa Sa sari doduru pa sinaqoqi, ²¹ ke zama si Asa, “Pa rane
ṅinoroi sari zinama pa Kinubekubere Hope hie si tava
gorevura, gua sapu avosia gamu,” gua se Zisu.

²² Meke zama valeana hola ia ri doduru si Asa, meke
magasa ni rini sari na zinama tataru pu zama vura ni Sa.
Ke zama si arini, “Lopu sa tuna mo e Zosepa sia?” gua si
arini.

²³ Meke zama si Asa koa rini, “Gilania Rau sapu kote
zama mae nia gamu koa Rau gua tozia sa zinama pesipesi
sapu guahe: ‘Tie salaṅa, mamu salaṅa pulenigo!’ gua.
Kote hiva Nau gamu pude taveti Rau pa Qua vasileana soti
sari na tinavete variva magasadi, gua sapu taveti Rau pa

* 4:18 Ais 61:1-2

Kepaniami. ²⁴ Ba Maqu tozi va hinokarani gamu si hie: sapu sa poropita si lopu hoke tava lavata pa nana popoa soti.*

²⁵ Maqu tozini gamu sapu hinokara tugo sapu pa totošo te Ilaiza, si soku sari na nabonaboko si koa pa Izireli, koari ka neta vuaheni kukuruna sapu loke ruku, meke ta evana sa sone pa doduru vasina.* ²⁶ Ba lopu garunu la nia Tamasa se Ilaiza koa rini pa Izireli, ba ta garunu la tu si asa koa keke nabonaboko pa vasileana Zarepati koasa pinaqaha popoa pa Saedoni.* ²⁷ Meke pa totošo tanisa poropita Ilaisa si soku hola sari tie popoqudi pa Izireli, ba lopu keke arini si salania Ilaisa. Ba e Neamani sapu na tie pa Siria tu, si salania sa,” gua si Asa.*

²⁸ Meke doduru tie pa sinaqoqi si bugoro sisigiti totošo avosia rini sapu gua asa. ²⁹ Meke gasa turu la tuqe vagia rini si Asa, meke ririhi vura nia rini pa vasileana, meke turana sage la nia rini pa batu toqere vasina koa sa dia vasileana, pude la tupele gore la nia pa tabahoara, gua. ³⁰ Ba ene vura Nana pa varikorapadia rina kobi tinoni meke taloa Nana.

*Keke Tie sapu Koaia Tomate Kaleana
(Maka 1:21-28)*

³¹ Meke topue la pa Kepaniami se Zisu koa keke vasileana pa Qaleli, meke la va tumatumae si Asa vasina pa rane Sabati. ³² Magasa beto sari doduru koari Nana vina tumatumae, sina koai na niniranira sari Nana zinama.* ³³ Koa nana pa sinaqoqi si keke tie sapu koa ia na tomate kaleana. Meke velavela va ululae guahe si asa, ³⁴ “Kei, Zisu pa Nazareti! Sa si hiva taveteni gami Goi? Hiva mae va

* 4:24 Zn 4:44 * 4:25 1 Ban 17:1 * 4:26 1 Ban 17:8-16 * 4:27
2 Ban 5:1-14 * 4:32 Mt 7:28-29

mate gami gua? Gilanigo qua sapu na Nabulu Hopemu te Tamasa si Agoi!” gua si asa.

³⁵ Meke norea Zisu sa tomate kaleana, “Mokomoko, mu vura taloa koasa tie sana!” gua si Asa. Meke va hoqa ia sa tomate pa kenudi rini sa tie, meke vura taloa si asa, ba lopu va kaleania sa sa tie.

³⁶ Magasa beto sari doduru tie, meke vari zamai sarini, “Na zinama sa si gua hire? Ura koa ia na niniranira sa tie hie, ke sipu hipuru pani sa sari na tomate kaleadi, si vura taloa si arini koasa tie,” gua si arini. ³⁷ Meke sa inavosona Zisu si ta urahae la pa doduru vasivasileana pa pinaqaha popoa asa.

*Soku Tie si Salan*ni Zisu

(Matiu 8:14-17; Maka 1:29-34)

³⁸ Taluarae koasa sinaqoqi se Zisu meke la pa vetu te Saimone. Sa barikaleqe roana e Saimone si korapa moho nunuare, ke tozi nia rini se Zisu. ³⁹ La turu se Zisu pa kalina sa teqe tanisa barikaleqe, meke norea Sa sa minoho pude beto. Noso sa nunuare, ke tekulu sa barikaleqe meke va togai sa si arini.

⁴⁰ Meke sipu korapa lodu sa rimata, si turana mae ni rina tie koe Zisu sari na dia baere, pu kamo hopehopeke minoho na vinagauru. Va opo ni limana Sa si arini, meke ta salana beto. ⁴¹ Meke vura taloa sari na tomate kaleadi koari soku tie meke velavela guahe: “Agoi tugo sa Tuna Tamasa!” gua. Ba norei Zisu sari na tomate kaleadi, meke lopu va malumi Sa pude zama, sina gilania dia rini sapu Asa tugo sa Karisito.

Tarae koari na Sinaqoqi se Zisu

(Maka 1:35-39)

⁴² Sipu kamo sa vaqavaqasa si taluarae pa vasileana se Zisu, meke la pa keke vasina ivuluna. Hata lulia tugo rina tie si Asa, meke sipu dogoria tugo rini, si lopu hiva nia

rini si Asa pude taloa. ⁴³ Ba zama la i Sa, “Kaqu la tugo si Rau koari kaiqa vasileana pule, pude tarae nia sa Inavoso Leana tanisa Binaṅara te Tamasa^d koa rini, sina asa tugo sapu garunu Nau sa Tamasa pude tavetia,” gua si Asa.

⁴⁴ Ke gua asa si la tarae si Asa koari na sinaqoqi pa doduruna sa popoa tadi na tie Ziu.

5

Tioki Zisu sari na Disaepeli Kekenu (Matiu 4:18-22; Maka 1:16-20)

¹ Keke rane sipu korapa turu Nana se Zisu pa masa pa kopi Qenesareti^d, si zukuria rina kobi tinoni si Asa, pude avavoso dia pa zinama te Tamasa, gua.* ² Meke sipu dogori Sa si karua koaka, pu ravahaele vekoni ri kasa tie habu, meke va via dia vaqara, ³ si suraṅa si Asa pa keke, sapu te Saimone. Garunia Sa se Saimone pude rizu va seu hite koasa masa, meke habotu vasina se Zisu meke va tumatumae koasa puku vinarigara lavata.

⁴ Meke toতোso beto variva tumatumae se Zisu, si zama la ia Sa se Saimone, “Mamu sage hite la nia pule pa lamana sa koaka, mamu va gorei sari vaqara pude vagi igana,” gua si Asa.

⁵ Meke zama se Saimone, “Baṅara, doduru boni si voriti gami, ba loketoṅa si hite va gavoria. Ba sina zama gua si Goi, ke kote va gorei rau sari vaqara,” gua si asa.* ⁶ Meke sipu tavete gua si arini, si nunala sa igana vagi rini, meke tata rikata sari dia vaqara.* ⁷ Ke tioko la i rini sari kasa turaṅa dia pa keke koaka, pude mae toka ni. Va siṅi ni igana rini sari karua koaka, ke tata lodu beto sarini.

⁸ Totoso dogoria Saimone Pita sapu gua ta evaṅa, si mae hoqa kokotuṅu si asa pa kenuna Zisu, meke zama, “Taloa

* 5:1 Mt 13:1-2; Mk 3:9-10, 4:1 * 5:5 Zn 21:3 * 5:6 Zn 21:6

koa rau Baṅara, sina tie kaleaḡu si rau,” gua si asa. ⁹ Na magasa hola nia Pita meke sari doduru pu luli koasa sa sinokuna gua sa igana pu vagi rini, ¹⁰ gua tugo sari karua tuna e Zebeti, ari Zemisi e Zone sari baere te Pita pa kali habu.

Meke zama se Zisu koe Saimone, “Mu lopu matagutu, podalae kamahire si kote habu tie si goi,” gua si Asa. ¹¹ Ke la gotolo sage ni rini pa masa sari dia koaka, luara pani rini sari doduru dia likakalae, meke lulia rini se Zisu.

Ta Salana si Keke Tie Popoqu

(Matiu 8:1-4; Maka 1:40-45)

¹² Totoso sipu koa se Zisu pa keke vasileana, si koa nana vasina si keke tie sapu popoqu beto tinina. Totoso dogoria tugo sa se Zisu, si mae hoqa todoṅo si asa pa kenuna Sa, meke tepa sisigiti, “Baṅara, be guana hiva Goi, si boka va via au mo Goi,” gua si asa.

¹³ Ke qaḡama la nia Zisu sa limana koasa tie popoquna meke tiqua sa, meke zama, “Hiva tugo si Rau, ke mamu via tu ba goi,” gua si Asa. Meke pa totoso tugo asa si ta salana sa nana minoho.

¹⁴ Beto asa si va balau ia Zisu si asa, “Mu lopu la vivinei nia pa tie si hie, ba mamu la vata dogoro pule nigo koasa hiana pude mani vilitigo. Beto hoi mamu la tavetia sa vina vukivukihi vinulasa sapu tozia sa Tinarae te Mosese, pude va sosodea koari na tie sapu ele via* si goi,” gua si Asa.*

¹⁵ Ba sa inavosona e Zisu si ta urahae hola la tu, ke varigara la koa Sa sari doduru tie pude avavoso, meke pude ta salana dia koari na dia minoho na vinagauru,

* ^{5:14} Sipu ele ta salana sa tie si ta tavete sa vina vukivukihi vinulasa, pude boka somana pule koari na tie te Tamasa si asa. * ^{5:14} Liv 14:1-32

gua. ¹⁶ Ba hoke la si Asa koari na vasina ivuludi, meke la varavara.

Sa Tie Mohona pu Va Isu Gorea Rini Koe Zisu
(*Matiu 9:1-8; Maka 2:1-12*)

¹⁷ Keke rane sipu korapa variva tumatumae se Zisu, si koa dia vasina si kaiqa rina Parese^d meke na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, saripu mae guadi koari na vasivasileana pa Qaleli, pa Ziudia, meke pa Zerusalem. Sa niniranira te Tamasa si koa nana koe Zisu pude salani saripu mohodi. ¹⁸ Meke paleke mae nia rini pa teqe si keke tie pu mate kukuru tinina, meke podekia rini pude va nuquria pa vetu, pude la veko pa kenuna e Zisu, gua. ¹⁹ Ba lopu boka, sina soku hola sari na tie. Ke haele sage meke la kakelia rini sa batu vetu, meke va isu gorea rini pa varikorapadi ri na tie pa kenuna e Zisu sa tie pu korapa eko pa teqe. ²⁰ Totoso dogoria Zisu nomana gua sa dia rinanerane, si zama la ia Sa sa tie mohona, “Qua baere, ele taleosae sari na mua sinea,” gua si Asa.

²¹ Meke vari zama golomi teledia sari na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese meke na Parese, “Ai, va Tamatamasae pule nia sa tie hie. Loke tie si boka taleosae nia sa sinea, ba Tamasa mo telena,” gua si arini.

²² Ba ele gilania tu Zisu gua sapu balabala ia rini, ke zama la koa rini si Asa, “Na vegua ke balabala gua tu asa si gamu pa bulomia?” ²³ Na sa si gotogoto pude zama lania koasa tie mohona pude bakala koa gamu sapu tagoa Rau sa niniranira, ‘Ele taleosae sari na mua sinea?’ gua, ba “Tekulu, mamu ene?” ²⁴ Ba pude mi tumae nia gamu sapu sa Tuna na Tie si ari Nana niniranira pa pepeso pude taleosae sinea,” gua si Asa. Meke tiqe zama ia Sa sa tie mate kaiqa kukuru tinina, “Zama igo Rau si goi, turu, palekia mua teqe, mamu la pa mua vetu!” gua si Asa.

²⁵ Meke gasa turu gana mo sa tie pa varikorapadi ri doduru. Palekia sa sa nana teqe pu ekoa sa, meke ene pule la nana pa nana vetu, meke vahesia sa sa Tamasa. ²⁶ Matagutu sisigiti, na magasa beto sari na tie. Meke vahesia rini sa Tamasa, meke zama, “Variva magasa sari na ginugua pu dogori gita ninoroi he!” gua si arini.

Tiokia Zisu Se Livae
(*Matiu 9:9-13; Maka 2:3-17*)

²⁷ Beto asa si taluarae vasina se Zisu, meke la dogoria Sa si keke tie hata takisi pozana si e Livae, korapa habotu nana pa nana vetu, vasina hoke ta vagi sa takisi. Meke zama la ia Zisu si asa, “Mae luli Au,” gua si Asa. ²⁸ Ke turu luari Livae sari doduru nana likakalae, meke lulia sa se Zisu.

²⁹ Mudina asa, si tavete ponua Livae si keke hinenahena nomana se Zisu pa nana vetu. Soku sari na tie hata takisi, meke kaiqa tie pule si somana pa hinenahena. ³⁰ Ba kaiqa rina Parese meke sari na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese pu koa pa pukuna tadi na Parese, si qumiqumi koari na disaepeli te Zisu, meke zama si arini, “Na vegua ke hena hena somanae tu koari na tie hata takisi, meke koari kaiqa tie kaleadi pule si gamu,” gua si arini.*

³¹ Meke olani Zisu si arini, “Sari na tie pu toa valeanadi si lopu hoke hata ia sa tie salana, ba sarini pu mohodi mo.

³² Lopu mae si Rau pude tioki sari na tie tonotodi, ba pude va kekeri tu sari na tie kaleadi!” gua se Zisu.

Sa Vina Madi pa Ginani
(*Matiu 9:14-17; Maka 2:18-22*)

³³ Beto hoi si nanasia ri kaiqa tie si Asa. “Vegua sari na disaepeli te Zone meke sari na disaepeli tadi na Parese, si hoke madi pa ginani meke varavara, ba sari Mua disaepeli si lopu madi, ba hena na napo gedi tu?” gua si arini.

* 5:30 Lk 15:1-2

³⁴ Meke olañi Zisu, “Vegua, hiva nia gamu pude madi pa ginani sari na tie ta ruvatadi pa inevaña varihaba, totošo korapa koa turaña rini sa tie varihaba? Lokari! ³⁵ Ba korapa mae sa rane, pana ta vagi taloa sa tie varihaba koa rini, koasa totošo tu asa si kote madi si arini,” gua si Asa.

³⁶ Meke tozini Sa sa parabolod hie: “Loke tie si boka rikata vagia si keke kukuru poko vaqura, pude tuvaka la nia koa keke poko koana. Pude gua asa si kote rikata ñovalia mo sa sa poko vaqura, sina sa kukuru poko vaqura asa si lopu garo la koa sa poko koana. ³⁷ Meke loke tie tugo si voi nia vaeni vaqura sa vovoina vaeni koana. Pude gua asa si kote pokata sa vovoina vaeni koana, meke titisi palae sa vaeni, meke ta ñovala sa vovoina vaeni. ³⁸ Ba sa vaeni vaqura, si kaqu ta voi tugo pa vovoina vaqura. ³⁹ Meke loke tie kote hiva napoa sa vaeni vaqura pana ele napoa sa sa vaeni koana, sina zama si asa, ‘Sa vaeni koana si leana,’” gua.*

6

Guguana sa Rane Sabati

(Matiu 12:1-8; Maka 2:23-28)

¹ Pa keke rane Sabati si ene hola gua koari na inuma huitid se Zisu, meke sari kasa Nana disaepeli. Po-dalae rarusu vagi kiko huiti sari Nana disaepeli, meke ñunañunai rini pa limadi pude okipani kapudi, meke henai.* ² Dogori ri kaiqa Parese si arini, meke nanasi rini, “Na vegua ke tavetia gamu gua sapu lopu tava malumu pa nada tinarae pude tavetia pa rane Sabati?” gua si arini.

* 5:39 Sapu gunia Zisu si guahe: Sa vina tumatumae koana te Mosese, meke sa vina tumatumae vaqura te Zisu, si lopu ta hivae pude varihenie ni. Ura sari na tie Ziu pu tumae nia sa tinarae te Mosese si lopu hoke hiva nia sapu te Zisu. * 6:1 Diut 23:25

³ Meke olañi Zisu, “Lopu hite tiro ia tu gamu sapu tavetia sa bañara Devita pukerane, meke sari nana tie sipu ovia si arini?”* ⁴ Nuquru la si asa pa korapana sa Ipi Hopena te Tamasa^d, meke vagia sa sa bereti sapu na vinariponi la koe Tamasa. Koasa Tinarae te Mosese si teledia mo rina hiama si hoke hena ia sa bereti asa, ba hena ia Devita si asa, meke poni sa sari nana tie.”*

⁵ Meke zama se Zisu, “Sa Tuna na Tie^d mo si Bañara nia sa Rane Sabati,” gua si Asa.

Sa Tie Mate Limana pu Ta Salañna

(Matiu 12:9-14; Maka 3:1-6)

⁶ Pa keke rane Sabati pule, si nuquru se Zisu pa keke sinaqoqi pude la variva tumatumae gua, meke koa nana vasina si keke tie sapu mate kali lima mataona. ⁷ Kaiqa rina tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese meke na Parese si hiva hata ginugua pude zutua se Zisu, gua, ke kopu totoko nia rini si Asa. Hiva dogoria rini sapu be guana salañna tie si Asa pa rane Sabati. ⁸ Ba ele gilani tu Zisu sari na dia binalabala, ke zama la ia Sa sa tie mate limana, “Turu, mamu mae pa kekenu,” gua si Asa. Ke gasa turu sa tie, meke la turu vasina.

⁹ Meke zama la i Zisu si arini, “Maqu nanasa paki gamu. Na sa si va egoa sa Tinarae te Mosese pude tavetia gita pa rane Sabati? Pude tavete valeana, ba tavete va kaleana? Pude harupia sa tinoa tana tie, ba pude va mate tie?”

¹⁰ Doño beto la i Sa sari doduru, meke tiqe zama la ia Sa sa tie, “Mu va nadoria sa limamu!” Ke va nadoria sa, meke leana pule sa limana.

¹¹ Ta ñaziri hola si arini, meke vari vivinei nia gua sapu kote tavete nia rini se Zisu.

Vizati Zisu sari ka Manege Rua Apositolo

(Matiu 10:1-4; Maka 3:13-19)

* 6:3 1 Samuela 21:1-6 * 6:4 Liv 24:9

¹² Meke lopu seunae hoi, si sage la pa keke toqere si Asa pude varavara, meke pa doduruna sa boni asa si koa varavara la koe Tamasa si Asa. ¹³ Totoso rane sa popoa, si tioko vagi Sa sari doduru Nana disaepeli, meke vizata vagi Sa si ari ka manege rua koa rini, saripu poza ni apositolo^d Sa: ¹⁴ e Saimone (sapu poza nia Pita Sa) meke e Aduru sa tasina, ari Zemisi e Zone, ari Pilipi e Batolomiu, ¹⁵ ari Matiu e Tomasi, e Zemisi sa tuna Alepiasi, meke e Saimone sa Tie Zeloti*, ¹⁶ e Ziudasi sa tuna e Zemisi, meke se Ziudasi Isikarioti sapu ta evanae na tie qoraqora.

Variva Tumatumae na Salana se Zisu
(Matiu 4:23-25)

¹⁷ Meke sipu gore pule mae gua pa toqere se Zisu meke sari Nana apositolo, si turu turania Sa pa keke vasina pezarana sa Nana puku disaepeli lavata. Koa nana tugo vasina si keke kobi tinoni lavata, saripu mae guadi pa doduruna sa pinaqaha popoa pa Ziudia, meke pa Zerusalem, meke gua tugo pa vasileana Taea meke Saedoni pa raratana Meditareniani. ¹⁸ Mae si arini pude avavoso dia koa Sa, meke pude mae ta salana dia koari na dia minoho, gua. Arini pu ta hilae tomate kaleadi si mae ta salana tugo. ¹⁹ Sari doduru tie si podekia pude tiqua se Zisu, sina sa niniraira Tanisa si karovo koa rini meke ta salana beto sari doduru.

Qinetuqetu meke na Tinalotana
(Matiu 5:1-12)

²⁰ Beto asa si dono la koari Nana disaepeli se Zisu meke zama:

“Tamanae tugo si gamu pu habahuala,
ura tamugamu sa binanara te Tamasa!

* 6:15 Saimone sa Tie Zeloti si somana visoroihe koasa puku tie pozana Zeloti pu hiva varipera nia sa qavuna pa Roma.

²¹ Tamanae tugo si gamu pu ovia kamahire,
ura kote tava deŋa si gamu.

Tamanae si gamu pu kabo kamahire,
ura kote hegere si gamu.

²² Tamanae tugo si gamu pana kukitini gamu, na etulu gamu, na zama ŋoŋovala gamu, meke zutu gamu rini koari doduru kinaleadi pa ginuana sa Tuna na Tie.* ²³ Mi koa qetu, be ta evaŋa saripu gua sara. Mi peka na gasa pa qinetuqetu, sina noma hola sa mia pinia pa Maŋauru. Ura gua tugo asa si tavete lani rina tiatamadia pukerane koari na poropita.*

²⁴ Ba mi talotaŋa gemi si gamu pu tagotago kamahire,
ura ele vagia mo gamu sa tinoa leana.

²⁵ Mi talotaŋa gemi si gamu pu deŋa kamahire,
ura kote ovia tugo si gamu!

Mi talotaŋa gemi si gamu pu qetuqetu na hegere kamahire,
ura kote kabo, na talotaŋa sisigiti si gamu!

²⁶ Mi talotaŋa gemi si gamu pana vahesi gamu ri doduru tie, ura zama vahesihesi guni tugo rina tiatamadia pukerane sari na poropita kokohadi.

Tataru ni sari na Mia Kana
(*Matiu 5:38-48, 7:12*)

²⁷ Ba guahe si tozini gamu Rau koa gamu kasa pu okoro va avoso mae: Tataru ni sari na mia kana, mamu tavete valeana la koari pu kukiti ni gamu. ²⁸ Mana ni saripu leveni gamu, mamu varavara toka ni saripu ŋoŋovala gamu. ²⁹ Be poharigo keke tie kali paparamu, si mu liŋana la nia pule si keke kalina. Be vagia keke tie sa mua koti, si mu lopu hukatia pana vagia tugo sa sa mua sote. ³⁰ Mu poni sarini pu tepa nigo, meke be vagia keke tie si keke

* 6:22 1 Pit 4:14 * 6:23 2 Koron 36:16; TTA 7:52

mua tiñitona, si mu lopu la tepa pule nia. ³¹ Mi tavete la nia koa ri na tie gua sapu hiva ni gamu pude tavete atu nia koa gamu.*

³² Be tale tataru ni mo gamu saripu tataruni gamu, si na minana savana si kote vagi nia gamu? Ura ari na tie huporo, ba hoke tataru ni tugo saripu hoke tataru ni si arini. ³³ Be tale tavete valeana la mo si gamu koarini pu hoke tavete valeana atu koa gamu, si na minana savana si kote vagi nia gamu? Ari na tie huporo ba hoke tavete valeana la mo koari na tie pu tavete valeana la koa rini. ³⁴ Meke be arini mo sapu kote boka vagi pulei gamu sari mia tiñitona, si va malumi gamu pude boka vagi paki tiñitona koa gamu, si mi lopu balabala ia sapu kote boka vagi nia minana gamu sapu gua asa! Ari na tie huporo ba hoke gugua tugo asa, pude boka vagi pulea rini sa padana gua sapu ele vala pakia rini. ³⁵ Ba mi tataru ni sari na mia kana, mamu tavete valeana la koa rini. Vala ni tu sapu gua tepa paki rina tie. Mi lopu okoro vagi pule ni. Pude gua asa, si kote noma hola sa mia pinia, meke kote ta evanae na tuna sa Tamasa Ululuna Hola si gamu. Sina tataru beto ni mo sa Tamasa saripu lopu hoke zama leana koa Sa, meke sari na tie kaleadi. ³⁶ Gua sapu tataru ni na va tuka ni Tamasa sari doduru tie, si mi tataru guni na vatukana guni tugo si arini.

Mi Lopu Pitua sa Turanamu
(Matiu 7:1-5)

³⁷ Mi lopu vari zutui, pude mi lopu ta zutu koe Tamasa, mi lopu tozia sa vina kilasa te Tamasa koari na tie, pude mi lopu tava kilasa koe Tamasa. Mi variva taleosae, pude mani taleosoni gamu sa Tamasa. ³⁸ Mi variponi, meke kaqu poni gamu sa Tamasa. Pude gua asa si kaqu vagi va sokua gamu sa hinia sapu ta nono gore va nabuna, meke

* 6:31 Mt 7:12

garo valeana, sapu siⁿi ta luluapae, meke ta titisi atu koa gamu. Sa pada gua sapu poni lania gamu koari na tie, si kaqu ta poni pule nia tugo gamu koe Tamasa.”

³⁹ Beto asa, si tozi ni Sa sa parabolo hie: “Na tie behu si lopu boka turaⁿia sa tie behu, pude turaⁿia sa, si kote la hoqa varigara mo pa keke pou sari kara.* ⁴⁰ Loke disaepeli si ululu hola nia sa nana titisa, ba sipu va nonoga valeania sa tie sa vina tumatumae tanisa titisa si kote kekeⁿoⁿo mo sari kara.*

⁴¹ Na vegua ke voriti nia goi sa kavuru pa matana sa tasimu, ba lopu balabala ia goi sa kukuru huda pa matamu telemu? ⁴² Vea meke kote zama si goi koasa tasimu, ‘Tasiqu, atu maqu suti pania sa kavuru pa matamu,’ gua, ba lopu dogoria goi sa kukuru huda pa matamu soti? Agoi na tie sekesekei! Mu okipani kenua sa kukuru huda pa matamu telemu, pude boka dodogorae valeana meke boka suti pania sa kavuru pa matana sa tasimu.

*Sa Huda meke sa Vuana
(Matiu 7:16-20, 12:33-35)*

⁴³ Sa huda leana si lopu boka vua va kaleana, meke sa huda kaleana si lopu boka vua valeana. ⁴⁴ Hopeke huda si ta gilana koari na vuadi. Lopu boka pakete piqi si goi pa hilibubuku, meke lopu boka vagi qurepi^d si goi pa huda rakihi.* ⁴⁵ Na tie leana si va vurai sa sari na tiⁿitoⁿa leanadi pu siⁿi pa bulona, ba sa tie kaleana si va vurai sa sari na tiⁿitoⁿa kaleanadi pu siⁿi pa bulona. Ura gua sapu siⁿi vura pa bulona sa tie, si zama vura nia sa pa ⁿuzuna.*

*Sari Karua Tie Kuri Vetu
(Matiu 7:24-27)*

* 6:39 Mt 15:14 * 6:40 Mt 10:24-25; Zn 13:16, 15:20 * 6:44 Mt 12:33
* 6:45 Mt 12:34

⁴⁶ Na vegua ke poza Nau, ‘Baṅara, Baṅara,’ gamu si Rau, ba lopu luli gamu gua saripu tozini gamu Rau? ⁴⁷ Asa sapu mae koa Rau meke avosi na va tabei sari na Qua vina tumatumae, si maqu va dogoro ni gamu guguana sa tie asa. ⁴⁸ Asa si kekeṅoṅo puta gua tugo sa tie sapu geli va lohi nia sa sinokiraena sa nana vetu, meke va turua sa pa patu. Ke sipu naqe sa ovuku, meke raza koasa vetu, ba lopu boka niu si asa, sina ta sokirae va nabu si asa pa patu. ⁴⁹ Ba asa sapu avosodi sari Qua vina tumatumae, ba lopu va tabei si arini, si kekeṅoṅo gua tugo sa tie sapu kuria sa nana vetu pa pepeso malohorona, vasina loke sinokiraena. Ke sipu mae sa naqe, meke raza koasa vetu sana, si lopu sana hoqa si asa, meke huara ta inete nana!” gua se Zisu.

7

Salaṅia Zisu si Keke Nabulu (*Matiu 8:5-13*)

¹ Meke sipu beto zama ni Zisu saripu gua hire koari na tinoni, si taluarae la pa Kepaniami si Asa. ² Koanana vasina si keke koimata varipera tadi na tie Roma, meke moho tata mate sa nana nabulu pu tataru hola nia sa. ³ Sipu avoso nia sa koimata hie sa inavosona e Zisu, si garuni sa sari kaiqa koimata^d tadi na tie Ziu pude la tepa ia se Zisu, pude mae salaṅia sa nana nabulu. ⁴ Mae si arini koe Zisu, meke tepa ososo nia rini si Asa: “Sa koimata hie si na tie leana, ke garona tugo pude mae salaṅia Goi sa nana nabulu. ⁵ Tataruni gita sa si gita na tie Ziu, ke kuri poni gita tugo sa si keke sinaqoqi^d,” gua si arini.

⁶ Ke luli la i Zisu si arini. Ba sipu tata la kamo Sa sa vetu, si garuni sa koimata sari kaiqa nana baere, meke la tozi gunia he se Zisu: “Baṅara, meke va mabo igo. Lopu na tie gotogotoqu si arau, pude kaqu mae ia Goi sa qua

vetu. ⁷ Meke lopu garogaroqu tugo, pude atu soti telequ koa Goi. Mamu leve mae nia mo sa qua nabulu pude mani magogoso. ⁸ Arau ba hoke zamai mo sari tie varipera koasa n̄nira n̄ira sapu poni nau ri qua palabatu. Pude ‘La!’ gunia rau si keke, si la mo si asa. Pude ‘Mae!’ gunia pule rau si keke, si mae tugo si asa. Pude zama ia rau sa qua nabulu, ‘Tavetia hie!’ gua, si tavetia tugo sa,” gua si asa.

⁹ Totoso avosia Zisu sa zinama gua asa tanisa koimata, si magasa hola Nana, ke zama la si Asa koari na kobi tie pu luli koa Sa: “Tozi va hinokarani gamu Rau, sapu lopu ele dogoria Rau si keke tie, sapu ran̄erane keken̄ono gua sa tie hie, meke koari kasa na tie Izireli ba gua tugo,” gua si Asa.

¹⁰ Meke totoso kekere pule la pa vetu tanisa koimata sari kasa tie paleke inavoso, si la dogoria rini sa nabulu sapu ele magogoso nana tu.

Va Toa Pulea Zisu sa Tuna Koreo Tanisa Keke Nabonaboko

¹¹ Meke lopu seunae hola gua, si topue la pa keke vasileana pozana Neini si Asa. Luli tugo koa Sa sari kasa Nana disaepeli, meke keke puku tinoni lavata. ¹² Sipu adan̄ae nuquru la tugo Sa pa sasada barana sa vasileana, si paleke vura mae nia mo rini si keke tie matena pude la pomunu nia, gua. Sa tie matena asa si na tuna titekena mo keke barikaleqe nabonabokona. Keke puku vinarigara lavata koasa vasileana si lulina sa naboko. ¹³ Totoso dogoria Zisu sa naboko si tataru hola nia Sa, na hiva toka nia Sa si asa, ke zama la ia Sa: “Mu lopu kabo,” gunia Sa. ¹⁴ Meke ene la se Zisu, meke ta n̄inia Sa sa hape tomate, ke turu noso saripu palekena sa. Meke tiqe zama la ia Sa sa tie matena, “Koreo, Arau si zama atu koa goi, mu tekulu!” gua si Asa. ¹⁵ Toa pule sa tie matena, meke tekulu na podalae zama. Meke vala pule la nia Zisu si asa koasa tinana.

¹⁶ Matagutu hola meke magasa sari doduru, meke vahesia rini sa Tamasa meke zama, “Keke poropita nomana si vura mae koa gita, meke sa Tamasa si ele mae pude harupi sari Nana tie!” gua.

¹⁷ Sa inavosona Zisu hie si ta urahae la pa doduruna sa popoa tadi na tie Ziu, meke pa doduru popoa pa vari likohaena vasina.

Sari na Tie Paleke Inavoso te Zone Papitaiso

(Matiu 11:2-19)

¹⁸ Meke sipu tozi nia rina disaepeli te Zone koasa sari doduru gua pu e^{va}ni Zisu, si tioko vagi sa si karua disaepeli, ¹⁹ meke garunu lani sa si arini koe Zisu pude nanasa guahe: “Agoi tugo sa tie sapu tozia Zone sapu kote mae, gua? Ba kote aqa nia tu gami si keke votikaena?”

²⁰ Ke totoso la koe Zisu sari kara si nanasia rini si Asa: “Garunu gami Zone Papitaiso si gami kara pude mae nanasigo, sapu Agoi tugo sa tie sapu tozia Zone sapu kote mae, gua? Ba kote aqa nia tu gami si keke votikaena?” gua si arini.

²¹ Koasa totoso asa si salaⁿⁱ Zisu sari soku tie pa hopeke dia minoho na vinagauru, meke saripu ta hilae tomate kaleadi, meke soku tie behudi si va dodogorae pulei Sa.

²² Ke ola^{na} la i Sa sari karua tie paleke inavoso te Zone, “Pule la mamu tozi koe Zone gua saripu avosi na dogori gamu. Na tie behu ba dodogorae, na tie ike ba ene pule, saripu popoqudi ba ta sala^{na}, na tie nuli ba avavosae, saripu mate ba tava toa pule, meke sa Inavoso Leana te Tamasa si ta tarae koari na tie habahuala.* ²³ Tamanae tugo saripu lopu nunala pa dia vina hinokaraq^u Rau,” gua se Zisu.

²⁴ Mudidia taloa pule sari na disaepeli te Zone, si podalae zama nia Zisu koari na kobi tinoni sa gugua

* 7:22 Ais 35:5-6; Ais 61:1

e Zone. Zama si Asa, “Totoso la gamu pa qega pude la avavoso koe Zone, na sa si emi la dogoria gamu? Keke tie sapu malohoro kekeno^o na elo duduli sapu va niniu ia na givusu? ²⁵ Ba na sa si hiva la dogoria gamu? Keke tie sapu pokopoko va leleanae? Lokari, sari na tie gugua asa, si hoke koa valeana hola tu pa vetu banara! ²⁶ Tozi Nau, na sa zonazona tugo si emi la dogoria gamu? Keke poropita? Uve, na poropita tugo si asa, ba se Zone, si arilaena hola ni sa sari na poropita. ²⁷ E Zone mo sapu tozia sa Kinubekubere Hope, sapu zama guahe:

‘Zama sa Tamasa:

Kote garunu kenu la nia Rau sa Qua tie paleke inavoso,
sipu lopu ele kamo la si Goi,

pude va namanama ia sa Mua sira^{na},’ gua.*

²⁸ Tozi hinokarani gamu Rau, sapu arilaena hola ni e Zone Papitaiso sari doduru pu koa va kenue koa sa, ba asa sapu hiteke hola pa Bina^{na}ara te Tamasa, si noma hola nia sa se Zone,” gua se Zisu.

²⁹ Totoso avosia ri doduru tie, meke sari tie hata takisi tugo sa zinama te Tamasa koe Zone, si va sosodea rini sapu to^onotona sa sira^{na} te Tamasa, sina ta papitaiso si arini koasa.* ³⁰ Ba sari na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese meke na Parese si kilua rini sa hiniva te Tamasa koa rini, sina korodia ta papitaiso koe Zone.

³¹ Meke zama pule se Zisu. “Ego, na sa kote va padapada guni Rau sari na tie pa rane ninoroi? Vegugua si arini?

³² Gua tugo ari na koburu pu habotu lopilopi pa vasina maketi koari hopeke dia pukuna, meke vari velavela karovi si arini, meke zama guahe: ‘Kera atu ni gami sari na kinera mate pa tinalota^{na}, ba lopu kabo si gamu. Mike atu ni gami sari na kinera vinarihaba pa qinetuqetu, ba lopu peka si gamu,’ gua. ³³ Totoso mae tarae se Zone Papitaiso,

* 7:27 Mal 3:1 * 7:29 Mt 21:32; Lk 3:12

si hoke madi pa ginani, meke lopu napo vaeni si asa; ke zama si gamu, 'Koa ia tomate kaleana si asal' gua. ³⁴ Ba totošo mae sa Tuna na Tie si hena na napo si Asa, ke zama pule si gamu, 'Na tie doa, meke na tie naponapo si Asa, meke na baere tadi na tie hata takisi, meke tadi kaiqa tie kaleadi pule si Asa,' gua pule. ³⁵ Ba sa ginilagilana lohina te Tamasa si ta dogoro vura pa korapadi ri na tinavete tadi na Nana tie."

Zisu si Koa pa Vetu te Saimone sa Parese

³⁶ Beto asa si ruvatia keke Parese se Zisu, pude la henahena somanae koa sa pa nana vetu. Ke la se Zisu, meke habotu henahena somanae koa sa. ³⁷ Koasa vasileana asa si koa nana si keke barikaleqe kaleana. Totoso avoso nia sa sapu korapa henahena pa vetu tanisa Parese se Zisu, si palekia sa si keke vovoina lumu sapu ta tavetae patu* arilaena, sapu siñia na lumu humanā lea.* ³⁸ Meke la turu kabokabo nana pa mudina Zisu, tata pa nenena, meke va boboso ni kolo matana sa sari nenena Zisu, meke puha va popa ni kaluna sa. Beto meke ahoi sa sari na nenena Zisu, meke tiqe zoropo ni lumu sa. ³⁹ Meke totošo dogoria sa Parese sapu gua asa, si zama golomo telena si asa, "Be guana keke poropita hinokara sa tie hie, si be kote gilania mo Sa sa barikaleqe kaleana pu tiqna Sa hie!" gua si asa.

⁴⁰ Meke zama vura la koasa se Zisu, "Saimone, hiva tozi nigo Rau si keke tiñitona," gua si Asa.

"Leana titisa, tozi nau," gua sa Parese.

⁴¹ "Koadia si karua tie pu lipulipu koa keke tie pu hoke va malumu lipulipu. Keke si lima gogoto poata siliva* si

* 7:37 Sa patu arilaena si ta pozae pa zinama English "Alabaster". * 7:37 Mt 26:7; Mk 14:3; Zn 12:3 * 7:41 Keke poata siliva si padana sa tinabara tana keke tie tavetavete pa keke rane pa totošo asa.

lipulipu ni Sa, meke keke pule si ka lima navulu. ⁴² Ba lopu keke ari kara si boka tabara pulea sa nana lipulipu, ke taleoso ni mo sa tie ari nana poata sari kara, meke va mate pani mo sa sari dia lipulipu. Ego, esei ari karua tie hire si kote tataru hola nia sa sa tie ari nana poata?" gua se Zisu.

⁴³ "Gina asa sapu noma hola nana lipulipu sapu taleoso nia sa tie," gua se Saimone. "Goto puta goi," gua se Zisu.

⁴⁴ Beto asa si taliri la si Asa koasa barikaleqe, meke zama la koe Saimone, "Dogoria goi sa barikaleqe hie? Totoso nuquru mae Rau pa mua vetu si lopu poni Au kolo goi, pude dalo i sari na nenequ. Ba sa barikaleqe hie, si va boboso nia kolo matana sa sari nenequ, meke puha va popa ni kaluna sa. ⁴⁵ Agoi si lopu aho va kamo Au, ba asa si aho la i mo sa sari nenequ podalae gua kamo Rau tani.

⁴⁶ Agoi si lopu lumua sa batuqu, ba asa si zoropo ni lumu humana lea sa sari nenequ. ⁴⁷ Ke tozi nigo Rau si guahe: Sari nana sinea sokudi si ele taleosae, ura noma hola sa tataru tanisa sapu ele vata dogoro nia sa. Ba asa sapu lopu soku nana sinea sapu taleosae, si lopu noma tugo sa nana tataru sapu va vuraia sa," gua si Asa.

⁴⁸ Beto asa, si zama la koasa barikaleqe se Zisu, "Ele taleosae sari na mua sinea," gua si Asa.

⁴⁹ Totoso avosia sari kaiqa pule pu somana henahena si qumiqumi golomo pa bulodi si arini, "Esei sa tie hie, ke na sinea ba taleoso ni tu Sa?" gua si arini.

⁵⁰ Ba zama la koasa barikaleqe se Zisu, "Sa mua rinanerane si ele harupigo. Mu taloa va bulei mua," gua si Asa.

8

Sari na Barikaleqe pu Zuka ia sa Tinavete te Zisu

¹ Mudina sapu gua asa si la ene tarae nia Zisu koari na vasivasileana hitekedi na nomadi, sa Inavoso Leana tanisa

Binaⁿara te Tamasa. Luli tugo koa Sa sari ka manege rua Nana disaepeli, ² meke gua tugo sari kaiqa barikaleqe pu ele koa i tomate kaleadi, meke hipuru pani Sa, meke salaⁿi tugo Sa koari kaiqa dia vinagauru. E Mere pa vasileana Magidala si keke, sapu koa ia ka zuapa tomate kaleadi, meke hipuru pani Zisu.* ³ E Zoana si keke, sa barikaleqe te Kuza sapu sa nabulu te Herodi, meke e Suzana tugo si keke, meke sokudi pule sari barikaleqe saripu zuka ia sa tinavete te Zisu meke sari disaepeli koari dia likakalae soti teledia.

*Sa Parabolona sa Tie Uma
(Matiu 13:1-9; Maka 4:1-9)*

⁴ Totoso korapa varigara va soku la sari na tinoni koari na vasivasileana koa Sa, si tozia Sa koa rini sa parabolo^d hie:

⁵ “Keke totoso si la si keke tie uma, meke taburu ni sari na kiko pa nana inuma. Totoso taburu ni sa sari na kiko si kaiqa si hoqa la pa korapa siraⁿa ke neti rina tie, meke mae gani betoi rina kurukuru tapuru si arini. ⁶ Kaiqa si hoqa la pa pepeso sapu tale patupatuna, meke sipu toa vura mae sari na linetelete si harahara si arini, sina popa sa pepeso vasina. ⁷ Kaiqa rina kiko si hoqa la vasina koa ia na hilibubuku, ke toqolo sage turaⁿi na hilibubuku, meke ilupu va matei si arini. ⁸ Ba kaiqa kiko si hoqa la pa pepeso leanana, ke toa meke vua valeana, meke hopeke keke gogoto kiko koai.” Meke totoso zama beto ni Sa saripu gua hire, si velavela guahe si Asa: “Asa sapu ari taliⁿana si mani va avoso,” gua se Zisu.

*Sa Nati Ginuadi rina Parabolo
(Matiu 13:10-17; Maka 4:10-12)*

* 8:2 Mt 27:55-56; Mk 15:40-41; Lk 23:49

⁹ Meke mae nanasa nia ri Nana disaepeli koa Sa sa ginuana sa parabolo hie, ¹⁰ ke tozini Sa si arini, “Sari na tinumatumae tomedi koasa Binaṇara te Tamasa, si ele vata gilana ni Tamasa koa gamu, ba koari na votiki tie, si zama pa parabolo si Arau, pude madi dodogorae, ba lopu doṇo gilania; pude madi avavosae, ba lopu avoso gilani rini ginuadi.*

*Va Bakalia Zisu sa Parabolo tanisa Tie Uma
(Matiu 13:18-23; Maka 4:13-20)*

¹¹ Ego, sa ginuana sa parabolo hie si guahe: Sa kiko si sa zinama te Tamasa. ¹² Sari na kiko pu hoqa pa vale siraṇa si gua arini pu avosia sa zinama, ba mae se Setani meke vagi pania sa zinama pa bulodi, pude madi lopu va hinokara na ta harupu si arini, gua. ¹³ Sari na kiko pu hoqa la pa pepeso sapu tale patupatuna meke lopu moata pepesona, si gua tugo arini pu avosia sa Inavoso Leana, meke vagi qetuqetu nia rini. Ba lopu soto va nabu pa bulodia sa zinama sina lopu va gore karoso si arini. Ke totosora mae sari na tinasuna, na ninaqunaquna sa Inavoso Leana sana, si luara pania rini si asa. ¹⁴ Sari na kiko pu hoqa koari na hilibubuku, si gua tugo arini pu avosia sa Inavoso Leana, ba sari na ilipunṇanadi ri na tinagotago, meke na inokoro pude koa qetuqetu na koa valeana, si hukatia sa Inavoso Leana, ke lopu boka vua pa dia tinoa. ¹⁵ Sari na kiko pu hoqa la pa pepeso leanana, si gua tugo arini pu avosia sa Inavoso Leana, meke kopu nia na va tabea rini pa bulodia, meke soto va nabu osolae vua valeana si arini.

*Lopu Tomea sa Mua Kalalasa
(Maka 4:21-25)*

¹⁶ Loke tie si va katua sa zuke meke va opo tamunu nia lolu, babe vekoa pa kauru teqe ululu. Ba kaqu va hakea

* 8:10 Ais 6:9

sa si asa pa keke hakehakeana zuke, pude sari pu nuquru mae, si kaqu dogoria sa kalalasa.*

¹⁷ Ura sapu ta tome si kaqu tava vura, meke sapu ta nobi tamunu, si kaqu ta gilana, meke kaqu tava vura tugo pa kalalasa.*

¹⁸ Mi balau na va avoso valeana mae koa Rau! Sina sa tie sapu ari nana ginilagilana si kote ta poni va soku, meke asa sapu loke nana si sa vasinahite sapu tagoa sa ba kote ta vagi palae koa sa.”*

*Sa Tinana meke sari Tasina e Zisu
(Matiu 12:46-50; Maka 3:31-35)*

¹⁹ Meke mae koe Zisu sa tinana meke sari na tasina koreo, ba lo pu boka kamo la ia rini si Asa, sina moatana sa vinarigara tie. ²⁰ Meke keke rina tie si la tozi nia se Zisu, “Hiva dogorigo sa tinamu, meke sari na tasimu koreo, korapa turu aqa pa sada sarini,” gua si asa.

²¹ Ba olaṅa la koa rini se Zisu, “Sa tinaqu, meke sari na tasiq, si arini pu avosia, meke va tabea sa zinama te Tamasa,” gua si Asa.

*Va Bulea Zisu sa Raneboṅi
(Matiu 8:23-27; Maka 4:35-41)*

²² Keke rane si zamai Zisu sari Nana disaepeli. “Aria mada karovo la pa kali karovona sa kopi Qaleli,” gua si Asa, ke suraṅa si arini koa keke koaka meke toka la. ²³ Sipu korapa toka la rini, si puta se Zisu, meke raza gore mae gana sa givusu ṅinirana koasa kopi, meke siṅia na kolo sa koaka, ke tata lodu si arini. ²⁴ Meke la va vaṅunia rina disaepeli se Zisu, “Baṅara, Baṅara, vaṅunu, tata mate si gita,” gua si arini. Ke tekulu se Zisu meke norea Sa sa givusu, meke na bogusu; totoaso asa si mate gore sa raneboṅi, meke kapuna bule nodolo sa kolo. ²⁵ Meke zama

* 8:16 Mt 5:15; Lk 11:33

* 8:17 Mt 10:26; Lk 12:2

* 8:18 Mt 25:29; Lk

la koari na disaepeli si Asa, “Avei sa mia rinaⁿerane?” gua si Asa. Magasa na matagutu si arini, ke vari zamai teledia. “Esei sa tie hie? Ke va tabea tu rina givusu na bogusu!” gua si arini.

*Ta Salan*a sa Tie Koaia Tomate Kaleadi

(*Matiu 8:28-34; Maka 5:1-20*)

²⁶ Meke toka la pa kali karovona sa kopi Qaleli si arini, sapu pa popoa Qerasa. ²⁷ Totoso neti gore tugo pa masa se Zisu, si mae takalia mo keke tie sapu koa ia tomate kaleadi si asa. Na tie pa vasileana sana si asa, ba ele seunae hola sapu dododohona mo sa tie hie, meke lopu koa pa vetu, ba koa la mo koari na bae popomunuana. ²⁸ Totoso dogoria tugo sa se Zisu, si gagaemana, meke hoqa kokotuⁿu pa kenuna Sa, meke velavela guahe: “Zisu, Tuna sa Tamasa Ululuna Hola! Nasa si hiva nia Goi koa rau? Tapa igo rau pude Mu lopu va kilasa au pa tinasigiti!” gua si asa. ²⁹ Tapa guahe si asa, sina ele zama ia Zisu sa tomate kaleana pude vura taloa koa sa tie sana. Soku totoso si hoke ta higorae nia sa tie hie sa tomate kaleana, ke be ta pusie seni tu limana na nenena, meke kopu nia rini, ba hoke kumati sa sari na seni, meke turaⁿa la nia tu sa tomate kaleana pa qega si asa.

³⁰ Meke nanasia Zisu sa tie, “Esei sa pozamu?” Meke olaⁿa si asa, “E Rerege,” gua si asa, sina sokudi sari na tomate kaleadi pu koa koasa tie hie. ³¹ Meke tapa ososo sari na tomate kaleadi koe Zisu, pude lopu garunu lani Sa koasa pou loke kokoina^{*}, gua.

³² Ego, lopu seu vasina si koa nana si keke rovana boko lavata, korapa ganigani gedi pa kali toqere tata koa rini. Ke tapa koe Zisu sari na tomate kaleadi pude la nuquru

* 8:31 Sa pou loke kokoina sina vasina pu ta pusi sari na tomate kaleadi, osolae kamao sa dia totoso vina kilasa vina betobeto koasa nika toa holana. Mamu tiro pa Rev 9:1, 20:1-3,14:

koari na boko, gua, ke va malumi Sa si arini. ³³ Vura taloa si arini koasa tie, meke la nuquru koari na boko. Meke haqala gore sa rovana boko hie pa kali taba meke la hoqa suvu pa kopi, meke lodu mate beto.

³⁴ Sari na tie pu kopudi ri na boko, si govete beto totošo dogoria rini sapu gua ta eva^{na}. La tozi va enea rini sa inavoso pa vasileana, meke koari na tie pa vari likohaena sa popoa sana. ³⁵ Ke vura la sari na tie pude dogoria sapu gua ele ta eva^{na}. Meke sipu mae si arini koe Zisu, si dogoria rini sa tie pu ta sala^{na}, korapa habotu kapae nana pa nenena Zisu. Ele pokopoko, meke ele gilae tu, ke matagutu sarini. ³⁶ Ba arini pu dogorona sapu gua ta eva^{na}, si vivinei nia koari na tie gua meke ta sala^{na} sa tie sana. ³⁷⁻³⁹ Beto hoi, si tepa ia ri doduru tiena sa popoa sana se Zisu pude taloa, sina matagutu sisigiti nia rini si Asa. Mae tepa luli koe Zisu sa tie pu tiqe ta sala^{na}, ba tozi nia Zisu si asa, “Pule la pa mua popoa soti, mamu la totozia sa tinokae nomana gua sapu eva^{nia} sa Tamasa koa goi,” gua si Asa. Meke la sura^{na} pule pa koaka se Zisu meke toka pule taloa Nana. Meke pule sa tie, meke la tozi urahae nia sa pa nana popoa gua sapu eva^{nia} Zisu koasa.

Sa Tuna Vineki Zaerasi meke sa Barikaleqe pu Tiqua sa Pokote Zisu

(Matiu 9:18-26; Maka 5:21-43)

⁴⁰ Meke totošo kamo pule la pa kali karovona sa kopi se Zisu, si aqa va kamo ri na tinoni si Asa. Sina korapa aqa nia ri doduru tie si Asa. ⁴¹ Beto hoi si mae kamo gana sa koimata tanisa sinaqoqi, pozana e Zaerasi. Mae todo^{no} si asa pa nenena Zisu, meke tepa ososo nia sa si Asa pude la pa nana vetu, ⁴² sina sa tuna vineki titekena sapu tiqe manege rua vuahenina mo, si tata mate hokara. Meke sipu korapa ene la se Zisu, si zukuru varikali nia rini si Asa. ⁴³ Meke koa nana koari kobi tinoni sana si

keke barikaleqe, sapu kamo minoho* tana barikaleqe ka manege rua vuaheni. Ele okipani beto ni sa koari na tie salaṅa sari doduru pu tagoi sa, ba lopu keke arini boka salaṅa. ⁴⁴ Ene mae gua pa mudina Zisu si asa, meke la tiqua sa sa hukihukiri poko te Zisu, meke pa totošo tugo asa si ta salaṅa sa nana minoho. ⁴⁵ Meke nanasa se Zisu, “Esei tiqu Au?” gua si Asa. Meke hopeke olaṅa si arini, “Lopu gami!” gua. Ke zama la koa Sa se Pita, “Baṅara, na kobi tie si vari likohae nigo, meke korapa zukurigo sara,” gua si asa.

⁴⁶ Ba olaṅa se Zisu, “Keke tie si tiqu Au, ura gilania Rau pa tiniqu sipu vura taloa sa ṅiniraṅira koa Rau,” gua si Asa. ⁴⁷ Gilania sa barikaleqe sapu ele ta gilana mo sapu gua evaṅia sa, ke matagutu sisigiti meke neneqara si asa, meke la hoqa kokotunu pa nenena Zisu. Meke tozi helahelae nia sa koe Zisu pa kenudi ri doduru tie, gua meke tiqua sa sa poko te Zisu, meke pa totošo tugo asa si ta salaṅa si asa. ⁴⁸ Ke zama la koa sa se Zisu, “Tuqu, sa mua rinaṅeraṅe si ele salaṅigo, mu taloa va bulei mua tu,” gua si Asa.

⁴⁹ Sipu korapa zama gua se Zisu si mae kamo mo sa tie paleke inavoso pu taluarae mae guana pa vetu te Zaerasi, sa palabatu pa sinaqoqi. Meke zama, “Ele mate tu sa tumu vineki, ke mu lopu va tupitia pude va mae ia sa Titisa,” gunia sa se Zaerasi.

⁵⁰ Totoso avosia Zisu sapu gua asa, si zama la ia Sa se Zaerasi, “Mu lopu matagutu, ba mu va hinokara, meke kote leana mo sa tumu,” gua si Asa.

⁵¹ Totoso kamo la si Asa pa vetu te Zaerasi, si lopu va malumi Sa sari na tie pude nuquru luli la koa Sa, ba ari Pita, Zone, Zemisi, meke sari karu tiatamana mo sa vineki. ⁵² Sipu korapa gua si sari doduru tie si korapa takatakala pa mate, meke kaboa rini sa koburu. Meke zama la i Zisu

* 8:43 Sa “minoho tana barikaleqe” ginuana si va goregore ehara.

si arini, “Lopu kabo gamu, lopu mate sa vineki, na puta gana mo,” gua si Asa.

⁵³ Meke hegere nia rini si Asa, sina tumae nia dia sapu ele mate si asa. ⁵⁴ Ba taⁿinia Zisu limana sa koburu meke zama ia sa, “Tuqu, mu tekulu,” gua si Asa. ⁵⁵ Pule la sa maqomaqona sa vineki meke tekulu mo sa koburu, ke tozi ni Zisu si arini pude ponia ginani, mani henahena. ⁵⁶ Meke magasa sisigiti sari karua tiatamana, ba va balau Zisu si arini pude di lopu vivinei nia pa tie sapu gua ta evaⁿa.

9

Garunu Vura ni Zisu sari ka Manege Rua Disaepeli (Matiu 10:5-15; Maka 6:7-13)

¹ Tioko varigara ni Zisu sari ka manege rua disaepeli, meke poni Sa sa ⁿniraⁿira, pude hipuru pani sari doduru tomate kaleadi, meke pude salaⁿi sari na minoho. ² Meke garunu vura ni Sa si arini pude tarae nia sa Binaⁿara te Tamasa, meke pude salaⁿi saripu moho. ³ Zamai Sa, “Mi lopu palekia keketoⁿa pa mia inene la, lopu paleke kolu hodu, na huneke, na vinabeo, na poata, meke lopu paleke hopeke sote pule, ba sapu va sagei mo gamu.* ⁴ Vasina pu va kamo gamu rini pude koa, si mi koa mo koasa vetu sana, osolae taluarae si gamu koasa vasileana asa. ⁵ Vasina pu lopu va kamo gamu rina tie, si mi luara pania sa popoa sana. Tavusu pani sari na kavuru pepesona sa popoa asa pa nene mia, pude na vina balau la koa rini, sapu kaqu va kilasi Tamasa si arini,” gua si Asa.*

⁶ Meke taluarae sari disaepeli, meke ene la koari doduru vasivasileana. Tarae nia rini sa Inavoso Leana, meke salaⁿi rini saripu moho pa doduru vasina.

* 9:3 Lk 10:4-11; TTA 13:51 * 9:5 TTA 13:51

*Nunala se Herodi
(Matiu 14:1-12; Maka 6:14-29)*

⁷ Totoso avoso ni e Herodi^d, sa banara pa Qaleli sari doduru saripu gua ta evana hire, si nunala si asa. Sina tozi nia ri kaiqa sapu e Zone Papitaiso si ele toa pule pa minate, gua.* ⁸ Ari kaiqa pule si zama sapu e Ilaiza si ele vura pule mae, gua, meke kaiqa pule si zama sapu keke rina poropita pukerane si toa pule pa minate, gua. ⁹ Meke zama se Herodi, “Ele kupa pania tu rau batuna se Zone, ba savana pule sa tie pu evani sari doduru ginugua pu avosi rau hire?” gua si asa. Meke podekia sa pude dogoria se Zisu.

*Poni Zisu sari ka Lima Tina Tie
(Matiu 14:13-21; Maka 6:30-44; Zone 6:1-14)*

¹⁰ Meke pule mae sari na apositolo, meke tozi rini koe Zisu sari doduru gua pu evani rini. Ke tura ni Sa si arini meke la teledia pa keke vasileana pozana Betiseda. ¹¹ Totoso avoso nia rina kobi tinoni sapu gua asa, si luli la ia rini se Zisu. Ke va kamo i Sa si arini, meke tarae nia Sa koa rini sa guguana sa Bina nara te Tamasa, meke salani Sa saripu mohodi.

¹² Meke sipu veluvelu sa popoa, si mae koa Sa sari ka manege rua disaepeli, meke zama, “Mu garunu taloa ni sari na tinoni, pude boka la hata gedi ginani, na putaputana koari na vasivasileana nomadi na hitekedi, saripu tatadi, sina vasina ivuluna si hie,” gua si arini.

¹³ Ba zama la i Zisu si arini, “Poni mo gamu,” gua si Asa. “Ka lima bereti meke karua igana mo si koa hire. Ba vegua? Hivani gami Goi pude la holu poni ginani gami sari na kobi tinoni hire?” gua si arini. ¹⁴ Ura ari ka lima tina sari na tie arini. Meke zamai Zisu sari Nana disaepeli, “Va

* 9:7 Mt 16:14; Mk 8:28; Lk 9:19

habotu i sari na tie pa hopehopeke lima navulu pa keke pukuna,” gua si Asa.

¹⁵ Meke sipu ele va haboti rina disaepeli sari na tinoni, ¹⁶ si vagi Zisu sari ka lima bereti meke sari karua igana, meke dono sage la pa Manauru si Asa meke mana ni Sa. Meke tiqe videvidei Sa, meke vala ni Sa koari na disaepeli, pude va hia lani koari na tie. ¹⁷ Henahena sari doduru, meke dena valeana. Meke pudiki va sini ni umumu ginani koa holadi rina disaepeli si ka manege rua pili.

Helahelae Vura nia Pita sa Guguana e Zisu

(Matiu 16:13-19; Maka 8:27-29)

¹⁸ Keke rane sipu korapa varavara telena se Zisu, si koa turania ri Nana disaepeli. Meke nanasi Zisu si arini, “Tozi Nau, esei guni Nau rina tie si Arau,” gua si Asa.

¹⁹ Meke olana sarini, “Kaiqa si zama, ‘E Zone Papitaiso,’ gua, kaiqa si ‘E Ilaiza’ gua, meke kaiqa pule si, ‘Keke votiki poropita pukerane si toa pule!’ gua.”*

²⁰ “Gamu si vegua? Esei balabala Nau gamu si Arau?” gua si Asa.

Meke olana se Pita, “Agoi tugo sa Karisito^d pu mae guamu koe Tamasa,” gua si asa.*

Tozia Zisu sa Nana Tinasigiti na Minate

(Matiu 16:20-28; Maka 8:30 kamo hinia 9:1)

²¹ Beto asa, si naqui Zisu sari Nana disaepeli pude lopu tozia pa keke tie, sapu Asa tugo sa Karisito. ²² Tozini tugo Sa, “Sa Tuna na Tie si kaqu koa tava sigiti, meke kaqu ta kilu koari na koimata tadi na tie Ziu, na nati hiama, meke koari na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese. Kaqu tava mate si Asa, ba pa rane vina neta, si kaqu tava turu pule pa minate,” gua si Asa.

* ¹⁹ Mt 14:1-2; Mk 6:14-15; Lk 9:7-8 * ²⁰ Zn 6:68-69

²³ Meke zama la koari doduru si Asa, “Asa sapu hiva luli Au, si mani lopu ruriti sari doduru nana ginugua soti telena, meke mani ovulu palekia nana korosi doduru rane* , meke luli Au.* ²⁴ Ura asa sapu ruritia sa nana tinoa si kaqu siana nia sa si asa. Ba asa sapu lopu ruritia sa nana tinoa pa linuliqu Rau si kaqu vagia sa sa tinoa hola.* ²⁵ Na lineana sa si kote va gavoria sa tie, be hiva tago ia sa sa doduruna sa kasia popoa, ba siana nia sa sa tinoa hola? Namu loketona hokara! ²⁶ Asa sapu kurekure Nau si Arau, meke sari Qua zinama, si kaqu kurekure nia tugo sa Tuna na Tie, pana mae si Asa koasa Nana tinolava nedalana, meke koasa tinolava nedalana tanisa Tamana, meke tadi na mateana hopedi. ²⁷ Maqu tozi va hinokarani gamu Rau, sapu kaiqa gamu pu koa hire si lopu kaqu mate osolae dogoria rini sa Binaⁿara te Tamasa,” gua si Asa.

Ta Ilirae Nedala sa Isumatana e Zisu pa Toqere
(*Matiu 17:1-8; Maka 9:2-8*)

²⁸ Meke sipu pada zuapa rane hola gua zama ni Sa saripu gua sara, si turaⁿi Sa sari Pita, e Zone meke Zemisi, meke sage la pa toqere si arini pude varavara.* ²⁹ Sipu korapa varavara Sa, si ta ilirae nedala sa isumatana, meke sari Nana poko si keoro sisigiti. ³⁰ Meke karua tie, ari Mosese e Ilaiza si vura va hodaka la koa Sa. ³¹ Nedala si arini, meke mae vivinei nia rini koe Zisu sa Nana tina luarae sapu kote va gorevura ia Sa pa Zerusalem. ³² Se Pita meke sari karua disaepeli turaⁿana si ele puta muliun^u tu, ba vaⁿunu si arini meke dogoria rini sa ⁿinedala te Zisu, meke sari karua tie pu turu somanae koa Sa. ³³ Meke sipu korapa taluarae taloa koe Zisu sari karua tie, si zama

* 9:23 Sa ginuana “Palekia nana korosi” si mani va namanama pude koa ta sisigiti pa linulina e Karisito, kekeⁿonoⁿo guana minate pa korosi.

* 9:23 Mt 10:38; Lk 14:27 * 9:24 Mt 10:39; Lk 17:33; Zn 12:25 * 9:28 2 Pit 1:17-18

la koa Sa se Pita, “Baṅara, leana hola sapu koa tani si gami! Mami taveti ka ṅeta ipi, keke Tamugoi, keke te Mosese, meke keke te Ilaiza,” gua si asa. (Ba lopu gilania Pita sapu gua zama nia sa telena.)

³⁴ Meke sipu korapa zama se Pita, si vura mae si keke lei meke mae opo adumi si arini, ke matagutu sari disaepeli sipu mae nobi tamuni sa lei si arini. ³⁵ Meke keke mamalaiṅi si mae koa sa lei, sapu zama guahe: “Hie tugo sa Tuqu sapu ele vizatia Rau, mi avosia si Asa!” gua.*

³⁶ Totoso noso sa mamalaiṅi, si e Zisu mo telena si koa hola, ba lopu hite vivinei ni ri disaepeli pa tie koari na totoso arini gua sapu dogori rini.

Ta Salana sa Koreo Koaia Tomate Kaleana
(*Matu 17:14-18; Maka 9:14-27*)

³⁷ Meke pa koivugona totoso taluarae gore pule mae pa toqere se Zisu meke sari ka ṅeta disaepeli, si la tutuvia keke puku vinarigara lavata si Asa. ³⁸ Meke keke tie pa korapana sa puku tinoni lavata si velavela vura guahe: “Titisa! Hiva nigo rau pude mae dogoria sa tuqu koreo, ura asa mo sa qua koburu titekena. ³⁹ Na nuquria keke tomate kaleana si asa, meke pude kamoā si hoke kukili va hodahodaka, meke hoqa neneqara, meke vura ia na ṅoronoro ṅuzuna. Vata sigiti hola ia sa tomate kaleana si asa, meke hoke ta kamoe va kalekaleana, meke lopu hiva luaria sa tomate kaleana si asa! ⁴⁰ Ele tepai rau sari mua disaepeli pude hipuru pania, ba lopu boka ia rini,” gua si asa.

⁴¹ Meke olaṅa la se Zisu, “Kei, na sinage va gugue, na kaleamia si gamu! Veā seunae gua kaqu koa turaṅa gamu, na tupitini gamu Rau? Turaṅa mae nia koa Rau tani sa mua koburu!” gua si Asa.

* 9:35 Ais 42:1; Mt 3:17, 12:18; Mk 1:11; Lk 3:22

⁴² Sipu korapa turaṅa mae nia sa koreo, si va hoqaiā sa tomate kaleana si asa pa pepeso, meke neneqara na garata si asa. Meke hipuru pania Zisu sa tomate kaleana, ke ta salaṅa sa koreo, meke vala pulea Sa koasa tamana. ⁴³ Meke magasa beto nia ri doduru tie sa ṅiniraṅira te Tamasa.

Tozi Pulea Zisu Guguana sa Nana Minate
(Matiu 17:22-23; Maka 9:30-32)

Sipu korapa magasa ni rina tie sari doduru ginugua pu evaṅi Zisu, si zama la si Asa koari Nana disaepeli, ⁴⁴ “Mi lopu muliṅi nia gua sapu kote tozini gamu Rau kamahire, sapu sa Tuna na Tie si kote ta vala pa limadi rina tie,” gua si Asa. ⁴⁵ Pupuhu nia rina disaepeli gua sapu zama nia Sa. Tava paere koarini sa ginuana, pude di lopu tumae nia rini, ba pamaṅa nanasa la nia rini koa Sa.

Esei sapu Arilaena Hola?
(Matiu 18:1-5; Maka 9:33-37)

⁴⁶ Meke keke vinaritokei si ta evaṅa pa varikorapadi ri kasa disaepeli, sapu esei si arilaena hola koa rini, gua.*
⁴⁷ Gilania Zisu sapu gua varitokei nia rini, ke vagia Sa si keke koburu hite meke va turua Sa pa kapana. ⁴⁸ Meke zama la koa rini si Asa, “Asa sapu va kamo ia sa koburu hite hie pa korapa pozaqu Rau, si va kamo Au tugo sa si Arau. Meke asa sapu va kamo valeana Au, si va kamo tugo sa si Asa sapu garunuqu Rau. Ura asa sapu hiteke hola koa gamu doduru, si asa tugo si arilaena hola,” gua si Asa.*

Arini pu Tokani Gamu
(Maka 9:38-40)

⁴⁹ Meke zama la koa Sa se Zone, “Baṅara, dogoria gami si keke tie sapu hipuru palae tomate kaleadi pa

* 9:46 Lk 22:24 * 9:48 Mt 10:40; Lk 10:16; Zn 13:20

pozamu Goi, meke tozi nia gami si asa pude noso, sina lopu somanaena koa gita si asa,” gua si asa.

⁵⁰ Meke zama se Zisu, “Mi lopu podekia pude va nosoa si asa, ura asa sapu lopu va kari gamu, si tokani gamu tugo sa,” gua si Asa.

Lopu Va Kamoā Ari pa Sameria se Zisu

⁵¹ Meke sipu tata kamo mae sa toতোso pude kaqu sage pule pa Mañauru si Asa, si va ñinira ia Zisu sa Nana binalabala meke topue la pa Zerusalemā si Asa. ⁵² Garunu kenu la tie paleke inavoso se Zisu koasa vasileana pa Sameria, pude va namanama veko ponía sari na tinitonā pu ta hivae koa Sa. ⁵³ Ba korodia sari na tie koasa vasileana sana pude va kamoā si Asa, sina sa Nana inene si la gua tu pa Zerusalemā. ⁵⁴ Ke toতোso dogoria ri na disaepeli, ari Zemisi e Zone, sapu gua asa, si zama si arini, “Bañara, vea hiva nia Goi, pude mami tioko gore nia gana sa nika pa Mañauru, pude sulu pani gedi sari kasa tie sara?” gua sari kara.*

⁵⁵ Ba taliri meke norei Zisu sari karua*. ⁵⁶ Beto asa, si ene hola la pa keke votiki vasileana se Zisu, meke sari Nana disaepeli.

*Saripu Hiva Lulia se Zisu Ba Ruarabeke
(Matu 8:19-22)*

⁵⁷ Meke sipu korapa ene la rini, si mae zama koe Zisu si keke tie, “Doduru vasina pu la ia gua Goi, si maqu luligo,” gua si asa.

⁵⁸ Ba olañā la koa sa se Zisu, “Sari na kurukuru ñame, na kurukuru tapuru, ba hite ari dia qoqoro na vori tu, ba sa

* ^{9:54} 2 Bañ 1:9-16 * ^{9:55} Kaiqa Kinubekubere Hope pukerane si hodaia sa vesi hie meke zama guahe: “Lopu gilana valeania gamu guguana sa Maqomaqo sapu lulia gamu, sina Na Tuna na Tie si lopu mae pude va mate tie, ba pude harupi tu si arini.”

Tuna na Tie si loke Nana vasina soti pude eko magogoso,”
gua si Asa.

⁵⁹ Meke zama la ia pule Sa si keke tie, “Mae luli Au,” gua.

Ba olaṅa la sa tie, “Baṅara, Mu va malumau, pude la pomunu paki nia sa tamaqu,” gua si asa.

⁶⁰ Ba olaṅa la ia Zisu si asa, “Vekoi saripu matedi pude madi pomunu ni sari na tie matedi. Ba agoi, si mu la mamu tarae nia sa Binaṅara te Tamasa,” gua si Asa.

⁶¹ Meke zama pule si keke tie, “Baṅara, kote luli Igo rau, ba va malumu paki au pude pule meke zama luluara koari pa qua vetu,” gua si asa.*

⁶² Ba olaṅa la ia Zisu si asa, “Sa nabulu te Tamasa sapu kekeṅoṅo guana tie uma pu taṅini rupaha pa tinavete uma, si lopu garogaro koasa Binaṅara te Tamasa,” gua si Asa.

10

Garunu Vura ni Zisu sari ka Zuapa Nṅavulu Rua Tie

¹ Beto saripu gua hire, si vizati Zisu sari ka zuapa ṅavulu rua* tie, meke garunu taloa ni Sa, hopehopeke karua, pude la va kenue koari doduru vasileana, na popoa pu lopu seunae kote kamo la i Sa. ² Zamai Sa sarini, “Soku sari na vuvua komiha, ba lopu soku sari na tie pakepakete. Mi varavara la koa sa Baṅarana sa vuvua pude garunu la ni sari na tie pakepakete, pa Nana inuma, pude mani varigara ni sari na vuadi.* ³ Mi la! Garunu vurani gamu Rau, gua tugo rina lami pa varikorapadi rina siki pinomo variva mate.* ⁴ Mi lopu paleke vovoina poata, babe na huneke, na sadolo; mi toṅoto la mo koari na vasivasileana. Mi lopu vivinei va hola pana toতোso tutuvia gamu si keke

* 9:61 1 Baṅ 19:20 * 10:1 Pa kaiqa Kinubekubere Hope pukerane si ta kubere 70: * 10:2 Mt 9:37-38 * 10:3 Mt 10:16

tie pa siraṅa.* ⁵ Pana nuquru si gamu pa keke vetu, si kekenu mamu zama guahe: 'Mani koa koa gamu sa binule meke sa minana te Tamasa,' mi gua. ⁶ Be koa nana si keke tie bule pa vetu asa si mani koa koa sa sa mia minana; ba be lopu gua si kote pule atu koa gamu sa mia minana sana. ⁷ Mi koa mo koasa vetu pu va kamo gamu, mamu henai na napoi mo gua saripu poni gamu rini. Ura sa tie tavetavete si garo tugo pude ta tabara. Mi koa mo koa sa vetu vasina va kamo gamu rini, osolae taluarae si gamu koasa vasileana sana.* ⁸ Pana la kamo gamu pa keke vasileana meke tava kamo valeana, si mi henai sari na ginani pu poni gamu rini. ⁹ Mi salaṅi saripu mohodi koasa vasileana asa, mamu tozi ni, 'Sa Binaṅara te Tamasa si tata mae koa gamu kamahire,' mi gua. ¹⁰ Ba pana la gamu pa keke vasileana, meke be lopu va kamo gamu rini, si mi vura la pa siraṅa, mamu zama guahe.* ¹¹ 'Kamo koari na kavuru pepesona sa mia vasileana sari pu napiti pa nene mami, ba tavusu pani tugo gami, pude na vina balau koa gamu sapu sa tinahuara si kaqu kamo koa gamu; ba mi tumae nia sapu sa Binaṅara te Tamasa si ele kamo tata koa gamu!' mamu guni. ¹² Tozi va hinokarani gamu Rau, sapu sari na tiena sa popoa asa, si kaqu tava kilasa koe Tamasa pa rane vinaripitui, hola nia sapu gua ta evaṅa pa Sodomu pa rane asa.*

Sari na Vasileana Vagugue

(Matiu 11:20-24)

¹³ Ke mi talotaṅa si gamu pa vasileana Korazini, meke gamu pa Betiseda! Be ta evaṅa koari na tie Zenitailo pa Taea meke pa Saedoni sari na tinavete variva magasadi gua pu ta evaṅa koa gamu, si be ele pukerane tu kekere pa

* 10:4 Mt 10:7-14; Mk 6:8-11; Lk 9:3-5 * 10:7 1 Kor 9:14; 1 Tim 5:18

* 10:10 TTA 13:51 * 10:12 Zen 19:24-28; Mt 11:24; Mt 10:15

sinea si arini meke ele habotu tu pa eba meke pokopoko
 baik!* ¹⁴ Ba gamu si kaqu tava kilasa koe Tamasa pa rane
 vinaripitui, hola nia gua sapu ta eva_{na} koari pa Taea meke
 Saedoni pa rane asa. ¹⁵ Meke sapu gamu pa Kepaniami!
 Balabala ia gamu sapu kote ta ovulu sage pa Ma_{na}auru si
 gamu gua? Lokari hokara! Kote ta gona gore la pa Heli si
 gamu!” gua si Asa.*

¹⁶ Meke zama pule la koari Nana disaepeli se Zisu, “Asa
 sapu avoso gamu, si avosau tugo sa si Arau, ba asa sapu
 etulu gamu si etulau tugo sa si Arau, meke asa sapu etulau
 si Arau, si etulia tugo sa si Asa sapu garunau si Arau,” gua
 si Asa.*

Pule Mae sari ka Zuapa N_{avulu} Rua

¹⁷ Meke toতোসো pule mae sari ka zuapa n_{avulu} rua,
 si qetuqetu hola si arini, meke zama, “Ba_{na}ra, sari na
 tomate kaleadi, ba va tabe gami tugo toতোসো hipuru pani
 gami si arini pa korapa pozamu Goi!” gua si arini.

¹⁸ Meke ola_{na} se Zisu, “Dogoria Rau se Setani, hoqa
 gore mae pa Ma_{na}auru, gua tugo na kapi. ¹⁹ Mi avoso mae!
 Ele ponini gamu Rau sa n_{inira}n_{ira}, pude boka neti sari
 na noki, na nenege variva matedi, meke pude va kilasia
 gamu sa doduru n_{inira}n_{ira} tanisa kana sapu e Setani,
 meke loketo_{na} si kote boka va kaleana gamu.* ²⁰ Ba mi
 lopu qetu nia mo sapu va tabe gamu rina tomate kaleadi si
 gamu, ba mi qetu nia tu sapu sari na poza mia si ta kubere
 pa Ma_{na}auru,” gua se Zisu.

Qetuqetu se Zisu

(Matu 11:25-27, 13:16-17)

* 10:13 Ais 23:1-18; Izk 26:1 kamo hinia 28:26; Zol 3:4-8; Em 1:9-10; Zak 9:2-4

* 10:15 Ais 14:13-15 * 10:16 Mt 10:40; Mk 9:37; Lk 9:48; Zn 13:20 * 10:19
 Sam 91:13

²¹ Meke pa totoaso asa si ta siⁿⁱie qinetuqetu koa sa Maqomaqo Hope se Zisu meke zama, “Tamaqu, Agoi na Ba^{na}ra pa Ma^{na}auru meke pepeso! Vahesi Igo Rau si Agoi, sina tomei Goi sari ginugua hire koa rini pu gilagilana meke tumatumaedi meke vata dogoro ni koa rini pu guana koburu. Uve Tamaqu, pa Mua hiniva Goi ke ta eva^{na} sapu gua asa.

²² Sa Tamaqu si ele poni Nau sari doduru tiⁿⁱto^{na}. Loke tie si gilania sa Tuna, ba sa Tamana mo, meke loke tie si gilania sa Tamana ba sa Tuna mo, meke arini mo pu vizati sa Tuna pude va dogoro ni sa Tamana.”*

²³ Meke taliri la koari Nana disaepeli se Zisu, meke zama golomi Sa, “Ta manae dia sari mata pu dogori sari na tiⁿⁱto^{na} gua pu dogori gamu! ²⁴ Maqu tozini gamu, sokudi sari na poropita, na ba^{na}ra pukerane pu edi hiva dogori na avosi gua saripu dogori na avosi gamu hire, ba lopu boka.”

Sa Parabolo Tanisa Tie Sameria Leanana

²⁵ Meke keke tie va tumatuma^e koasa Tinarae te Mosese si turu mae meke hiva podekia sa se Zisu. Zama si asa, “Titisa, na sa si kote tavetia rau pude vagia sa tinoa hola?” gua si asa.*

²⁶ Meke ola^{na} la ia Zisu si asa, “Na sa si ta kubere koasa Tinarae te Mosese? Na sa si tiro gilania goi vasina?” gua si Asa.

²⁷ Meke ola^{na} sa tie, “Mu tataru nia sa Ba^{na}ra sa mua Tamasa pa doduru bulomu, pa doduru maqomaqomu, pa doduru mua ⁿⁱniraⁿⁱra, meke pa doduru mua binalabala’; meke hie pule, ‘mu tataru nia sa tura^{na}mu, gua sapu tataru pule nigo si agoi,’” gua si asa.*

* 10:22 Zn 3:35; Zn 10:15 * 10:25 Mt 22:35-40; Mk 12:28-34 * 10:27 Diut 6:5; Liv 19:18

²⁸ “Olan̄a va gotogoto si goi, ke mu evan̄ia mo sapu gua asa meke kaqu toa si goi,” gua se Zisu.*

²⁹ Ba hiva vata dodogoro nia sapu ele tie gugua tu asa si asa, ke nanasia sa se Zisu, “Esei tugo sa turaṅaqu?” gua si asa.

³⁰ Meke olan̄a ia Zisu, “Keke tie si taluarae pa Zerusema meke ene gore la pa Zeriko. Pa korapa nana inene la si rapata ia rina tie hikohiko si asa pa siraṅa, meke va gore vagi rini sari nana poko, sekea rini, meke veko pania rini tata matena, meke taloa dia. ³¹ Meke ta evan̄a sapu keke hiamā si ene gore gua pa siraṅa asa, meke sipu dogoria sa sa tie bakorana, si ene va talevara nana pa kali siraṅa. ³² Beto asa, si ene mae gua tugo vasina si keke tie Livaeti. La hopiki nia sa sa tie bakorana, meke ene hola taloa nana tugo. ³³ Ba keke tie Sameria sapu ene gua tugo vasina, si la kamoā sa sa tie. Totoso dogoria sa, si tataru nia sa si asa.* ³⁴ Ke la si asa meke zoropo ni oela, na vaeni sa sari na bakorana, meke pusi sa. Beto si ovulu va hakea sa pa nana don̄'ki, meke turaṅa la vekoa sa pa vetu putaputana tadi na tie enenedi, meke kopu nia sa si asa vasina. ³⁵ Pa koivugona si vagi sa si karua poata siliva* meke vala nia koasa tie kopu vetu, meke tozi nia sa, ‘Mu kopu nia sa tie hie. Pana pule mae gua rau, si kote mae hobei rau gua sari pu oki pani goi pa kinopuna sa,’ gua si asa.

³⁶ Ego, esei ari ka ṅeta tie hire si na turaṅana sa tie pu ta non̄ovalā koari na tie hikohiko?” gua se Zisu.

³⁷ “Asa tugo sapu tataru nia sa tie,” gua sa tie.

Meke zama la koasa se Zisu, “Ego, mu la, mamu tavete kekenon̄o gua puta tugo asa,” gua si Asa.

* 10:28 Liv 18:5 * 10:33 2 Koron 28:15 * 10:35 Karua poata siliva si padana karua rane tinabara.

La se Zisu pa Vetu Tadi Mata e Mere

³⁸ Meke sipu ene hola la se Zisu meke sari Nana disaepeli si kamoā rini si keke vasileana. Meke keke barikaleqe pozana e Mata si va kamoā si Asa pa nana vetu.* ³⁹ Sa tasina vineki e Mata sapu e Mere pozana, si habotu tata pa nenena Zisu, meke avavoso koari Nana vina tumatumae. ⁴⁰ Ba se Mata si tupiti hola koari na vinatana, ke mae zama koe Zisu si asa, “Baṅara, leana mo koa Goi si pude va tupiti eke au sa tasiqū si rau? Tozi nia pude mae toka nau,” gua si asa.

⁴¹ Ba olana la koasa se Zisu, “Mata, Mata, talotana meke balabala mamatani goi sari soku ginugua; ⁴² Ba kekeke mo si ta hivae, meke se Mere si vizatia gua sapu leana hola latu. Meke lopu kaqu ta vagi palae koa sa sapu asa,” gua se Zisu.

11

*Vina Tumatumae te Zisu koasa Vinaravara
(Matiu 6:9-13, 7:7-11)*

¹ Keke rane si la varavara se Zisu pa keke vasina. Meke sipu beto varavara Sa, si mae tepa koa Sa si keke ri Nana disaepeli meke zama, “Baṅara, mu va tumatumaeni gami varavara, gua sapu va tumatumae ni e Zone sari Nana disaepeli,” gua si asa.

² Meke zama la koa rini se Zisu, “Pude varavara gamu si mi zama guahe:

‘Tamamami,
mani tava lavata sa Pozamu Hopena,
va mae ia koa gami sa Butubutu Binaṅara Tamugoi.

³ Mu ponini gami ginani ṅinoroi meke ninae rane.

⁴ Mu taleosoni gami koari na mami sineā,
ura taleoso ni gami saripu ṅoṅovalā gami si gami.
Mu lopu turaṅa lani gami pa tinoketoke!’” gua si Asa.

* 10:38 Zn 11:1

⁵ Meke tozi ni Zisu sari Nana disaepeli, “Be keke koa gamu si la pa vetu tana keke nana baere pa korapa boñi tu, meke zama, ‘Kei, tio, poni paki nau ka ñeta bereti. ⁶ Na keke qua baere enenena si tiqe mae kamo pa qua vetu, meke loke gequ ginani pude ponial’ gua. ⁷ Meke be olaña guahe sa mua baere pa korapa vetu, ‘Meke va duvilau, ele tuku sa sasada, meke ele puta si rau meke sari na qua koburu. Lopu boka tekulu atu si rau pude ponigo gua sapu hiva nia goi,’ gua. ⁸ Ba tozini gamu Rau sapu pa ginugua sapu na nana baere mo si agoi gua, si gina lopu kaqu hiva tekulu si asa. Ba be tepatepa nono lamo si goi, si kote tekulu mo si asa meke ponigo gua sapu hiva nia goi, sina lopu hiva tava kurekure si asa koari na tie.

⁹ Gua ke Maqu tozini gamu: Tapa, meke kote vagia gamu, hata meke kote dogoria gamu, kikia meke kote ta tukele vatu koa gamu sa sasada. ¹⁰ Ura sari doduru pu tepa si kote vagi tugo, meke asa sapu hata si kote dogoria tugo, meke asa sapu kikia si kote ta tukele vala tugo sa sasada koasa. ¹¹ Esei koa gamu na tamadia ri na koburu, be tepa gana igana sa tumu, si kote poni nia noki tu? ¹² Babe tepa gana vovoto sa, si kote poni nia nenege tu? ¹³ Tie kaleamia si gamu, ba hoke poni tiñitona leadi gamu sari mia koburu. Ke sa Tamamia pa Mañauru si leana holani gamu si gamu, ke hinokara hola sapu kaqu poni ni Maqomaqo Hope tu Sa saripu tepa koa Sa.”

Zisu meke Setani
(*Matiu 12:22-30; Maka 3:20-27*)

¹⁴ Pa keke totosona si hipuru pania Zisu sa tomate poka koa keke tie, meke totoso vura taloa sa tomate, si podalae zama sa tie, ke magasa hola sari doduru. ¹⁵ Ba kaiqa arini si zama, “Na Belozibabi^d mo, sapu sa banaradi ri na tomate

kaleadi, na ponia koa Sa sa niniranira pude hipuru pani sari na tomate kaleadi,” gua si arini.*

¹⁶ Ari kaiqa pule si hiva podekia se Zisu, ke tepa ia rini si Asa, pude tavetia si keke tinavete variva magasana, pude va sosodea sapu maena koe Tamasa si Asa, gua.*

¹⁷ Ba gilani Zisu sari dia binalabala, ke zama la i Sa sarini, “Sari doduru butubutu bannara saripu paqapaqaha puleni, meke varivaripera pulei teledia, si lopu kaqu boka koa hola seunae. Meke na tatamana sapu paqaha pule nia si kote ta huarae. ¹⁸ Gua asa, ke be sa binnara te Setani si ta paqaha pa soku pukudi meke varivaripera pulei, si vea meke kote boka koa hola si asa? Zama si gamu sapu e Setani mo poni Nau niniranira, ke boka hipuru pani Rau sari na tomate kaleadi, gua. ¹⁹ Ba be Arau si hipuru palae tomate kaleadi pa niniranira te Setani, si pa niniranira tesei si hipuru palae tomate sari na mia disaepeli? Pude gua asa si sari kasa mia disaepeli telemia mo va sosodea sapu sea si gamu! ²⁰ Ba be pa niniranira te Tamasa si hipuru pani Rau sari na tomate kaleadi, si tava sosode sapu sa Binnara te Tamasa si ele kamo koa gamu.

²¹ Pana va namanama valeana ni sa tie ninira sari nana tinitona varipera, meke kopu totoko nia sa sa nana vetu, si lopu kaqu boka ta novala sari nana likakalae. ²² Ba pana mae si keke sapu ninira hola pule, meke rapata ia na va kilasia sa tie ninira sana, si kote zau vagi sa sari nana tinitona varipera, saripu raneranei sa tie ninira, meke kote va hihia i sa sari doduru likakalae pu zau vagi sa.

²³ Asa sapu lopu toka Nau, si kana Au sa si Arau. Asa sapu lopu toka Nau pude tioko varigara mae ni koa Rau sari na tie, si va talahuarae i sa si arini koa Rau.*

* 11:15 Mt 9:34, 10:25 * 11:16 Mt 12:38, 16:1; Mk 8:11 * 11:23 Mk 9:40

*Sa Pinule Mae Tanisa Tomate Kaleana
(Matiu 12:43-45)*

²⁴ Be guana ta hipuru palae si keke tomate kaleana koa keke tie, si la enene pa soloso si asa, pude hata ia si keke vasina pude koa magogoso. Pana lopu boka dogoria sa si keke vasina pude koa, si zama si asa, ‘Maqu pule la mo pa vetu vasina pu koa kenuqu si rau,’ gua si asa. ²⁵ Meke toতোসো পূলে মৈ সা, সি এলে তা সারা বা বা, না তাবা তানা বালোনা সা বৈতু. ²⁶ কে পূলে সি অসা, মেকে লা তুরা না মৈ নি সা সারি কা সুপা তোমতে সারিপু কালেদি হোলা নীয়া সি অসা, মেকে মৈ কো পূলে রিনি সা তি়ে সানা. কে সা তিনো তানিসা তি়ে সানা, সি নামু না কালোনা হোলা নীয়া সাপু গুা তাতাসানা,” গুা সি অসা.

Sa Qinetuqetu Hinokara

²⁷ Meke sipu korapa zama gua se Zisu, si velavela vura si keke barikaleqe pa vinarigara, meke zama guahe: “Ta manae tugo sa barikaleqe pu podo igo, na ponigo,” gua si asa.

²⁸ Ba ola na la se Zisu, “Uve, ba sarini pu ta manae hinokara, si arini mo pu avosia meke va tabea sa zinama te Tamasa,” gua si Asa.

*Sa Vinagilagila te Zona
(Matiu 12:38-42)*

²⁹ Meke sipu varigara va sokusoku la koa Sa sari na tie, si zama se Zisu, “Na sinage kaleana sa sinage hiel! Hiva vina gilagila si gamu, ba loke vina gilagila si kaqu poni gamu Rau, ba sa vina gilagila mo te Zona mo.*

³⁰ Kekenono gua sapu e Zona si na vina gilagila koari na tiena sa popoa Ninive, si gua tugo sapu sa Tuna na Tie si kaqu na vina gilagila koari na tiena sa sinage hie.*

³¹ Pa rane vinaripitui, si kaqu turu meke zutu gamu sa banara maqota pa popoa Siba si gamu, sina gelenaena

* 11:29 Mt 16:4; Mk 8:12 * 11:30 Zna 3:4

sa nana inene mae pa nana popoa, pude mae avosia sa ginilagilana lohina te Solomone. Meke dotu, koa nana kamahire hie si keke sapu noma hola nia se Solomone.*
³² Pa rane vinaripitui si kote turu meke zutu gamu ri na tie pa Ninive si gamu, sina arini si kekere koari na dia sinea, toতো avosia rini sa tinarae te Zona. Meke dotu, koa nana kamahire hie si keke sapu noma hola nia se Zona.*

Sa Kalalasa Tanisa Tini
 (Matiu 5:15, 6:22-23)

³³ Loke tie si va katua sa zuke meke vekoa pa vasina tomena babe va opo tamunu nia lolu, ba kote va hakea sa si asa pa hakehakeana zuke, pude va kalalasi sari doduru tie pu nuquru pa vetu.* ³⁴ Sari matamu si guana zuke tana tinimu. Totoso leadi sari matamu, si kalalasa sa doduru tinimu, ba pude kaleadi sari matamu, si kote huporo tugo sa doduru tinimu. ³⁵ Mu kopu, pude sa kalalasa si koa pa mua tinoa, meke lopu na hinuporo. ³⁶ Be kalalasa beto sa doduru tinimu, meke loke vasi hinuporo koa ia, si kaqu kalalasa beto sa doduruna sa mua tinoa, keke η o η o gua tugo na zuke sapu malara atu koa goi,” gua se Zisu.

Zutui Zisu sari na Tie Va Tumatumae koasa Tinarae te Mosese meke na Parese
 (Matiu 23:1-36; Maka 12:38-40)

³⁷ Sipu beto zama gua se Zisu, si ruvatia keke Parese si Asa, pude la henahena somana koa sa, ke la se Zisu meke habotu henahena koasa. ³⁸ Ba magasa hola sa Parese toতো dogoria sa sapu lopu η uzapa lima paki se Zisu meke tiqe henahena. ³⁹ Ke zama la koa sa se Zisu sa Ba η ara, “Gamu na Parese! Hoke va via i gamu sari na sadadi rina mia kapa na peleta, ba pa korapa mia si

* 11:31 1 Ba η 10:1-10; 2 Koron 9:1-12 * 11:32 Zna 3:5 * 11:33 Mt 5:15; Mk 4:21; Lk 8:16

sini na ninovanovala na kinaleadi. ⁴⁰ Duvili si gamu! Vegua? Lopu sa Tamasa tu sapu tavetena sa sadana sa tini, si tavetia tugo sa korapana sa tie? ⁴¹ Mi poni sari na habahuala sapu koa koa gamu, meke kaqu via koa gamu sari doduru likakalae.

⁴² Mi talotana gemi si gamu na Parese! Hoke ponía gamu koe Tamasa sa keke pa manege koari na vuadi rina mia vinagi pa inuma, kamo tu koari na linetelete hitehite guana miniti, na ru*, meke kaiqa linetelete pasapasa pa inuma pule; ba mulini nia gamu si pude tavete va tonoto la koari na tie, meke pude tataru nia sa Tamasa. Arini sari na nati vina tumatumae saripu garo pude kopu ni gamu, beto mamu tiqe kopu nia tugo sa keke pa manege.*

⁴³ Mi talotana gemi si gamu na Parese! Okoro haboti gamu sari na habohabotuana arilaedi pa sinaqoqi, meke emi hiva ta zama va kamo na tava lavata koari na vasina maketi.

⁴⁴ Mi talotana gemi si gamu! Ura gua tugo na lovu lopu tava nonogadi si gamu, sapu lopu dogori na tie, meke neti hola i sipu ene hola rini,” gua se Zisu.

⁴⁵ Meke zama la koa Sa si keke ri na tie va tumatumae pa Tinarae te Mosese, “Titisa, totozo zama gua asa Goi, si zutu gami tugo Goi si gami!” gua si asa.

⁴⁶ Meke olana se Zisu, “Mi talotana gemi si gamu na titisa koasa Tinarae te Mosese! Va paleke ni pinaleke mamata gamu sari na tie pa mia rinupahana sa Tinarae te Mosese, ke lopu boka luli betoa rina tie si asa. Ba lopu hite hiva podekia gamu, pude va mamahelo poni koari na tie.

⁴⁷ Mi talotana gemi si gamu, sina tavete va leleani gamu sari na lovudi ri na poropita pu va matei ri na tiatamamia

* 11:42 Na ru si keke linetelete hite sapu hoke salana nia pa ginarata tadi na kurukuru hite. * 11:42 Liv 27:30

pukerane. ⁴⁸ Ke gua asa si pa mia tinavete si bakala sapu va egoa mo gamu sapu gua evaⁿia rina tiatamamia pukerane. Arini si va matei sari na poropita, meke gamu si kuri sari na lovudi rini. ⁴⁹ Gua ke pa ginugua hie si zama sa Tamasa pa Nana ginilagilana lohina, ‘Kote garunu la ni Rau sari na poropita, na tie paleke inavoso, meke kaiqa si kote va matei rini, meke kaiqa pule si kote ⁿonovali rini,’ gua. ⁵⁰ Ke gua asa, si kaqu ta goregorei nia sa sinage hie pa vina kilasa nomana sa vina matedi rina poropita, podalae gua tava podaka sa kasia popoa. ⁵¹ Podalae pa vina matena e Ebolo, meke kamoia koe Zakaraea, sapu tava mate pa Zelepade pa vari korapana sa lose hopena meke sa hope vina vukivukihi. Uve! Tozi hinokara ni gamu Rau, sapu sari na tiena sa sinage hie, si kaqu ta goregorei nia sa vina kilasa tadi doduru tie variva mate sara!*

⁵² Mi talotaⁿa gemi si gamu na titisa koasa Tinarae te Mosese! Hena pania gamu sa vidulu koasa tinumatumae te Tamasa, meke gamu telemia ba lopu nuquru la tugo, meke hukati tugo gamu sarini pu korapa va podepodekae pude nuquru dia.”

⁵³ Meke toতোসা taluarae vasina se Zisu, si podalae kana sisigitia rina tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese meke ari na Parese si Asa, meke soku ninanasa si nanasa ni rini koa Sa koari soku tiⁿitona. ⁵⁴ Podekia rini pude sekesekei nia pude zama ni Sa si kaiqa tiⁿitona seadi, gua.

12

Sa Vina Balau koasa Sinekesekei tadi na Parese (Matiu 10:26-27)

¹ Meke sipu varigara la koa Sa sari soku tina tie pu vari zukuri na vari neti kalukaluti, si zama kenu la koari Nana disaepeli se Zisu, “Mi balau nia gamu sa isiti^d tadi

* 11:51 Zen 4:8; 2 Koron 24:20-21

na Parese, sapu sa dia sinekesekei si gunia Rau.* ² Ura doduru sapu tava paere si kaqu tava vura beto, meke sari doduru ginugua tomedi si kaqu ta gilana pa tie.* ³ Gua asa, ke saripu zama tome ni gamu pa hupohuporona, si kaqu ta avoso pa korapa kalalasa, gua sapu manamanasa ni gamu pa vasina tomena, si kaqu ta velavela vurae pa kobi tie.

*Asa sapu Pada Pude Matagutu nia
(Matiu 10:28-31)*

⁴ Kasa Qua baere, maqu tozini gamu, mi lopu matagutu va sogo ni saripu va matea sa tini, ba beto asa, si lopu boka eva_{na} hola la ia pule rini si keketona. ⁵ Ba maqu va gilanani gamu si Asa pu kaqu matagutu nia gamu. Mi matagutu nia sa Tamasa, sapu pana beto va matea Sa sa tini, si ari Nana niniranira, pude gona lani gamu pa Heli. Uve, mi matagutu nia si Asa.

⁶ Dotu sa laedi ri ka lima pitikole, si karurua seniti mo! Ba lopu hite keke arini si mulini ni sa Tamasa. ⁷ Ba sapu gamu, kamo tu koari na kalu pa batumia, ba ele gilana betoi tu Tamasa ninaedi. Ke mi lopu matagutu. Gamu si arilaemia hola ni sari soku navulu pitikole!

*Saripu Helahelae nia meke saripu Oso nia se Karisito
(Matiu 10:32-33, 12:32, 10:19-20)*

⁸ Maqu tozi hinokara ni gamu, sapu asa pu tozi helahelae Nau pa kenudi rina tie, sapu asa si keke tie Taqarau, gua, si kaqu tozi helahelae gunia tugo sa Tuna na Tie si asa pa kenudi rina mateana te Tamasa. ⁹ Ba asa sapu oso Nau pa kenudi rina tie, si kaqu oso nia tugo sa Tuna na Tie si asa, pa kenudi rina mateana te Tamasa.

* 12:1 Mt 16:6; Mk 8:15 * 12:2 Mk 4:22; Lk 8:17

¹⁰ Asa sapu zama va kaleana la koasa Tuna na Tie, si kote taleosae koe Tamasa, ba asa sapu paraⁿia sa Maqomaqo Hope, si namu lopu hite kaqu taleosae hokara.*

¹¹ Pana ta turana la si gamu pa vinaripitui koari na sinaqoqi, pa kenudi ri na banⁿara, ba be na qavuna, si mi lopu balabala mamata na neneke nia sapu na sa si kote zama nia gamu pude lavelave puleni gamu.* ¹² Ura sa Maqomaqo Hope tu si kote va gilnani gamu pa toso asa, saripu gua kote zama ni gamu,” gua si Asa.

Sa Parabolona sa Tie Tagotago Duviduvilina

¹³ Meke keke tie pa korapana sa vinarigara si zama la koe Zisu, “Titisa, tozi nia sa tasiqo koreo pude varipaqaha ni koa gami kara sari na tinago pu luara veko poni gami sa tamamami,” gua si asa.

¹⁴ Meke olana se Zisu, “Tio, esei va turu Au si Arau pude na tie vilavilasa babe na tie va hihia tinago pa varikorapa mia gamu kara?” gua si Asa. ¹⁵ Meke zama pule la koari doduru si Asa, “Mi kopu puleni gamu koari doduru inoko'okoro seadi, sina sa tinoa hinokara tana tie, si lopu koa koari soku likakalae pu tagoi sa,” gua se Zisu.

¹⁶ Meke tozi ni Sa sa parabolona hie: “Koa nana si keke tie tagotago, sapu sa nana inuma si vua valeana hola. ¹⁷ Meke balabala telena si asa, ‘Koi, loke vasina pude vekoi rau sari vua pa qua inuma. Na sa beka si kote tavetia rau,’ gua si asa. ¹⁸ Meke zama si asa, ‘Leana, guahe si kote tavetia rau. Kote huari rau sari na qua vetu vekovekoana ginani, meke kote tavete va nomai, pude vasina kote veko ni rau sari doduru ginani pa qua inuma, meke sari kaiqa qua likakalae pule. ¹⁹ Meke kote zama si arau telequ: Ego, soku hola sari na qua likakalae kamahire, padana pa soku

* 12:10 Mt 12:32; Mk 3:29 * 12:11 Mt 10:19-20; Mk 13:11; Lk 21:14-15

vuaheni. Maqu koa valeana, maqu hena, na napo, na koa qetuqetu,’ gua si asa.

²⁰ Ba zama ia Tamasa si asa, ‘Na tie duviduvili si goi! Pa boni tugo hie si kaqu ta vagi palae sa mua tinoa, meke esei si kote tagoi sari doduru mua likakalae?’ gua.”

²¹ Kote gua asa si ta evana koasa tie pu hata va omuni sari na likakalae pa pepeso pude nana telena, gua, ba loke nana tinagotago pa Manauru.

Kalavarae Koe Tamasa
(Matiu 6:25-34)

²² Meke zama la koari Nana disaepeli se Zisu, “Gua asa ke tozini gamu Rau, pude mi lopu talotana nia sa ginani pude toa nia, meke sa poko sapu ta hivae pa tinimia. ²³ Ura sa tinoa si arilaena hola nia sa ginani, meke sa tini si arilaena hola nia sa poko. ²⁴ Mi dono la koari na kurukuru tapuru, lopu lelete na qireqire si arini, meke loke dia vetu vekovekoana ginani tugo, ba poni mo Tamasa! Ba gamu si ari laemia hola ni sari na kurukuru tapuru! ²⁵ Esei koa gamu boka hoda va gele ia sa nana tinoa* pa tinalotana sa. ²⁶ Be lopu boka evania goi sa tinitona hitekena sapu gua asa, si vegua ke talotana ni goi sari doduru pule?

²⁷ Mamu dono la ia sa tinoqolo tadi na havoro. Lopu tavetavete na pitipiti si arini. Ba tozi hinokarani gamu Rau, sapu koari doduru poko tolavaedi te Solomone sa banara, ba loketona poko tanisa si tolavaena kekenono gugua keke rina havoro hire.* ²⁸ Sari na havoro si lopu hoke koa seunae meke ta oki la pa nika, ba hoke va pokopokoi mo Tamasa. Ba gamu si arilaemia hola ni sari na havoro, ke hinokara hola sapu kaqu va pokopoko gamu Sa. Kei, hiteke hola sa mia rinaerane!

* 12:25 Hoda va gelea sa tinimu babe sa mua tinoa.

* 12:27 1 Bañ

10:4-7; 2 Koron 9:3-6

²⁹ Ke mi lopu talota^{na} nia, sapu na sa si kaqu hena ia na napoa gamu. ³⁰ Ura sari na tie huporo pa kasia popoa hie si hoke talota^{na} ni sari doduru hire, ba sa Tamamia pa Ma^{na}auru si ele gilani Nana gua saripu ehaka ni gamu. ³¹ Ke mi lopu talota^{na} ni saripu gua hire, ba mi hata ia sa Bina^{na}ara te Tamasa, meke kaqu ponini gamu Sa sari doduru pu gua hire.

*Sari na Tinagotago Ma^{na}auru
(Matiu 6:19-21)*

³² Mi lopu matagutu, gamu na Qua puku tinoni hite. Ura qetuqetu nia sa Tamamia pa Ma^{na}auru pude vatua koa gamu sa Nana Bina^{na}ara. ³³ Mi holuholu ni sari na mia tinagotago, mamu poni sari na poatadi koari na habahuala. Mi vagi sari na mia huneke Ma^{na}auru, pu lopu boka popozu na rikata, pude kopu ni sari na mia tinagotago. Vasina lopu boka murimuri taloa si arini, meke loke tie si boka hikoi, meke loke kikiti boka ^{no}vali. ³⁴ Ura vasina koa sari na mia tinagotago, si koa tugo vasina sari na bulomia.

Sari Nabulu pu Koa Kopu Doduru Totoso

³⁵⁻³⁶ Mi koa va namanama doduru totosu, gua rina nabulu pu va katui sari na dia zuke, meke va sagei sari na dia poko tavetavete, meke aqa nia sa dia ba^{na}ara pa nana pinule mae pa ineva^{na} varihaba. Totosu pule mae sa meke kikia pa sasada, si hinoqa la tukele vala rini sa sasada koasa.* ³⁷ Kote gulea hola dia sari na nabulu sara pana mae dogori sa dia Ba^{na}ara, sapu korapa va^{na}unu va namanamadi totosu kamo pule maei Sa! Tozi va hinokarani gamu Rau, sapu kote poko nia Sa sa poko nabulu, meke va haboti Sa sari kasa nabulu hire, meke va tana poni ginani sa. ³⁸ Kote gulea hola dia si arini, be

* 12:35-36 Mt 25:1-13; Mk 13:34-36

guana dogori sa dia palabatu va namanamadi, be guana korapa boñi tu, babe hola korapa boñi si pule mae ia Sa.
³⁹ Ba mi tumae nia si hie: Be ele tumae va kenue nia sa tie tago vetu sa totošo sapu kote mae ia sa tie hikohiko, si kaqu vañunu aqa si asa, meke kote toketoke nia sa sa nana vetu, pude lopu mae kakele nuquru sa tie hikohiko.*
⁴⁰ Ke gamu ba kaqu koa va namanama doduru totošo, sina kaqu pule mae sa Tuna na Tie pa totošo sapu lopu hite rovea gamu,” gua se Zisu.

*Sa Nabulu Ta Ronuna meke sapu Lopu Ta Ronuna
 (Matiu 24:45-51)*

⁴¹ Meke nanasa se Pita, “Bañara, koa gami na mua disaepeli si zama mae nia Goi sa parabolohie? Ba koa gami doduru tie sia?” gua si asa.

⁴² Meke olana se Zisu, “Esei sa nabulu ta ronuna meke tumatumaena? Asa tugo sapu kaqu va palabatua sa Bañara, pude kopu nia sa Nana vetu, pude va hia poni ginani sari kaiqa Nana nabulu pa totošo garona. ⁴³ Kote gulea hola nana sa nabulu sana, be korapa tavetavete valeana gua sana si asa, totošo pule mae dogoria sa nana Palabatu. ⁴⁴ Maqu tozi va hinokarani gamu, sapu kote va turu va hinokaria sa nana Palabatu si asa pude kopu ni sari doduru nana tinagotago. ⁴⁵ Ba be sa nabulu sana, si kote balabala sapu lopu kote turei pule mae sa nana Palabatu, gua. Ke podalae komiti sa sari na nabulu turañana, sari na barikaleqe na palabatu, meke podalae henahena na napo va viviri si asa. ⁴⁶ Kote pule mae gana sa Palabatu tanisa nabulu sana, koasa rane, na totošo sapu lopu hite rovea, na gilania sa. Kaqu va kilasa va leleania sa Palabatu si asa, meke kote veko turañana nia Sa koari na tie va guguedi pa tinahuara koa holana.

* 12:39 Mt 24:43-44

⁴⁷ Sa nabulu sapu gilania nana mo gua sapu hiva nia sa nana Palabatu koa sa, ba lopu va namanama meke evaⁿia, si kaqu ta seke soku ⁿavulu toto^s. ⁴⁸ Ba sa nabulu sapu lopu gilania sa sapu gua hiva nia sa nana Palabatu, meke evaⁿa hoberi mo sa gua sapu pada tava kilasa sisigiti ni sa, si kaqu visavisa mo sari na sineke. Ba asa sapu ta poni va soku koe Tamasa pude kopu ni, si kaqu soku tugo si ta hivae pule koa sa. Meke asa sapu ta garunu ni soku hola pule, si kaqu soku hola la tu si kote ta hivae koa sa.”

Lopu na Binule Ba na Vinaripaqahi Tu

(Matiu 10:34-36)

⁴⁹ “Ele mae si Rau pude va mae ia sa nika pa pepeso, meke leana hola koa Rau si be ele tava katu si asa!^{*} ⁵⁰ Keke pinapitaiso^{*} si kaqu ta papitaiso nia Rau, meke asa si korapa talotaⁿa nia Rau, osolae kaqu hola si asa.^{*} ⁵¹ Mi lopu balabala ia sapu na binule si paleke mae nia Rau pa popoa pepeso. Lopu na binule ba na vinaripaqahi tu. ⁵² Podalae kamahire, si ari ka lima pu koa pa keke tatamana, si kaqu vari kanai. Ari ka ⁿeta si kaqu kanai sari karua, meke ari karua si kaqu kanai sari ka ⁿeta. ⁵³ Kote varipaqahi si arini, sari na tamadia si kote kanai sari na tudia koreo, meke sari tudia koreo kote kanai sari tamadia. Sari tinadia kote kanai sari tudia vineki, meke tudia vineki koari na tinadia. Sari tinadia kote kanai sari na dia roroto barikaleqe, meke sari na roroto barikaleqe si kote kanai sari na roadia barikaleqe,” gua si Asa.^{*}

Pude Tumae Tiro ia sa Totoso

(Matiu 16:2-3)

⁵⁴ Meke zama la koari na tie se Zisu, “Totoso dogoria gamu sa lei sapu sage mae pa kali lodu rimata, si lopu

^{*} 12:49 2 Pit 3:7,10,11 ^{*} 12:50 Sa pinapitaiso hie ginuana si sari na tinasuna na tinasisigiti te Zisu. ^{*} 12:50 Mk 10:38 ^{*} 12:53 Mka 7:6

sana kote zama si gamu, ‘Ai, kote ruku sa popoa,’ gua; meke ruku tugo. ⁵⁵ Meke totosu turu tia la gamu pa kali gasa rimata, meke va gilagila ia sa givusu sapu raza mae gua pa kali mataomia*, si zama si gamu sapu kote manini sa popoa, gua; meke manini tugo si asa. ⁵⁶ Tie sekesekei mia si gamu! Tumae tiro ia mo gamu sa dinoona sa popoa pepeso meke sa galeglearane, ba vegua ke lopu boka doño gilania tu gamu sa ginuana sa totosu hie?

*Varibulei Koasa Mua Kana
(Matiu 5:25-26)*

⁵⁷ Vegua ke lopu boka vizatia tu gamu telemia gua sapu tonoto? ⁵⁸ Be keke tie si hiva turana la nigo pa vinaripitui, si mu va tonoto pakia sa mua vinaritokei totosu lopu ele la pa vinaripitui si goi. Sina be kamo a goi sa vasina varipitui, si kote vala nigo sa koa sa tie varipitui, meke sa tie varipitui si kote vala nigo koasa tie kopu vetu varipusi, meke kote ta veko pa vetu varipusi si goi. ⁵⁹ Ke tozi nigo Rau si guahe: Lopu kaqu vura si agoi osolae tabara betoi goi sari doduru vasi poata,” gua si Asa.

13

Kekere babe Mate pa Mia Sinea

¹ Meke pa totosu asa si vivinei ni ri kaiqa tie koe Zisu sari kaiqa tie Qaleli, saripu tava mate pa ginarunu te Paelati, totosu korapa va vukivukih i la si arini koe Tamasa. ² Meke olana la i Zisu si arini, “Balabala ia gamu sapu na tie kaleadi hola si arini, ke tava mate pa sirana gua asa, hola ni sari doduru tie Qaleli pule? ³ Lokari hokara! Ba maqu tozini gamu, sapu be lopu kekere si gamu koari na mia sinea, si kote mate gua tugo arini si gamu. ⁴ Meke vegua pule sari ka manege vesu tie pa Sailomi, saripu hoqa va

* 12:55 Kali mataomia be tia la pa kali gasa rimata.

mate i sa vetu hakehakei ululuna? Balabala ia gamu sapu sa ginugua asa si na vina sosodena sapu arini si na tie kaleadi, hola ni sari doduru pule pu koa pa Zerusema? ⁵Lokari hokara! Ba maqu tozini gamu sapu be lopu kekere si gamu koari na mia sinea, si kaqu mate gua tugo arini si gamu!” gua si Asa.

Sa Parabolona sa Huda Piqi Egorona

⁶ Beto asa si tozia Zisu sa parabolo hie: “Koa nana si keke tie sapu tagoa si keke huda piqi^d pa nana inuma vaeni. La hata vua si asa koasa huda piqi, ba loketona si dogoria sa. ⁷Ke zama ia sa sa nana tie tavetavete pa inuma, ‘Dotu, ka neta vuaheni si mae hopiki nia rau sa huda piqi hie, ba loke vuana si dogoria rau. Mu la maho gore nia! Na vegua ke hukahukata hoboro lolomo pa inuma si asa,’ gua si asa.

⁸ Ba olana sa nana tie tavetavete pa inuma, ‘Lokari banara, veko pakia nana pa keke vuaheni pule. Kote maqu geli vari likohae nia, maqu tamunu va masuria. ⁹Meke pude vua sa pa vuaheni maehe, si leana hola, ba be lopu vua tugo sa, si mamu tiqe maho gore nia,’ gua,” gua se Zisu.

Salania Zisu si Keke Barikaleqe pa Rane Sabati

¹⁰ Keke rane Sabati si va tumatumae pa keke sinaqoqi se Zisu. ¹¹Meke koa nana vasina si keke barikaleqe sapu raza ia na tomate kaleana, ke moho si asa ka manege vesu vuaheni. Podu eko mo mudina si asa ke lopu boka turu va tonoto hokara. ¹²Totoso dogoria Zisu si asa, si tioko vagia Sa meke zama, “Tio, ta salana si goi koasa mua minoho!” gua si Asa. ¹³Meke va opo nia limana Sa sa barikaleqe, meke pa tozoso tugo asa turu va tonoto pule si asa, meke vahesia sa sa Tamasa.

¹⁴ Meke bugoro nia sa palabatu koasa sinaqoqi si Asa, sina salana tie pa rane Sabati se Zisu, ke zama la i sa sari

na tie, “Koa dia sari ka onomo rane pude tavetavete si gita! Mae mamu ta salaⁿa koari na rane arini, ba lopu pa rane Sabati!” gua si asa.*

¹⁵ Meke olaⁿa la koa sa se Zisu sa Baⁿara, “Na tie sekesekei si gamu! Gamu ba hoke rupaha vagi mo sari na mia bulumakao babe donⁿ'ki, pa dia kokoana, meke turaⁿa la va napoi mo pa rane Sabati. ¹⁶ Ego, sa barikaleqe hie si keke tuna tugo e Ebarahami si asa, sapu koa ta pusi koe Setani koari ka manege vesu vuaheni. Vegua, lopu leana tu pude vata rupahia si asa pa rane Sabati?” gua si Asa. ¹⁷ Ke kurekure sari kasa Nana kana sipu olaⁿa guni Sa, ba sari na tinoni si qetu hola ni rini sari na tinⁱtoⁿa variva magasadi pu evaⁿi Sa.

Sa Parabolona sa Kiko Masitadi
(Matiu 13:31-32; Maka 4:30-32)

¹⁸ Meke nanasi Zisu si arini, “Vegugua sa Binaⁿara te Tamasa? Na sa kote va padapada nia Rau si asa? ¹⁹ Na guahe si asa: Keke tie si vagia sa si keke kiko masitadi, meke letea sa pa nana inuma. Toqolo sage si asa, meke ta evaⁿae keke huda nomana, meke mae sari na kurukuru tapuru, meke tavete dia vori koari na lelaⁿana,” gua si Asa.

Sa Parabolona sa Isiti
(Matiu 13:33)

²⁰ Meke zama pule se Zisu, “Na sa pule kote va padapada gunia Rau sa Binaⁿara te Tamasa? ²¹ Guana isiti si asa sapu vagia keke barikaleqe, meke heni ni sa koari ka hiokona lima kilo palava, osolae ta ovulae sage beto sa palava,” gua si Asa.

Sa Sasada Nizupuna
(Matiu 7:13-14,21-23)

* 13:14 Ekd 20:9-10; Diut 5:13-14

²² Meke ene gua koari na vasivasileana nomadi, na hitekedi se Zisu meke va tumatumae koari na tie koasa Nana inene la gua pa Zerusalemā. ²³ Meke keke tie si nanasa la koa Sa, “Baṅara, kote ari ka visavisa tie mo si ta harupu?” gua si asa.

Meke olaṅa la koa rini se Zisu, ²⁴ “Mi podeke sisigitia pude nuquru la koasa sasada ṅizupuna, sina ari sokudi si kote podekia pude nuquru vasina, ba lopu kote boka. ²⁵ Kote gasa turu mae sa baṅarana sa vetu, meke tukua sa sasada. Ke kote turu pa sada si gamu, meke kikia, meke zama, ‘Baṅara, tukele poni gami sa sasada!’ gua.

Meke kote olaṅa si Asa, ‘Lopu gilana gamu Rau babe pavei mae gua mia si gamu!’ gua.

²⁶ Meke kote olaṅa si gamu, ‘Gami si hena na napo turaṅigo si agoi, meke Agoi mo si mae va tumatumae pa mami vasileana!’ gua.

²⁷ Ba kote olaṅa pule si Asa, ‘La mi taloa! Gamu doduru pu tavetavete va sea! Lopu gilana gamu Rau vasina mae gua mia!’ kote guni gamu Sa.* ²⁸ Meke kote kabo, na garata livomia vasina si gamu, pana dogori gamu sari Ebarahami, Aisake, e Zekopi, meke sari doduru poropita pa korapana sa Binaṅara te Tamasa, ba gamu si koa ta veko hola pa sada.** ²⁹ Sari na tie pu kote mae guadi pa kasia ia ka ia, si kote nuquru, meke habotu somana henahena pa inevaṅa, koasa Binaṅara te Tamasa. ³⁰ Ke sokudi ri pu mumudi kamahire, si kote tava kekenu, ba arini pu kekenu kamahire, si kote tava mumudi,” gua se Zisu.*

*Tataru nia Zisu sa Popoa Zerusalemā
(Matiu 23:37-39)*

* 13:27 Sam 6:8 * 13:28 Mt 22:13, 25:30 * 13:28 Mt 8:11-12 * 13:30 Mt 19:30, 20:16; Mk 10:31

³¹ Meke pa totošo tugo asa si mae zama ia ri kaiqa Parese se Zisu, meke zama guahe si arini, “Mu ture taloa si Agoi, Mu rizu la pa kaiqa votiki vasina, sina korapa hiva va mate igo e Herodi,” gua si arini.

³² Ba olana se Zisu, “Mi la tozi nia sa tie sekesekeina sana, sapu Arau si hipuru palae tomate kaleadi, meke salana tie Qua ninoroi, meke vugo, meke pa rane vina neta si kote tiqe va hokotia Rau sa Qua tinavete. ³³ Ba leana, maqu ene la si Rau ninoroi, vugo, meke repere, sina lopu tonoto pude tava mate sa poropita pa keke votiki vasina, ba kaqu pa Zeruselema mo.

³⁴ Kei, gamu kasa na tinoni pa Zeruselema, gamu pu va matedi sari na poropita, meke gona ni patu saripu garunu atu ni sa Tamasa koa gamu! Soku totošo si ele podekia Rau pude varigara ni gamu koa Rau, guana kokorako pu va aqori sari na tuna pa kauru tatapuruna, ba koromia si gamu. ³⁵ Gua ke kote ta huara sa mia Zelepade. Tozi va hinokarani gamu Rau sapu lopu kaqu hite dogoro Au gamu si Rau, osolae kaqu kamo tu sa totošo sapu kote zama si gamu, ‘Tamanae si Asa pu mae pa korapa pozana sa Banara,’” gua si Asa.*

14

Salana Zisu si Keke Tie Mohona

¹ Keke rane Sabati totošo la henahena se Zisu pa vetu tana keke palabatu tadi na Parese, si kopu totoko nia ri na tie si Asa. ² Na pa kenuna Sa si keke tie sapu kamo na minoho loba. ³ Meke nanasi Zisu sari na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, meke sari na Parese, “Vegua, tava malumu pa nada tinarae si pude salana tie pa rane Sabati? Ba lokari?” gua si Asa.

* 13:35 Sam 118:26; Zer 22:5

⁴ Ba lopu kulu si arini, ke tañinia Zisu sa tie mohona, meke salañia Sa, meke va pule taloa ia. ⁵ Beto asa si zama la koa rini si Asa, “Be keke koa gamu si hoqa voi pa pou sa tuna* koreo, babe keke nana bulumakao pa rane Sabati, si vegua? Lopu kaqu tuturei la kave vura pule nia sa si asa pa rane Sabati tugo asa?” gua se Zisu.*

⁶ Ba lopu olañia rini si Asa.

Vina Pepekae na Vina Kamo Tie

⁷ Meke doño gilania Zisu sapu sari na tie ta ruvatadi si vizati rini sari na habohabotuana arilaedi koasa tevolo henahenana, ke zama guahe si Asa koarini, ⁸ “Pana ta ruvata gamu pa keke inevaña vinarihaba, si mi lopu la koari na habohabotuana arilaedi. Sina be somana ta ruvata mae si keke tie sapu arilaena hola nigo,* ⁹ si kote mae sa tie ari nana inevaña, meke zama koa goi, ‘Tio, mu habotu gore goi, pude mae habotu tani sa tie hoi,’ gua. Meke kote kurekure si agoi meke habotu gore la pa vasina sapu lopu arilaena. ¹⁰ Ba pana ta ruvata goi, si mu la habotu pa vasina pu lopu arilaena. Pude totošo mae sa tie pu ruvatigo, si kote zama si asa, ‘Qua baere, habotu sage pa vasina leana tani,’ kote gua si asa. Pa totošo tu asa si kote ta pamañae si goi pa kenudi ri doduru pu ta ruvatadi. ¹¹ Ura asa sapu va lavalavata pule nia, si kaqu tava kurekure tugo, ba asa sapu va pepekae pule nia, si kaqu tava lavata,” gua si Asa.*

¹² Beto asa, si zama la se Zisu koasa tie pu ruvatana Sa, “Pana tavetia goi si keke hinenahena babe na inevaña, si mu lopu ruvati sari na mua baere, na tasimu koreo, na turañamu, meke sari na tie tagotagodi pu koa tata koa goi.

* 14:5 Sa zinama hie si lopu koa koari doduru kinubekubere pukerane, kaiqa si zama “doñ'ki na bulumakao”. * 14:5 Mt 12:11 * 14:8 ZT 25:6-7

* 14:11 Mt 23:12; Lk 18:14

Sina kote ruvata hobe igo rini keke totošo, meke ta lipu mo sapu gua tavetia goi koa rini. ¹³ Ba pana tavete inevaṅa goi, si mu ruvati sari na habahuala, na ike, na koele, meke na behu. ¹⁴ Pana gua asa si kaqu tamanae si goi. Sina lopu kaqu boka hobe a rini sapu gua tavete poni ni goi, ba sa Tamasa tu si kote pia igo koasa rane tinuru pule pa minate tadi na tie toṅoto,” gua si Asa.

*Parabolona sa Inevaṅa Lavata
(Matiu 22:1-10)*

¹⁵ Totoso avosia keke ari kasa pu habotudi pa tevolo sapu gua asa, si zama la koe Zisu si asa, “Tamanae hola dia sarini pu kaqu somana habotu pa inevaṅa koa sa Binaṅara te Tamasa,” gua si asa.

¹⁶ Meke olana la koa sa se Zisu, “Keke totošo si tavetia keke tie si keke inevaṅa lavata, meke soku hola tie si ruvati sa. ¹⁷ Sipu kamo sa totošo tanisa inevaṅa, si garunia sa sa nana nabulu pude la tozi ni sari na tie ta ruvatadi, ‘Mae gamu, tava nama beto sari doduru tiṅitona,’ gua.

¹⁸ Ba hopeke podalae va ririunae sarini. Sa tie kekenu si zama koasa nabulu, ‘Keke vasi pepeso si tiqe holua mo rau, ke kaqu la hopiki nia rau, ke mu va malumau pude lopu atu,’ gua.

¹⁹ Keke pule si zama, ‘Ka manege puta bulumakao* si tiqe holui rau, ke korapa ene la podeki rau, ke va malumau pude lopu atu si rau,’ gua.

²⁰ Keke pule si zama, ‘Tiqe varihaba mo si rau, gua asa ke lopu boka atu,’ gua.

²¹ Ke pule sa nabulu meke la tozi ni koasa nana baṅara sari doduru gua pu zama ni rini. Ke ta ṅaziri sa baṅara, ke tozi nia sa sa nana nabulu, ‘Mu tuturei vura la koari na siraṅa nomadi, na ṅizupudi pa vasileana. Mamu turaṅa

* 14:19 Hire si na bulumakao ririhi geligeliana pepeso pa inuma pude lelete, karua bulumakao pa keke geligeliana.

mae ni sari na habahuala, na ike, na behu, na koele,' gua si asa.

²² Meke lopu seunae, si zama pule sa nabulu, 'Baṅara, ele taveti rau gua sapu tozi nau goi, ba lopu ele siṅi sa vetu. Soku lolomo korapa koa dia,' gua sa nabulu.

²³ Ke zama sa baṅara koa sa nana nabulu, 'Mu vura la pa sadana sa vasileana nomana, koari na sirāna na vasidi pa seu, mamu turaṅa mae ni sari na tie, pude va siṅia sa qua vetu. ²⁴ Tozini gamu rau, sapu lopu keke arini pu va karia sa qua rinuvata, si kaqu hena keke vasi toṅa koasa qua inevaṅa!' gua," gua se Zisu.

Gua Pude Koa na Disaepeli te Zisu

(Matiu 10:37-38)

²⁵ Meke keke toতোসি keke puku vinarigara lavata si lulina se Zisu, ke taliri pule si Asa meke zama la koarini, ²⁶ "Be mae koa Rau si keke tie, meke sa tataru tanisa koasa tamana, na tinana, meke koasa loana, meke koari na tuna, na tasina koreo na vineki, meke pa nana tinoa soti telena, si noma hola nia sa nana tataru koa Rau, si lopu boka koa na Qua disaepeli si asa.* ²⁷ Meke asa sapu lopu palekia sa nana korosi telena meke luli Au, si lopu garona pude koa na Qua disaepeli.*

²⁸ Be keke gamu si hiva kuria si keke vetu, si kaqu habotu si asa meke tavete vura kekenu nia sa sa hinoluna sa vetu, pude gilania sapu be pada sa nana poata pude va hokotia sa tinavetena sa vetu, babe lokari. ²⁹ Be lopu gua asa, si pana va turua sa sa sinokiraena, meke lopu boka va hokotia sa sa doduruna sa vetu si kote va sisire nia ri doduru tie pu dogoria sapu gua evaṅia sa. ³⁰ Meke kote zama si arini, 'Sa tie hie si podalae kuri vetu, ba lopu boka va hokotia sa,' kote gua si arini.

* 14:26 Mt 10:37 * 14:27 Mt 10:38, 16:24; Mk 8:34; Lk 9:23

³¹ Meke gua tugo, sapu be keke baṅara si ka manege puta tina mo nana tie varipera, meke namanama la varipera koa keke baṅara sapu ka hiokona puta tina tu nana tie varipera, si kaqu habotu paki si asa, meke vizavizata valeana, sapu kote boka raza ia sa sa baṅara hoi? Ba lokari? ³² Be gilania sa sapu lopu kaqu boka si asa, si kaqu garunu lani sa sari nana tie paleke inavoso, sipu korapa seu si arini, pude tepa ia sa binule. ³³ Gua asa, ke kekenoṅo gua tugo si gamu, mi pada valeana kekenui sari na mia vinizata pude luli Au. Sina loke tie gamu si boka koa na Qua disaepeli, be lopu luara pani sa sari doduru nana ginugua soti, meke luli Au.

Sa Soloti sapu Murimuri sa Liṅiliṅina

(Matiu 5:13; Maka 9:50)

³⁴ Soloti si leana, ba pana murimuri sa liṅiliṅi soloti tanisa, si vegua meke boka va liṅiliṅi pulea gamu si asa?

³⁵ Lopu leana pude vala nia pa pepeso, babe heni nia pa remoremo muzidi pude tana linetelete. Padana sa si pude oki pania mo. Asa sapu ari talinana si mani va avoso!” gua se Zisu.

15

Sa Sipi Muliununa

(Matiu 18:12-14)

¹ Keke rane si mae koe Zisu sari na tie hata takisi, meke sari kaiqa tie kaleadi pule, pude avavoso dia koa Sa, gua.*

² Meke qumiqumi nia rina tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese meke na Parese si Asa, meke zama guahe si arini, “Sa tie hie si va tata i Sa sari na tie kaleadi, meke henahena turaṅi tugo Sa si arini,” gua si arini.

³ Ke tozini Zisu sa parabolo hie koarini: ⁴ “Be keke koa gamu si tagoi keke gogoto nana sipi^d, meke keke ri nana

* 15:1 Lk 5:29-30

sipi hire si muliunū, si nasa si kote tavetia sa? Kote veko paki sa sari ka sia ūavulu sia sipi pa vasina koadi, meke la hata ia sa si asa sapu muliunū, osolae dogoro pulea tu sa. ⁵ Pana dogoria tugo sa, si qetu hola nana, ke kokovara palekia sa pa avarana. ⁶ Meke paleke pule la nia sa vasina koadi sari na sipi. Beto asa si tioko varigara ni sa sari nana baere na turaŋana, meke zama, ‘Mi mae somana qetuqetu turaŋau sina ele dogoro pulea rau sa qua sipi sapu muliunū,’ gua si asa. ⁷ Tozini gamu Rau, sapu gua putaputa tugo asa sa qinetuqetu tadi pa Maŋauru pana keke tie kaleana si kekere pule mae, hola ni sari ka sia ūavulu sia tie leadi saripu lopu kilu kekere si arini, gua.

Sa Poata sapu Muliunū

⁸ Meke gua pule he: Be keke barikaleqe si ka manege puta nana poata siliva, meke va muliunūia sa si keke, si nasa si kote tavetia sa? Kote va katua sa sa zuke, meke sara hata valeania sa si asa pa korapana sa vetu, osolae kaqu vagia tu sa si asa. ⁹ Meke toতো dogoria tugo sa, si tioko varigara ni sa sari nana baere na turaŋana, meke zama, ‘Mae gamu, mada qetuqetu! Sina ele dogoro pulea rau sa qua poata sapu va muliunūia rau,’ kote gua. ¹⁰ Tozi va hinokarani gamu Rau, sapu gua putaputa tugo asa, sa qinetuqetu tadi na mateana te Tamasa koa keke tie kaleana sapu kekere pule mae,” gua se Zisu.

Sa Koburu sapu Muliunū

¹¹ Meke tozia pule Sa si keke parabolo, “Koa nana si keke tie sapu karua tuna koreo. ¹² Meke zama sa tuna koreo mudina koasa tamana, ‘Tamaqu, poni nau kamahire sa qua hinia koari na mua tinago,’ gua si asa. Ke hopeke paqaha poni sa tamadia koari karua tuna koreo sari nana likakalae. ¹³ Meke hola ka visavisa rane, si holuholu ni mo sa koreo mudina sari doduru nana likakalae, meke vagi sa sari na poatadi, meke topue taloa nana pa keke

popoa pa seu. Vasina la va murimuri pani sa sari doduru nana poata koari na maqota meke na hahanana kaleanadi. ¹⁴ Meke sipu ele va murimuri beto ni sa sari doduru pu tagoi sa, si kamo pa popoa sana si keke so^{ne} nomana, ke ovia si asa. ¹⁵ Ke la tepa tinavete si asa koa keke tie pa popoa sana, meke garunia sa tie si asa pude la kopu ni sari nana boko. ¹⁶ Okoro hiva henai sa sari na ginani tana boko, ba loke tie ponía. ¹⁷ Meke toতোso gilae pule sari nana binalabala, si va pulepaho si asa meke zama, ‘Kei, sari doduru nabulu tanisa tamaqu si hoke soku gedi ginani, ba hie si rau korapa mate mo pa inovia. ¹⁸ Maqu topue pule la mo koasa tamaqu, maqu la helahelae guahe: Tamaqu, ele va sea si rau koe Tamasa meke koa goi. ¹⁹ Ele lopu garoqu pude ta pozae na tumu si rau, ba mamu guni nau mo na mua tie tavetavete,’ gua si asa. ²⁰ Ke gasa turu si asa, meke taluarae pule la koasa tamana. Meke sipu lopu ele tata kamo la sa pa vetu, si dogoria sa tamana si asa, meke tataru sisigiti nia sa, ke haqala la ^{na}zaia na ahoa sa sa tuna. ²¹ Meke zama la koasa tamana sa tuna, ‘Tamaqu, ele va sea si rau koe Tamasa meke koa goi. Lopu garoqu pude ta pozae na tumu si rau,’ gua si asa.

²² Ba zama la koari nana nabulu sa tamana, ‘Tutue paleke mae sa poko sapu tolavaena koari doduru, mamu va sage nia. Mamu va sage nia riⁿⁱ tugo sa kakarutu limana, meke va sage ni sadolo nenena. ²³ Vagia sa tuna bulumakao nobonobokona, mamu va matea, mada henahena qetuqetu! ²⁴ Ura ele mate sa tuqu hie, ba toa pule; ele muliu^{nu} si asa, ba ta dogoro pule kamahire,’ gua si asa. Ke podalae nia rini sa ineva^{na} qetuqetu.

²⁵ Pa toতোso asa si korapa koa pa inuma sa tuna koreo kenuna. Meke sipu pule mae sa, meke tata kamo pa vetu si avosia sa sa mike na peka. ²⁶ Ke tiokia sa si keke rina nabulu, meke nanasia sa, ‘Na sa si korapa ta eva^{na} hoi?’

gua si asa. ²⁷ Meke ola^{na} sa nabulu, ‘Sa tasimu si ele pule mae, ke va matea sa Tamamu sa tuna bulumakao nobonobokona, meke ineva^{na} qetuqetu, sina kamo pule valeana si asa,’ gunia sa.

²⁸ Meke bugoro hola sa koreo kenuna, meke korona nuquru la pa vetu, ke vura la sa tamana, meke va mamania pude nuquru. ²⁹ Ba ola^{na} la si asa koasa tamana, ‘Tamaqu, ele soku vuaheni si mabo mate si arau tavetavete poni igo, gua tugo na mua pinausu, meke lopu hite sekei rau sari na mua tinarae. Ba sa si hite poni nau goi? Namu loketo^{na} hokara, kekeke qoti mo pude ineva^{na} turaⁿⁱ sari na qua baere, ba lokari tugo!’ ³⁰ Ba sa tumu sana sapu va murimuri pani beto ni sari mua likakalae koari na maqota, ba kamahire pule mae sa, meke va mate ponia tuna bulumakao nobonobokona tu goi!’ gua si asa.

³¹ Meke ola^{na} sa tamana, ‘Tuqu, agoi si koamu mo koa rau doduru totošo, meke sari doduru gua pu tagoi rau si tamugoi mo. ³² Ba leana hola tugo pude ineva^{na} qetuqetu si gita, sina sa tasimu hie si ele mate tu, ba toa pule; ele muliu^{nu} tu, ba ele ta dogoro pule!’ gua si asa,” gua se Zisu.

16

Sa Kineha Leana Tanisa Nabulu Kaleana

¹ Meke zama la koari Nana disaepeli se Zisu, “Koa nana si keke tie tagotago, meke koa nana tugo si keke nana nabulu sapu kopu ni sari doduru nana likakalae. Ta zutu sa nabulu sapu sasurae ni sa sari na poata tanisa nana palabatu, gua. ² Ke tiokia sa tie tagotago sa nana nabulu hie, meke zama ia sa, ‘Vegua sapu gua avoso nia rau pa ginugua mu goi? Va maei sari doduru mua buka, vasina kuberi goi sari doduru mua tinavetavete, koa sa kinopudi

rina qua likakalae, sina lopu kaqu va palabatu pule igo rau si goi, koari na qua likakalae!' gua si asa.

³ Meke balabala telena sa nabulu hie, 'Koi, kote va beto au mo sa qua palabatu si rau pa qua tinavete. Ke sa beka si kaqu tavetia rau? Lopu tie va garo si rau pa tinavete uma, meke na tepatepa pa tie si kurekure nia rau. ⁴ Ego, leana, guahe si kaqu tavetia rau, meke be tava beto si rau pa qua tinavete, ba kote soku qua baere va kamo au pa dia vetu,' gua si asa.

⁵ Ke podalae hopehopeke tioko va mae i sa sari na tie pu ari dia lipulipu koasa nana palabatu. Nanasia sa sa tie kekenu, 'Ka visa sa mua lipulipu agoi koasa qua palabatu?' gua si asa.

⁶ Meke ola_na sa tie, 'Ka keke gogoto vovoina oela olive si_nidi,' gua si asa.

Meke zama sa nabulu, 'Ego, hie sa mua pepa lipulipu, tuturei habotu, mamu kuberi ka lima _navulu puta vovoina oela si_nidi mo,' gua si asa.

⁷ Meke nanasia pule sa si keke, 'Ka visa sa mua lipulipu?' gua si asa.

'Keke tina baik hui,' gua si asa.

Meke zama sa nabulu, 'Ego, hie sa mua pepa lipulipu, mu kuberi ka vesu gogoto mo,' gua si asa.

⁸ Va lavatia sa palabatu sa nabulu sekesekeina hie. Sina don_o va kenu la si asa vugo repere, meke va namanama si asa pude kopu nia sa nana tinoa soti. Ura sari na tie tanisa popoa pepeso si hoke tumaedi kopu pule ni, hola ni sari na tie tana kalalasa.

⁹ Gua asa ke tozini gamu Rau, mi variponi ni sari na mia tinagotago tanisa kasia popoa, pude boka ari mia baere, meke pana kamo sa minate si kaqu ta hapahapae si gamu pa popoa tinoa hola. ¹⁰ Asa sapu ta ron_u koari na tinavete hitekedi, si kaqu ta ron_u tugo koari na tinavete nomadi, ba asa sapu lopu ta ron_u koari na tinavete hitekedi, si lopu

kaqu ta ronu tugo koari na tinavete nomadi. ¹¹ Ke be lopu ta ronu si gamu pa kinopudi rina tinagotago pa pepeso, si vegua meke kote boka ta ronu si gamu koari na tinagotago maqomaqo pu koa hola? ¹² Meke be lopu ta ronu si gamu koari na likakalae tana votiki tie, si esei kote boka ronu gamu pude poni gamu sapu mia soti telemia?

¹³ Loke nabulu si boka nabulu beto ni si karua banara. Ba kote kukiti nia sa si keke, meke tataru nia sa si keke; babe va lavatia sa si keke, meke etulia si keke. Gua ke lopu boka keke gua nabulu nia goi sa Tamasa, meke sa poata,” gua se Zisu.*

Kaiqa Vina Tumatumae te Zisu

(Matiu 11:12-13, 5:31-32; Maka 10:11-12)

¹⁴ Sipu avosia rina Parese sapu gua asa, si va sisire nia na nonovalia rini se Zisu, sina okoro poata si arini. ¹⁵ Ke zama la koa rini se Zisu, “Gamu kasa tugo hire sapu va tonotonotae pule ni gamu pa dinono tadi na tie, ba Tamasa ele gilana betoi bulomia. Ura sari na binalabala pu hoke arilaedi pa tie, si kaleadi sisigiti pa dinono te Tamasa.

¹⁶ Sa Tinarae te Mosese, meke sari na kinubekubere tadi na poropita, si tuturana koari na tie, osolae kamo pa totošo te Zone Papitaiso. Podalae pa totošo te Zone Papitaiso, meke kamo kamahire, si ta tarae sa Binanara te Tamasa, meke soku tie si podekia pude nuquru mae koasa.* ¹⁷ Tasuna pude murimuri palae sa manauru na pepeso, ba sapu tasuna hola si pude ta veko palae si keke vasi kukuruna hite sa Tinarae te Tamasa.*

¹⁸ Be keke tie si luara pania sa nana barikaleqe, meke la haba hobe sa si keke vineki babe na barikaleqe, si

* 16:13 Mt 6:24 * 16:16 Mt 11:12-13 * 16:17 Mt 5:18

barabarata si asa. Meke sa tie pu haba ia si keke barikaleqe ta luluarana, si barabarata tugo si asa.*

Sa Tie Tagotago meke se Lazarasi

¹⁹ Koa nana si keke tie tagotago sapu poko ni sari na poko noma hinoludi, meke henahena valeana doduru rane. ²⁰ Meke koa nana tugo si keke tie habahuala, pozana e Lazarasi, sapu tubu beto doduru tinina. Hoke la vekoa rini si asa pa sasada bara vetu tanisa tie tagotago, ²¹ meke okoro hiva hena umumu ginani hoqadi si asa pa tevolo tanisa tie tagotago, ba lopu boka. Ari na siki ba hoke mae memea i sari na tubuna.

²² Totoso mate sa tie habahuala, si mae turan^{ia} ri na mateana si asa, meke la koa kapae meke somana henahena pa inevan^a koe Ebarahami pa Man^auru. Mumudi si mate tugo sa tie tagotago, meke ta pomunae si asa. ²³ Meke sipu koa sa pa tinasigiti pa Heli, si don^o sage va seu si asa, meke dogoria sa se Lazarasi korapa koa nana pa kalina e Ebarahami. ²⁴ Ke titioko si asa, 'Kei, Ebarahami, tamaqu, tataru nau, mamu toka nau. Mu garunia se Lazarasi pude koti nia pa kolo sa kakarutuna, pude mani mae va ibua sa meaqu, ura ta sigiti qua koasa nika hie!' gua si asa.

²⁵ Ba ola^{na} la se Ebarahami, 'Tuqu, mu balabala ia sapu totoso toamu goi, si tagoi goi sari doduru tin^{ito}na leadi, ba e Lazarasi si koa malamala^{na}. Ba kamahire si koa qetuqetu si asa, meke agoi si koa ta sigiti. ²⁶ Meke gua pule hie, keke pou lohina na labena, si koa nana pa varikorapada gita, pude hukati saripu hiva karovo atu koa gamu, meke gamu pu hiva karovo mae koa gami,' gua si asa.

²⁷ Meke ola^{na} sa tie tagotago, 'Kei, Ebarahami, tamaqu! Pude gua si tepa zon^aazon^a si arau koa goi pude mamu garunu la nia se Lazarasi pa vetu tanisa tamaqu, ²⁸ ka lima

* 16:18 Mt 5:32; 1 Kor 7:10-11

tasiqū si koa dia vasina. Tozi nia pude la va balau i sarini, pude di lopu mae pa vasina tinasigiti hie,' gua si asa.

²⁹ Ba ola^{na} se Ebarahami, 'Na Kinubekubere Hope te Mosese meke sari na poropita si koa dia, pude va balau i sari kasa tasimu sara. Leana madi avosi si arini,' gua si asa.

³⁰ Meke ola^{na} sa tie tagotago, 'Lokari, Ebarahami, tamaqu, be toa pule pa minate si keke tie, meke pule la koa rini, si kote avosia rini, meke veko pani rini sari na dia sinea,' gua si asa.

³¹ Ba zama se Ebarahami, 'Be lopu hiva avosia rini sa Kinubekubere Hope te Mosese meke sari na poropita, si kote korodia avoso tugo be toa pule si keke tie meke la zama koa rini!' gua," gua se Zisu.

17

Sa Kinaleana

(*Matiu 18:6-7,21-22; Maka 9:42*)

¹ Meke zama la koari Nana disaepeli se Zisu, "Sari na tiⁿⁱto^{na} pu va hoqai pa sinea sari na tie si kaqu kamo mae tugo. Ba mani talota^{na} gana si asa pu va kamo mae i sari na tiⁿⁱto^{na} arini. ² Leana hola koasa tie sana si pude sidolo nia keke patu lavata ruana, meke la va lodu pania gana pa lamana peava, hola nia si pude vata luarae ia sa si keke koburu hite pa nana rina^{ne}ra^{ne} koa Rau. ³ Gua asa, ke mi kopu puleni gamu koari na mia tinavete! Be sea sa tasimu, si mu norea; meke be kekere si asa, si mu taleoso nia.* ⁴ Be va sea atu si asa koa goi ka zuapa totošo pa keke rane, meke pule atu helahelae si asa koa goi ka zuapa totošo, meke zama, 'Kekere si rau, mamu taleoso nau,' gua, si mu taleoso nia," gua se Zisu.

Sa Rina^{ne}ra^{ne}

* 17:3 Mt 18:15

⁵ Meke tepa la koasa Baṅara sari na apositolo, “Baṅara, mu va ṅiṅirai sari na mami rinaṅeraṅe,” gua si arini.

⁶ Meke olaṅa la sa Baṅara, “Be hitekena hite gua mo na kiko huda masitadi sa mia rinaṅeraṅe, ba boka zama ia gamu sa huda moloberi hie, ‘Mu ta rabutu toa vagi, mamu ta lete pa lamana,’ gua. Meke kote va tabe igo mo sa.”

Sa Tinavete tanisa Nabulu

⁷ “Be keke koa gamu si koa nana keke nana nabulu sapu tavetavete va ṅiṅira pa inuma, babe kopu ni sari na sipi, meke totošo pule atu sa pa vetu, si vegua? Kote zama si goi, ‘Mae, habotu mamu henahena,’ gua?” ⁸ Lokari, lopu kote zama gua asa si agoi! Ba kote tozi nia tu goi si asa, ‘Mu va namanama poniau sa gequ ginani, mamu va sagei sari na mua poko nabulu, pude turu kopu nau totošo henahena na napo si rau. Beto tu asa, meke kote boka henahena si goi,’ gua. ⁹ Lopu kaqu hite ta zama leana tugo sa nabulu, sina sari nana tinavete mo si va gorevura i sa. ¹⁰ Kekenono puta gua tugo asa si gamu. Pana va hokoti gamu sari doduru gua pu garunu ni gamu sa mia Baṅara, si mi zama gua mo he, ‘Gami si na nabulu tavetavete mo. Na mami tinavete tugo mo si taveti gami,’ mi gua mo,” gua si Asa.

Salaṅi Zisu sari ka Manege Puta Tie Popoqudi

¹¹ Koasa Nana inene la pa Zerusalem, si ene lulia Zisu sa vari volosona sa pinaqaha popoa pa Sameria, meke pa Qaleli. ¹² Meke sipu korapa ene nuquru Sa koa ke vasileana, si la tutuvia ri ka manege puta tie popoqudi si Asa. Turu pa seseuna si arini, ¹³ meke velavela gUAhe: “Baṅara Zisu! Mu tataru ni gami, mamu salaṅa gami!” gua si arini.

¹⁴ Dogori Zisu si arini, meke zama la i Sa, “La mi vata dogoro koari na hiamu pude viliti gamu,” gua si Asa. Sipu

korapa ene la rini, si ta salaⁿa si arini.* ¹⁵ Meke sipu gilania keke koari kasa sapu ta salaⁿa si asa, si kekere pule la koe Zisu si asa, meke velavela vahesia sa sa Tamasa. ¹⁶ Hoqa todoⁿo si asa pa nenena Zisu, meke zama leana koa Sa. Na tie Sameria si asa. ¹⁷ Meke zama se Zisu, “Ka manege puta tu si ta salaⁿa, ba avei sari ka sia? ¹⁸ Na vegua ke sa tie karovona mo hie, si pule mae zama leana koe Tamasa?” gua si Asa. ¹⁹ Meke zama la ia Zisu sa tie, “Turu, mamu taloa mua. Sa mua rinaⁿerane si ele salaⁿigo,” gua si Asa.

Sa Minae Tanisa Binaⁿnara te Tamasa
(*Matiu 24:23-28,37-41*)

²⁰ Kaiqa rina Parese si nanasa nia sa toতোso pu kaqu mae sa Binaⁿnara te Tamasa, ke olaⁿi Zisu “Sa Binaⁿnara te Tamasa si lopu mae pa siraⁿa gua sapu kote boka ta dogoro. ²¹ Loke tie si kote boka zama guahe: ‘Dotu, hie si asa, babe hoi si asa,’ gua. Ura sa Binaⁿnara te Tamasa si koa mo pa korapa mia gamu,” gua se Zisu.

²² Beto asa, si zama la koari Nana disaepeli si Asa, “Korapa mae sa toতোso, pana kaqu okoro hiva dogoria gamu, si kekeke mo rane tanisa Tuna na Tie, ba lopu kaqu boka dogoria gamu. ²³ Pana tozini gamu rina tie sapu guahe: ‘Dotu, hoi si Asa, babe hie si Asa!’ gua, si mi lopu vura luli pude la hata ia gamu si Asa. ²⁴ Ura sa minae tanisa Tuna na Tie si kote gua tugo sa kapi sapu malara pa maⁿauru, podalae pa kali gasa rimata meke kamo pa lodu rimata. ²⁵ Ba kekenu si kaqu koa ta sigiti hola si Asa, meke kaqu ta kilu koari na tie pa sinage hie.

²⁶ Gua sapu ta evaⁿa koari na rane te Noa, si kaqu gua tugo asa si ta evaⁿa koari na rane tanisa Tuna na Tie.* ²⁷ Henahena na napo sari doduru tie, meke sari na koreo na vineki si ta varihabae, osolae kamo sa ranena sapu

* 17:14 Liv 14:1-32 * 17:26 Zen 6:5-8

nuquru pa Aka^d se Noa, meke tiqe raza sa naqe, meke va puzulu betoi sari doduru.*

²⁸ Kote kekeno^o gua tugo asa sapu ta eva^{na} pa toto^{so} te Loti, sapu hena na napo, vari holuholui, na lelete, na kurikuri si arini.* ²⁹ Ba toto^{so} kamo sa rane sapu taluarae pa Sodomu se Loti, si gore mae sa nika, meke na patu leradi pa ma^{na}uru, meke va mate beto i sari doduru.

³⁰ Kote kekeno^o gua tugo asa sa rane pu kaqu vura pule mae sa Tuna na Tie.

³¹ Koasa rane sana, asa sapu koa pa batu vetu, si mani lopu gore la va qaqiri sari nana likakalae pa korapa vetu. Gua tugo si asa pu koa pa inuma, mani lopu pule la pa nana vetu.* ³² Mi balabala ia gua sapu ta eva^{na} koa sa barikaleqe te Loti!*

³³ Asa sapu ruritia sa nana tinoa si kaqu siana nia sa si asa, ba asa sapu lopu ruritia sa nana tinoa, si kaqu ta harupu.* ³⁴ Tozini gamu Rau, sapu pa bo^{na}ina tugo asa si karua tie si kote eko varigara pa keke teqe, keke si kote ta vagi taloa, meke keke si kote koa hola.

³⁵ Karua barikaleqe si kote munamunala gedi huiti; keke ri kara si kote ta vagi taloa, meke keke si kote koa hola,” gua se Zisu.*

³⁷ Meke nanasia ri kasa disaepeli si Asa, “Ba^{na}ra, pavei kote ta eva^{na} si guahe?”

Meke ola^{na} se Zisu, “Vasina pu koa si keke tie* matena, si kote varigara tugo vasina sari na kurukuru tapuru sapu gani tomate,” gua si Asa.

* 17:27 Zen 7:6-24 * 17:28 Zen 18:20 kamo hinia 19:25 * 17:31 Mt 24:17-18; Mk 13:15-16 * 17:32 Zen 19:26 * 17:33 Mt 10:39, 16:25; Mk 8:35; Lk 9:24; Zn 12:25 * 17:35 Kaiqa Kinubekubere pukerane si va somana mae ia sa vesi 36 sapu guahe: [36 “Karua tie si kote koa pa inuma pa rane asa, ba keke ri kara si kote ta vagi taloa, meke keke si kote koa hola,” gua se Zisu.]

* 17:37 Kote bakala sa minae te Zisu koari na tie pa nana toto^{so}.

18

Sa Parabolona sa Naboko meke sa Tie Varipitui

¹ Beto asa si tozia Zisu koari Nana disaepeli si keke parabolo, pude va tumatumae ni si arini pude madi varavara nono lamo meke lopu malohoro: ² “Pa keke vasileana si koa nana si keke tie varipitui sapu lopu pama^{na} nia sa sa Tamasa, meke lopu hoke balabala i tugo sa sari na tie. ³ Meke pa vasileana tugo asa si koa nana si keke barikaleqe nabonabokona, sapu mae tepa pilipule koasa tie varipitui hie, meke zama, ‘Ta ^{no}novala si rau koasa qua kana, mu toka nau!’ gua si asa. ⁴ Ele seunaena hola tu sapu korona sa tie varipitui, ba mumudi si balabala sa tie varipitui, meke zama telena, ‘Hinokara sapu lopu pama^{na} nia rau sa Tamasa, meke lopu balabala i tugo rau sari na tie, ⁵ ba sina mae va duvilau sa naboko hie, ke leana, maqu varipitui ponía gua sapu hiva nia sa, Sina be lopu gua rau, si kote pilipule mae au sa, meke kote mabo nia rau!’ gua sa tie varipitui.”

⁶ Meke zama pule sa Ba^{na}ra, “Mi avosia sapu gua zama nia sa tie varipitui kaleana hie. ⁷ Ke vegua? Balabala ia gamu si lopu kaqu varipitui poni Tamasa sari Nana tie soti, pu tepa la koa Sa, rane na boⁿⁱ? Kote va aqaqa kumana i Tamasa si arini? ⁸ Lokari! Maqu tozini gamu sapu kote tuturei hola varipitui poni Sa si arini.

Ba vegua, pana pule mae sa Tuna na Tie? Kote dogoro tie ra^{nera}ne tugo si Asa pa popoa pepeso?”

Sa Parese meke sa Tie Hata Takisi

⁹ Meke tozia pule Zisu sa parabolo hie koari kaiqa pu va to^{noto}notae puleni, meke do^{no} va gorei rini sari kaiqa tie. ¹⁰ Zama si Asa, “Keke totososi la varavara pa Zelepade si karua tie, keke si na Parese, meke keke si na tie hata takisi.

¹¹ Sa Parese si turu sage, meke varavara pule nia sa nana tinoa: ‘Tamasa, zama leana hola si rau koa Goi, sapu lopu hikohiko, lopu sekesekei, meke lopu barabarata gugua ri doduru tie si rau. Zama leana si rau sapu lopu gugua sa tie hata takisi tugo pa kaliqu sana si rau. ¹² Arau si hoke madi pa ginani karua toতোso pa keke vuiki, meke hoke ponigo rau sa keke pa manege, koari doduru qua vinagi,’ gua si asa.

¹³ Ba sa tie hata takisi si turu pa seseuna vasina hite, meke pamana dono sage la pa manauru, ba poharia sa sa raqaraqana pa tinalotana, meke varavara guahe: ‘Tamasa, mu taleoso nau, ura na tie sea si rau,’ gua si asa.

¹⁴ Tozini gamu Rau, sapu sa tie hata takisi hie si taleosae, na tava tonoto pa kenuna Tamasa toতোso pule si asa pa nana vetu, ba lopu sa Parese. Ura asa sapu va lavata pule nia, si kaqu tava pepekae, ba asa sapu va pepekae pule nia, si kaqu tava lavata,” gua se Zisu.*

*Mana ni Zisu sari na Koburu Hite
(Matiu 19:13-15; Maka 10:13-16)*

¹⁵ Meke turana la ni ri kaiqa tie koe Zisu sari dia koburu hite, pude va opo ni limana meke mana ni Sa, gua. Ba toতোso dogoria rina disaepeli sapu gua asa, si norei rini sarini. ¹⁶ Ba tioko vagi Zisu sari na koburu hite meke zama, “Va malumu mae i koa Rau sari na koburu hite, lopu hukati si arini, sina sa Binanara te Tamasa si tadirini pu gugua hire. ¹⁷ Maqu tozi va hinokarani gamu: Asa sapu lopu vagia sa Binanara te Tamasa guana koburu hite, si namu lopu kaqu nuquria sa si asa,” gua se Zisu.

*Sa Tie Tagotago
(Matiu 19:16-30; Maka 10:17-31)*

* 18:14 Mt 23:12; Lk 14:11

¹⁸ Meke mae koe Zisu si keke koimata tadi na Ziu, meke nanasa guahe: “Titisa leamu, na sa si kaqu tavetia rau pude vagia rau sa tinoa hola?” gua si asa.

¹⁹ Meke nanasia Zisu si asa, “Na vegua ke poza Nau leaqu tu goi? Loke tie si leana, ba e Tamasa mo telena.

²⁰ Gilani mua goi sari na Tinarae te Tamasa, ‘Meke mu barabarata, meke mu variva mate, meke mu hiko, meke mu zutu kokoha ia si keke tie, mamu pamaña ni sari tiatamamu,’” gua si Asa.*

²¹ Meke olaña sa tie, “Doduru arini si kopu ni rau podalae tu kobukoburuqu,” gua si asa.

²² Totoso avosia Zisu sapu gua asa, si zama la ia Sa sa tie, “Keketona mo si lopu ele tavetia goi. La mamu holuholu ni sari doduru mua likakalae, mamu vagi sari poatadi mamu poni koari na tie habahuala, meke kote ari mua tinagotago pa Mañauru; beto asa, mamu mae luli Au,” gua si Asa. ²³ Totoso avosia sa tie sapu gua asa, si talotana si asa, sina soku hola sari nana tinagotago.

²⁴ Meke totoso dogoria Zisu sapu talotana sa tie, si zama si Asa, “Tasuna hola tugo koasa tie tagotago si pude nuquru pa Binañara te Tamasa. ²⁵ Uve, tasuna hola tugo koasa tie tagotago pude nuquru pa Binañara te Tamasa, hola nia si pude nuquru si keke kameli pa lopa nila,” gua si Asa.

²⁶ Ke sari na tie pu avosia sapu gua asa, si nanasa la koa Sa, “Ke esei mo si kote boka ta harupu?” gua si arini.

²⁷ Meke olaña se Zisu, “Sapu tasuna hola pa tie, si lopu tasuna koe Tamasa,” gua si Asa.

²⁸ Meke zama se Pita, “Bañara, gami si ele luara pani sari doduru mami likakalae, pude luligo,” gua si asa.

²⁹ Meke olaña se Zisu, “Tozi va hinokarani gamu Rau, asa sapu luara pania sa nana vetu, na barikaleqe, sari na

* 18:20 Ekd 20:12-16; Diut 5:16-20

tasina koreo, na tiatamana, babe sari na tuna na gua, pude nabulu nia sa Binaⁿara te Tamasa, ³⁰ si kaqu ta poni va soku hola kamahire, meke pa to^toso* korapa mae si kaqu vagia sa sa tinoa hola,” gua si Asa.

*Vina Neta Totoso Zama nia Zisu sa Nana Minate
(Matiu 20:17-19; Maka 10:32-34)*

³¹ Meke turana vata kalei Zisu sari ka manege rua Nana disaepeli meke zamai Sa, “Mi avoso mae gamu: korapa sage la pa Zerusema si gita, meke vasina si kaqu tava gorevura sari doduru tinⁱtona, gua pu kuberi rina poropita pa Kinubekubere Hope, koasa gugua sa Tuna na Tie. ³² Kote ta vala si Asa pa limadi ri na tie Zenitailo, pu kote va sisire nia, na zama non^ovalia, meke loroa. ³³ Kaqu seke nia hilihiliburuana, na va matea rini si Asa; ba pa rane vina neta, si kaqu turu pule pa minate si Asa,” gua se Zisu.

³⁴ Ba lopu boka tumae ni rina disaepeli sari doduru ginugua hire. Sina tava paere koa rini ginuadi sari Nana zinama hire, ke lopu boka tumae nia rini gua sapu zama nia Zisu.

*Salania Zisu sa Tie Behuna
(Matiu 20:29-34; Maka 10:46-52)*

³⁵ Meke sipu tata kamo la pa Zeriko se Zisu, si korapa habotu tepatepa nana pa vale siraⁿa si keke tie bebehuna. ³⁶ Totoso avosi sa ene holadi sari na puku vinarigara, si nanasi sa, “Na sa sia?” gua si asa.

³⁷ Meke tozi nia rini si asa, “E Zisu pa Nazareti si korapa ene hola pa siraⁿa,” gua sarini.

³⁸ Ke velavela si asa, “Zisu, Tuna^d Devita, tataru nau, mamu toka nau!” gua si asa.

* 18:30 Sa “totoso sapu korapa mae” ginuana si na totoso sapu podalae pa ginore pule mae te Zisu pa kasia popoa. Mamu doⁿo la pa Matiu 24:3:

³⁹ Meke va mokomokoa ri kasa pu ene va kenue si asa. Ba velavela va ululae latu si asa, “Tuna Devita, tataru nau, mamu toka nau!” gua si asa.

⁴⁰ Ke turu noso se Zisu, meke tozi ni Sa pude tura_{na} la nia koa Sa sa tie bebehuna. Sipu tata mae sa si nanasia Zisu si asa, ⁴¹ “Nasa si hiva nia goi pude tavete ponigo Rau?” gua si Asa. Meke ola_{na} sa tie bebehuna, “Ba_{na}ra, hiva dodogorae si rau,” gua si asa.

⁴² Meke tozi nia Zisu si asa, “Ego, mu dodogorae tu ba goi! Sa mua rina_{nerane} si ele sala_{nigo}!” gua si Asa.

⁴³ Meke pa toতোসো tugo asa dodogorae nana mo sa tie, meke ene lulia sa se Zisu, meke vahesihesia sa sa Tamasa. Totoso dogoria ri na kobi tinoni sapu gua asa, si vahesia ri doduru sa Tamasa.

19

Tutuvia Zisu se Zakia

¹ Ego, sipu kamo pa Zeriko se Zisu, meke ene hola gua Sa vasina, ² si koa nana vasina si keke _{nati} tie hata takisi, pozana si e Zakia. Na tie tagotagona tugo si asa. ³ Hiva dogoria sa vea gugua se Zisu, ba na tie papakana mo si asa, meke soku hola sari na tie, ke lopu boka dogoria sa se Zisu. ⁴ Ke haqala va kenue si asa koasa puku vinarigara tie, meke la haelia sa si keke huda sikamoa, pude boka dogoria se Zisu gua, sina vasina si kote ene hola gua Sa. ⁵ Totoso kamo Zisu sa vasina asa, si do_{no} sage si Asa meke zama, “Zakia, tuturei gore! Sina _{ninoroi} tugo he, si kote atu koa pa mua vetu si Rau,” gua si Asa.

⁶ Ke tuturei gore se Zakia, meke va kamo qetuqetua sa se Zisu pa nana vetu. ⁷ Dogoria rina tinoni sapu gua asa, meke qumiqumi nia rini se Zisu. Zama si arini, “Sa tie hie si la koa pa vetu tanisa tie kaleana,” gua si arini.

⁸ Ba turu sage se Zakia, meke zama la koe Zisu, “Ba_{na}ra, kaqu vala rau sa kukuruna sa qua tinagotago koari na

tie habahuala. Meke be vagi rau pa sinekesekei sari na likakalae tana keke tie, si kaqu poni pule nia rau, padana made totozo soku gua saripu ele vagi rau koasa,” gua si asa.

⁹ Meke zama la koasa se Zisu, “Pa rane ninoroi sa tinaharupu si kamo koasa vetu hie. Ura keke tutina tugo Ebarahami se Zakia. ¹⁰ Ura sa Tuna na Tie si mae pude hata ia, meke harupu pule nia si asa sapu muliunu,” gua se Zisu.*

*Sa Parabolodi ri ka Manege Puta Nabulu
(Matiu 25:14-30)*

¹¹ Pa totozo asa sipu korapa va avosia rina tie sari nana zinama, si balabala ia rina tie sapu tata hokara mo sa totozo, sapu kote vura koa rini sa Binaṅara te Tamasa, gua. Ura pa dia inene la, si ele tata kamo pa Zerusalemā si Asa, ke tozia pule Sa koa rini sa parabolo hie,* ¹² meke zama si Asa: “Keke tie pa tututi baṅara, si taluarāe la pa keke popoa pa seu, pude la tava turu baṅara si asa, beto meke kote pule mae baṅara pa nana popoa. ¹³ Ba sipu lopu ele taluarāe sa, si tioki sa sari ka manege puta nana nabulu, meke hopeke hia poni poata sa, meke tozi ni sa, ‘Tavetavete ni sari poata hire, mamu va toqoli, osolae kaqu pule mae si rau,’ gua si asa. ¹⁴ Ego, taluarāe si asa, ba sari na tie pa nana popoa soti si kukiti nia si asa, ke va garunu luli la nia rini sa zinama koasa ṅati baṅara pa popoa sana meke zama guahe: ‘Lopu hiva nia gami sa tie sana pude koa baṅara koa gami,’ gua.

¹⁵ Ba totozo tava turu baṅara sa, meke pule mae, si tioki sa sari kasa nana nabulu sara, pude hopeke mae va vurai sari na tinoqolodi rina poata pu hopeke poni sa, gua. ¹⁶ Sa nabulu kekenu si mae, meke zama, ‘Baṅara, va vurai rau si ka manege puta poata qolo pule,’ gua si asa.

* 19:10 Mt 18:11 * 19:11 Mt 25:14-30

¹⁷ 'Leana hola sa mua tinavete, na nabulu leamu si goi! Sina ele ta ronu si goi koa keke tin^uiton^ua hitekena, ke va palabatu igo rau koari ka manege puta vasileana,' gua sa nana ba^una^ura.

¹⁸ Beto si mae pule sa nabulu vina rua, meke zama, 'Ba^una^ura, va vurai rau si ka lima poata qolo pule, koasa mua poata,' gua si asa.

¹⁹ Meke zama sa nana ba^una^ura, 'Va palabatu igo rau si goi koari ka lima vasileana,' gua si asa.

²⁰ Beto si mae gana si keke nabulu pule, meke zama, 'Ba^una^ura, hie sa mua poata qolo, hade tome vekoa mo rau pa keke poko hite. ²¹ Matagutu nigo qua, sina keke tie tasunamu si goi. Hoke vagia goi sa mua sapu lopu veko sotia telemu, meke hoke pakepakete si goi pa mua vasina sapu lopu uma sotia telemu,' gua si asa. ²² Meke zama la koasa sa nana ba^una^ura, 'Na nabulu kaleamu si goi! Kaqu zutugo rau si goi koari na mua zinama soti telemu! Nake gilana^u mua mo sapu keke tie tasunaqu si rau, sapu hoke vagi qua hinia koari na ginani vasina lopu lelete si rau, meke hoke pakepakete vasina lopu taburu kiko si rau.

²³ Ba na vegua ke lopu la va nuquria goi pa be^uki sa qua poata, pude to^uoso pule mae rau si boka vagi pulea rau si asa, meke sa vasinahite to^umona sapu va gavoro ia sa?' gua sa nana ba^una^ura.

²⁴ Meke zamai sa ba^una^ura sari kasa pu turu tata vasina, 'Mae vagia sa poata qolo koa sa, mamu vala nia koasa nabulu sapu ka manege puta nana,' gua si asa.

²⁵ Ba zama la ia rini sa ba^una^ura, 'Ba^una^ura, ele tagoi sa si ka manege puta nana poata!' gua.

²⁶ Meke ola^una sa ba^una^ura, 'Asa sapu ari nana, si kaqu ta poni va soku pule tugo, ba asa sapu loke nana, si kaqu ta vagi palae sa vasina hite sapu tagoa sa.* ²⁷ Ego, kamahire

* 19:26 Mt 13:12; Mk 4:25; Lk 8:18

si mi la vagi sari kasa tie pu kukiti nau, meke lopu hiva nau pude koa na dia baṅara. Turaṅa mae ni, mi va mate beto pani pa kenuqu Rau!’ gua,” gua se Zisu.

*Sa Ninuquru Va Mataqara te Zisu pa Zerusalemā
(Matiu 21:1-11; Maka 11:1-11; Zone 12:12-19)*

²⁸ Sipu beto tozia Zisu sa parabolo hie, si taluarāe taloa si arini, meke ene va kenu la gua pa Zerusalemā si Asa koari Nana disaepeli. ²⁹ Totoso tata kamo si arini pa Betipezi meke Betani, sapu pa Toqere Olive, si garunu va kenu lani Sa si karua Nana disaepeli, ³⁰ meke tozini Sa si arini, “Mi la koasa vasileana pa kenumia la hoi, meke pana kamo la gamu kara vasina, si kote dogoria gamu si keke tuna don’ki sapu ta sidolo vekona, loke tie si ele koi ia. Rupahia, mamu turaṅa mae nia tani. ³¹ Be nanasa gamu ke tie, ‘Pude vegua ke rupahia gamu sia?’ gua, si mi tozi nia, ‘Hiva nia sa Baṅara si asa,’ mi gunia,” gua si Asa.

³² Meke taluarāe la sari karua, meke la dogori rini sapu gua putaputa tugo pu tozi ni Zisu. ³³ Sipu korapa rupaha vagia ri karua sa tuna don’ki, si mae nanasi rina tie pu ari dia sari karua, “Pude vegua ke rupahia gamu sia?” gua si arini.

³⁴ Meke olaṅa sari karua, “Na hiva nia sa Baṅara,” gua si arini. ³⁵ Meke turaṅa la nia rini koe Zisu sa tuna don’ki, meke ivara va hake lani rini pa mudina sari dia poko, meke va habotu la ia rini se Zisu. ³⁶ Meke totosu korapa koi la koasa tuna don’ki se Zisu, si ivara ni rina tinoni pa siraṅa sari na dia poko.

³⁷ Meke tata la pa Zerusalemā se Zisu, koasa siraṅa gore pa Toqere Olive, sa puku vinarigara lavata tadi Nana disaepeli, si podalae velavela vahesia rini sa Tamasa, koari doduru tinavete variva magasa pu ele dogori rini. ³⁸ Zama guahe si arini:

“Mani tamanae sa Baṅara pu mae pa korapa pozana sa Tamasa!
Na binule si koa pa Maṅauru,
meke tava lavata sa Tamasa panaulu,” gua si arini.*

³⁹ Meke kaiqa rina Parese koasa kobi tinoni si zama la koe Zisu, “Titisa, Mu gegesi sari mua disaepeli!” gua si arini.

⁴⁰ Meke olaṅa la se Zisu, “Hinokara sapu tozini gamu Rau, sapu pana mokomoko si arini, si kote velavela sari na patu,” gua si Asa.

Kaboi Zisu sari na Tiena sa Popoa Zerusalem

⁴¹ Sipu tata kamo la ia Zisu sa popoa Zerusalem, meke dogoria Sa si kaboa Sa si asa. ⁴² Zama si Asa, “Kei, gamu na tiena sa popoa Zerusalem, be hite gilania mo gamu kamahire sa ṅatina sa binule be leana, ba kamahire si tava paere koa gamu si asa. ⁴³ Korapa mae sa totošo sapu kaqu mae sari na mia kana, meke kuria si keke baragoba nomana pa vari likohaena sa mia popoa, meke kaqu koa vari likohaeni gamu rini. ⁴⁴ Kaqu huara va inetia rini sa popoa Zerusalem, meke kaqu va mate gamu rini si gamu pu koa pa korapadi rina baragoba. Lopu keke patu pa mia popoa si kote varihakei hola, sina lopu hite doṅo gilania gamu sa totošo sapu mae sa Tamasa pude harupu gamu!” gua se Zisu.

Nuquria Zisu sa Zelepade

(Matiu 21:12-17; Maka 11:15-19; Zone 2:13-22)

⁴⁵ Beto asa, si nuquru la si Asa pa korapana sa Zelepade, meke la hadu vuravura ni Sa sarini pu korapa vari holuholue kurukuru. ⁴⁶ Zamai Sa sarini, “Zama guahe sa Tamasa pa Kinubekubere Hope: ‘Sa Qua vetu si na vetu

* 19:38 Sam 118:26

varavara,' ba tavete gunia gamu na bae tana tie hikohiko!"
gua si Asa.*

⁴⁷ Doduru rane si variva tumatumae se Zisu pa Zelepade. Meke hata ia ri na nati hiama, na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, meke rina koimata tadi na tie Ziu sa sirana, gua pude va matea si Asa, gua.*

⁴⁸ Ba lopu boka vagia rini, si keke sirana gua pude evania si asa, sina sari doduru tie si okoro hola, pude avavoso dia koari na zinama te Zisu.

20

Sa Niniranira te Zisu

(*Matiu 21:23-27; Maka 11:27-33*)

¹ Keke rane sipu korapa la variva tumatumae na tarae nia Zisu sa Inavoso Leana, koari na tie pa Zelepade, si mae zama koa Sa sari na nati hiama, na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, meke kaiqa rina koimata tadi na tie Ziu, ² "Tozini gami? Pa niniranira savana, babe esei poni nigo sa niniranira, ke boka mae taveti Goi sari na ginugua hire?" gua si arini.

³ Meke olana la si Asa, "Arau ba maqu nanasa paki gamu keke ninanasa. Tozi Nau, ⁴ esei poni nia niniranira se Zone pude papitaiso tie? E Tamasa, babe na tie mo?" gua si Asa.

⁵ Meke podalae varitokei teledia si arini, "Sa gua si kote olana nia gita? Be zama si gita 'Koe Tamasa,' be gua, si kote zama si Asa, 'Ba na vegua ke lopu va hinokaria tu gamu sia?' Kote gua si Asa. ⁶ Ba be zama si gita, 'Koari na tie mo', be gua, si kote gonani gita patu ri kobi tie hire. Sina ari doduru si va hinokaria sapu na keke poropita te Tamasa se Zone," gua si arini.

⁷ Gua asa, ke olana mo sarini, "Lopu gilania gami," gua.

* 19:46 Ais 56:7; Zer 7:11 * 19:47 Lk 21:37

tie sapu gua asa, si zama sarini, “Mani lopu va malumia Tamasa sapu gua asa pude ta evaṅa!” gua si arini.

¹⁷ Meke doṅo totoṅi Zisu si arini, meke zamai Sa, “Ego, na sa gua sa Kinubekubere Hope? Sapu guahe: ‘Sa patu sapu kilua rina tie kuri vetu,

si evaṅae na patu arilaena hola koari doduru.’* ”

¹⁸ Asa sapu hoṅa nia koasa Patu hie, si kaqu moku umumu nia, ba asa sapu kaqu ta hoṅa naṅoto koasa Patu hie, si kaqu ta munala guana kavuru,” gua se Zisu.

Sa Guguana sa Tinabara Takisi

(Matiu 22:15-22; Maka 12:13-17)

¹⁹ Sari na ṅati hiama, meke sari na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese si podekia pude tuṅe vagia se Zisu pa toṅoto tugo asa, sina gilania rini sapu sa parabolo hie, si soto la mo koa rini. Ba lopu boka vagia rini si Asa, sina matagutu ni rini sari na tie. ²⁰ Gua asa ke kopu totoko nia rini, meke garunu lani rini si kaiṅa tie, pude la sekesekei guana tie leadi pude la nanasa ni koe Zisu si kaiṅa ninanasa sekesekeidi, pude boka vala nia si Asa pa ṅiniraṅira tanisa Qavuna Roma, pude vata zutua gua. ²¹ Ke la nanasia rini si Asa, “Titisa, gilania gami sapu sa hinokara si tozia Goi. Variva tumatumae nia Goi sa hinokara tanisa hiniva te Tamasa pa tie, meke lopu arilaedi koa Goi sari na tuturuana tana tie be esei, sina lopu va kalekale si Agoi. ²² Vegua, tava malumu pa Tinarae te Mosese si pude tabaria gami sa takisi koasa banara Roma? Ba lokari?” gua si arini.

²³ Ba doṅo gilania Zisu sa dia sinekesekei, ke zama la koa rini si Asa, ²⁴ “Va dogoro Nau keke poata?” gua si Asa. Ke va dogoro nia rini si keke, meke zama si Asa, “Esei isumatana, meke na pozana, si koa koasa poata sana?” gua si Asa.

* 20:17 Sam 118:22

“E Siza,” gua si arini.

²⁵ Ke zama la koa rini se Zisu, “Leana, valai koe Siza saripu te Siza, mamu valai koe Tamasa saripu te Tamasa,” gua si Asa.

²⁶ Ke magasa hola nia rini sa Nana inolaⁿa, meke lopu boka va hoqaia rini si Asa pa kenudi ri na tie koasa dia sinekesekei, ke lopu kulu dia mo.

Sa Tinuru Pule pa Minate

(Matiu 22:23-33; Maka 12:18-27)

²⁷ Meke mae koe Zisu si kaiqa rina Sadusi^d, pu lopu va hinokaria sa tinuru pile pa minate, meke zama,*
²⁸ “Titisa, guahe si kubere mae nia Mosese koa gita, ‘Be keke tie si mate luaria sa sa nana barikaleqe, ba loke tuna, si kaqu keke tasina koreo tugo si kaqu la haba ia sa nabokona sa, pude sari koburu pu podoi ri kara si kaqu ta pozae na koburu tu tanisa palabatu kekenu sapu ele mate,’ gua.*
²⁹ Ego, ka zuapa tamatasi koreo si koa dia. Sa koreo kenuna si haba ia si keke barikaleqe, ba loke tuna si asa, meke mate.
³⁰ Ke la haba ia pile sa tasina vina rua sa naboko, ba gua tugo.
³¹ La pile sa vina ⁿeta, ba kekenoⁿo mo; meke osolae hokoto sari ka zuapa tamatasi, ba loke tudia.
³² Mumudi si mate sa barikaleqe.
³³ Ego, pa rane tinuru pile pa minate, si esei ari ka zuapa hire si kote na loana sa barikaleqe hie? Sina ari ka zuapa hire si ele haba betoa si asa?” gua si arini.

³⁴ Meke olaⁿa la i Zisu, “Sa vinarihaba si tadi na tie koasa tinoa pa kasia popoa mo hie,
³⁵ ba sarini pu garogarodi pude kaqu toa pile pa minate, si lopu kaqu varihaba pa toso* sapu korapa mae.
³⁶ Kote koa gua

* 20:27 TTA 23:8 * 20:28 Diut 25:5 * 20:35 Sa “totoso sapu korapa mae” ginuana sina toso sapu podalae pa ginore pile mae te Zisu pa kasia popoa. Mamu tiro la pa Mati 24:3 meke Rev 20:4-6:

mo ari na mateana si arini, sapu lopu kaqu mate. Arini sari na tuna sa Tamasa, sina tava toa puledi pa minate si arini. ³⁷ Meke e Mosese ba ele va sosodea tugo sapu kaqu toa pule pa minate saripu mate. Sina pa vivineina sa nika pu huruŋu pa huda toana, si zama nia sa sapu sa Tamasa sina ‘Tamasa te Ebarahami, na Tamasa te Aisake, meke na Tamasa te Zekopi,’ gua.* ³⁸ Na Tamasa tadi na tie toadi si Asa, ba lopu tadi pu matedi. Ura koe Tamasa sari doduru si na tie toadi*.”

³⁹ Meke zama si kaiqa rina tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, “Titisa, leana hola sa Mua inolana!” gua si arini. ⁴⁰ Mudina asa, si pamaŋa nanasa pule nia ninanasa ri na tie si Asa.

*Tuna Esei sa Karisito
(Matiu 22:41-46; Maka 12:35-37)*

⁴¹ Meke nanasi Zisu si arini, “Na vegua ke zama sari na tie, sapu sa Karisito si na tutina e Devita, gua? ⁴² Ba e Devita telena si zama gua tu he pa buka Sam: ‘Zama sa Tamasa koasa qua Baŋara:

Mu habotu pa kali Mataoqu,*

⁴³ osolae vekoi Rau sari Mua kana pa kauru Nenemu,’ gua.

⁴⁴ Poza nia ‘Baŋara’ e Devita sa Karisito, ba vegua ke kote boka na tutina tu Devita si Asa?” gua se Zisu.

*Vina Balau te Zisu Koasa Guguadi rina Tie Va Tumatumae koasa Tinarae te Mosese
(Matiu 23:1-36; Maka 12:38-40)*

⁴⁵ Meke sipu korapa va avoso sari na tie, si zama la koari Nana disaepeli se Zisu, ⁴⁶ “Mi balau ni sari na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese pu hoke hiva pokopoko va gele meke enene, meke okoro hiva ta zama

* 20:37 Ekd 3:6 * 20:38 Ele mate si arini pukerane ba korapa toa koe Tamasa si arini * 20:42 Sam 110:1

va kamo na tava lavata dia koari na vasina tana maketi, gua. Meke hoke vizati rini sari na habohabotuana tadi na tie arilaedi pa korapa sinaqoqi, meke sari na vasina ta pama^unaedi pa ineva^una. ⁴⁷ Hoke hiko vagi rini sari na tinagotago tadi na naboko, meke hoke varavara va gele sisigiti pude ta dogoro dia, gua. Kaqu tava kilasa va kaleana sari tie gugua arini!” gua si Asa.

21

Sa Vinariponi Tanisa Nabonaboko (Maka 12:41-44)

¹ Do^uno la se Zisu, meke dogori Sa sari na tie tagotago pu korapa veko poata koasa vasina vekovekoana poata pa Zelepade. ² Meke dogoria tugo Sa si keke naboko habahabahalana sapu voi lani si karua poata kopa hitekedi hite, ³ meke zama si Asa, “Tozi va hinokarani gamu Rau, sapu sa naboko habahabahalana hie, si veko va soku hola ni sari doduru pule. ⁴ Ura sari doduru si vekoi mo, sapu koa holadi pa dia tinagotago, ba sa naboko hie si pa nana hinabahuala, si vala betoa sa sapu gua tagoa sa pude toa nia,” gua se Zisu.

Tozi Va Kenua Zisu sa Tinahuara Tanisa Zelepade (Matiu 24:1-2; Maka 13:1-2)

⁵ Meke sipu korapa vari vivinei nia ri kaiqa disaepeli sa tinolava tanisa Zelepade, meke sari na patu, na vinariponi pu ta kuri ni sa, si zama la koa rini se Zisu, ⁶ “Sari doduru gua pu dogori gamu hire, si korapa mae sa totosu sapu sari doduru patu sara si lopu kote ta varihakei hola si arini, ba kaqu ta huarae gore beto,” gua si Asa.

Sari na Tinasuna pu Kaqu Mae (Matiu 24:3-14; Maka 13:3-13)

⁷ Meke nanasia rini si Asa, “Titisa, panavisa kote ta eva^{na} sa tinahuara sana? Meke na sa sa vina gilagila, sapu ele tata sa totošo pude ta eva^{na} saripu gua sara?” gua si arini.

⁸ Meke ola^{na} la koa rini se Zisu, “Mi kopu pude mi lopu ta tura^{na} va sea. Sina ari sokudi si kote mae pa korapa pozaqu Rau, meke zama, ‘Arau sa Karisito!’ meke ‘Ele kamo sa totošo!’ gua. Ba mi lopu luli. ⁹ Mi lopu matagutu pana avosia gamu sa inavosona sa vinaripera, meke sa vinaripaqa^{hi} pude turu eke si keke popoa. Sari na tiⁿⁱto^{na} gugua arini si kaqu ta eva^{na} kekenu, ba lopu asa sa vinabetona,” gua.

¹⁰ Meke zama pule si Asa, “Kote varipera sari na butubutu, meke sari na butubutu ba^{na}ra; ¹¹ meke kaqu raza sari na niu nomanomadi, meke na so^{ne}, na oza pa soku vasina; meke kaqu ta dogoro sari na vina gilagila variva matamatagutudi pa ma^{na}auru. ¹² Ba sipu lopu ele ta eva^{na} saripu gua hire, si kote ta tuqe vagi, meke ta ^{no}novala si gamu koari na tie pa ginuaqu Rau. Kote ta vala si gamu pude ta pitu koari na sinaqoqi, meke ta veko pa vetu varipusi, meke kote ta tura^{na} la si gamu pa kenudi ri na ba^{na}ra, na ^{na}tati hiniva pa ginuaqu Rau. ¹³ Ba asa si keke totošo leana tamugamu pude tozia koarini sa Inavoso Leana. ¹⁴ Mi koa ^{no}no pa bulomia, mamu lopu balabala mamata nia, sapu gua leana pude kote ola^{na} la nia koari na tinazutu mia.* ¹⁵ Ura Arau tu kote poni gamu sari na zinama, na ginilagilana pu kaqu zama ni gamu, sapu lopu keke rina mia kana kote boka olaⁿⁱ, babe va kari pani. ¹⁶ Meke sari na tiatamamia, na tasimia koreo, na tura^{na}mia, na mia baere pu lopu va hinokara, kote tura^{na} lani gamu tugo pa vinaripitui, meke kaiqa gamu si kote tava mate. ¹⁷ Pa ginuaqu Rau si kaqu ta kukitae si gamu

* 21:14 Lk 12:11-12

koari doduru tie, ¹⁸ ba lopu keke kalu pa batu mia si kote ta vagi palae. ¹⁹ Mi turu va nabu, meke kaqu vagia gamu sa tinoa hola!

Sa Tinahuara Tanisa Popoa Zerusalemā

(Matiu 24:15-21; Maka 13:14-19)

²⁰ Pana dogoria gamu sapu mae varidikue nia rina kana sa popoa Zerusalemā, si kaqu gilania gamu sapu tata sa tinahuara tanisa. ²¹ Ke arini sapu koadi pa pinaqaha popoa Ziudia, si madi govete la koari na toqere vasina. Meke arini pa korapana sa vasileana sana si madi govete taloa, meke arini pu koa koari na popoa pa sadana Zerusalemā, si madi lopu nuquru la pa korapana. ²² Ura arini sari na rane vina kilasa, pude tava gorevura sari doduru sapu gua ele ta kubere pa Kinubekubere Hope.* ²³ Kote na rane tinalota^{na} nomadi si arini koari na barikaleqe pu ari tiadi, meke arini pu tago haha! Ura na tinasuna nomana si kaqu kamo koasa popoa, meke na vina kilasa te Tamasa si kaqu raza koari na tie hire! ²⁴ Kote tava mate pa vinaripera si arini, meke kaiqa rini si kote ta raovo^d la koari soku popoa. Kaqu mae koa, na neti va konekone ia rina Zenitailo sa popoa Zerusalemā, osolae hokoto sa totošo tadi na tie huporo hire.

Sa Minae Tanisa Tuna na Tie

(Matiu 24:29-31; Maka 13:24-27)

²⁵ Na vina gilagila si kote ta eva^{na} koasa rimata, na sidara, meke koari na pinopino. Kote tarazuzu sari na tie pa kasia popoa, kote matagutu nia rini sa ova^{na} sa lamana, meke sari na tovovo lavalavata.* ²⁶ Kote mabubulu pa tinarazuzu sari na tiena sa pepeso, totošo korapa aqa dogoria rini sapu gua kote ta eva^{na} pa doduruna sa kasia popoa, ura sari na pinopino pa ma^{na}auru si

* 21:22 Hoz 9:7 * 21:25 Ais 13:10; Izk 32:7; Zol 2:31; Rev 6:12-13

kote tava rizu pa dia sirana. ²⁷ Pa totoaso asa kote dogoria rini maena sa Tuna na Tie pa korapadi ri na lei, somania na niniranira lavata, na ninedala.^{*} ²⁸ Pana podalae ta evana saripu gua hire, si mi gasa turu mamu dono sage, sina tata vura mae sa mia tinarupaha,” gua se Zisu.

*Sa Vinagilagila Koasa Huda Piqi
(Matiu 24:32-35; Maka 13:28-31)*

²⁹ Beto asa si tozia Zisu koarini sa parabolo hie: “Mi dono la koasa huda piqi, meke sari kaiqa huda pule. ³⁰ Pana dogori gamu sapu podalae liho si arini, si gilania gamu sapu tata sa totoaso mani. ³¹ Gua tugo sapu pana dogori gamu ta evana sari na ginugua hire, si kaqu gilania gamu sapu tata mae sa Binanara^{*} te Tamasa.

³² Maqu tozi va hinokarani gamu sapu sari doduru pu gua hire, si kaqu ta evana sipu lopu ele mate beto sari na tie pa sinage hie. ³³ Kote murimuri palae sa Manauru meke na pepeso, ba sari na Qua zinama si kaqu koa hola ninae rane ka rane.

Koa Kopu

³⁴ Mi kopu puleni gamu, pude mi lopu tupiti henahena sisigiti, na naponapo, na talotana ni sari likakalae tana tinoa pepeso, pude lopu kamo va hodaka koa gamu sa rane sana. ³⁵ Ura sa rane asa si kote kamo guana sipata, koari doduru tinoni pu koa pa doduruna sa popoa pepeso. ³⁶ Mi koa kopu, na varavara doduru totoaso, pude mi boka koa varane meke va holai gamu sari doduru ginugua hire pana ta evana rini, meke pude mi boka turu va mataqara pa kenuna sa Tuna na Tie,” gua si Asa.

* 21:27 Dan 7:13; Rev 1:7 * 21:31 Sa ginuana sa Binanara te Tamasa pa vesi hie si na totoaso pule mae se Zisu pa kasia popoa. Mi tiroa sari vesi Luke 21:27-28:

³⁷ Meke koa variva tumatumae se Zisu pa Zelepade koari na rane arini, meke doduru veluvelu si hoke vura la si Asa pa Toqere Olive, pude koa vasina pana boni.*
³⁸ Meke pana munumunu pa hopeke rane, si hoke la pa Zelepade sari doduru tie, meke la avavoso koari Nana vina tumatumae.

22

Tata Kamo sa Inevana Pasova
(Matiu 26:1-5; Maka 14:1-2; Zone 11:45-53)

¹ Ego, ele tata kamo sa totosu tanisa Inevana Bereti Loke Isitina^d,* sapu sa Inevana Pasova.* ² Hata ia rina nati hiama meke na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, si keke sirana pude tuqe vagia gana se Zisu pude va matea, gua, sina matagutu ni rini sari na tinoni.

Va Egoa Ziudasi pude Qoraqora nia se Zisu
(Matiu 26:14-16; Maka 14:10-11)

³ Meke nuquria Setani se Ziudasi, sapu ta pozae Isikarioti, sapu keke ri ka manege rua disaepeli. ⁴ Ke topue la se Ziudasi koari na nati hiama, meke koari na palabatudi rina tie pu kopu nia sa Zelepade, meke la vari vivinei nia rini gua pude boka vata qora nia se Zisu koa rini, gua. ⁵ Meke qetu hola si arini meke va egoa rini pude ponua poata si asa. ⁶ Va egoa Ziudasi sa dia hiniva asa, ke podalae hata ia sa si keke lolomo leana, sapu lopu koa sari na tinoni, pude vata qorae nia koa rini se Zisu, gua.

* 21:37 Lk 19:47 * 22:1 Pa totosu te Zisu hoke varihobei sari kara pozana sa inevana. Sa Inevana Pasova si keke rane, meke sa Inevana Bereti Loke Isitina si ka zuapa rane. Pa totosu asa si balabala la ia rini sa tinarupaha tadi na tie Izireli pa popoa Izipi, sipu hena rini sa palava sapu lopu hena na isiti. * 22:1 Ekd 12:1-27

Sa Hinenahena Pasova

(Matiu 26:17-25; Maka 14:12-21; Zone 13:21-30)

⁷ Sipu kamo sa rane kekenu koasa Inevana Bereti Loke Isitina, sapu tava mate sari na lami tanisa Inevana Pasova, ⁸ si garuni Zisu sari Pita e Zone, meke zamai Sa, “Mi la, mamu va namanama ia sa hinenahena Pasova tadigita,” gua si Asa.

⁹ Meke nanasa sarini, “Pavei si hiva nia Goi pude la va namanama ia gami sia?” gua sari kara.

¹⁰ Meke olana se Zisu, “Pana la gamu pa vasileana Zerusalem, si kote tutuvia gamu kara si keke tie sapu korapa palekia nana si keke vovoina kolo. Mi luli la koasa vetu vasina nuquru sa. ¹¹ Mi tozi gunia he sa tie ari nana vetu, ‘Zama sa Titisa: Avei sa lose vasina kote hena ia rina Qua disaepeli, meke Arau sa hinenahena Pasova?’ Mi gunia. ¹² Meke kote va dogoroni gamu sa si keke lose nomana panaulu, sapu ele tava nama vekona. Va namanama ia gamu sa nada hinenahena vasina,” gua si Asa.

¹³ Meke taluarae la sari karua, meke dogori tugo ri kara sari doduru, gua puta tugo sapu ele tozi ni Zisu, ke va namanama vekoa ri karua sa hinenahena Pasova vasina.

Podalae nia Zisu sa Ginani Hope

(Matiu 26:26-30; Maka 14:22-26; 1 Koriniti 11:23-25)

¹⁴ Meke sipu kamo sa totosu tanisa Pasova, si la habotu turaⁿi Zisu pa tevolo sari Nana apositolo. ¹⁵ Meke zama la koa rini si Asa, “Okoro hola nia Rau pude henahena turaⁿa gamu koasa hinenahena Pasova^d hie, sipu lopu ele kamo Rau sa tinasigiti. ¹⁶ Maqu tozini gamu sapu lopu kaqu hite hena pulea Rau sa hinenahena Pasova, osolae kaqu tava gorevura tu sa ginuana hinokara pa Binaⁿara te Tamasa,” gua se Zisu.

¹⁷ Beto asa, si hena ia Zisu sa kapa vaeni, meke zama leana nia Sa koe Tamasa, meke zama la si Asa koa rini, “Mi

vagi ia sa kapa hie, mamu hopeke napoa. ¹⁸ Maqu tozini gamu, sapu lopu kaqu napo pulea Rau sa vaeni hie, osolae kamo sa Binaṅara te Tamasa,” gua si Asa.

¹⁹ Beto asa si vagia Sa sa bereti*, meke zama leana nia Sa, meke videvidea Sa, meke hopeke poni Sa koarini, meke zama, “Hie tugo sa tiniqu [sapu ponini gamu Rau pa laemia gamu, mi vagia, mamu hena ia, pude mi balabala Au,” gua si Asa. ²⁰ Meke gua tugo sipu beto sa hinenahena Pasova, si vagia Sa si keke kapa vaeni meke vala Sa koa rini, meke zama, “Sa kapa vaeni hie si na vinariva egoi vaqura te Tamasa, sapu ele ta tokoro veko koasa eharaqu, sapu zoloro pa laemia gamu.]**

²¹ Ba doṅo la tu! Asa sapu kaqu qoraqora Nau, si korapa habotu somanae koa Rau pa tevolo hie! ²² Sa Tuna na Tie si kaqu tava mate, gua sapu hiva nia sa Tamasa, ba mani talotaṅa hola sa tie sapu vata qorae Nau,” gua se Zisu.

²³ Avosia tugo rini sapu gua asa, si podalae vari nanasi teledia sari kasa disaepeli, sapu esei beka ari kasa si kaqu tavete gua asa, gua.

Vinari Tokeina sa Vinalavata

²⁴ Meke varitokei nia rina disaepeli sapu esei arini si kote arilaena hola, gua.* ²⁵ Ke zama koa rini se Zisu, “Sari na baṅara tadi na tie Zenitailo si hoke lalae ni rini sari na tinoa tadi na dia tie, meke sari na tie pu tago ṅiniraṅira, si hoke ta pozae na ‘tie variponi valeana hola’.* ²⁶ Ba gamu si lopu kaqu gua asa, asa sapu arilaena hola koa gamu, si mani va hiteke pule nia koari doduru, meke asa sapu

* 22:19 Sa bereti loke isitina si kaburu guana bisikiti gua asa ke boka ta videvide. * 22:20 Sari na zinama pa vari korapadi rina [] si lopu koa koari doduru kinubekubere Hope pukerane. * 22:20 Zer 31:31-34 * 22:21 Sam 41:9 * 22:24 Mt 18:1; Mk 9:34; Lk 9:46 * 22:25 Mt 20:25-27; Mk 10:42-44

koimata koa gamu, si mani koa na mia nabulu.* ²⁷ Esei si arilaena hola? Asa sapu habotu henahena? Ba asa sapu va tana ponia ginani sa tie sapu habotu henahena? Asa sapu habotu henahena, taga? Ba sa Qua kinoa koa gamu, si kekeno_{no} gua tugo asa sapu nabulu.*

²⁸ Gamu si ele koa tura_nau koari na Qua rane tinasuna, ²⁹ ke gua sapu ele poni Nau sa Tamaqu sa ninira_nira pude koa Ba_nara, si gua tugo sapu poni gamu Rau sa ninira_nira asa. ³⁰ Kaqu somana hena na napo si gamu pa Qua tevolo koasa Qua Bina_nara, meke kaqu habotu si gamu koari na habohabotuana ba_nara, pude tofoli ni sari ka manege rua butubutu Izireli,” gua si Asa.*

*Tozia Zisu sapu Kote Oso nia Pita si Asa
(Matiu 26:31-35; Maka 14:27-31; Zone 13:36-38)*

³¹ Meke zama se Zisu, “Saimone, Saimone, ele va malumia Tamasa se Setani pude podeke gamu, pude varipaqaha ni saripu leadi na kaleadi gua sapu varipaqaha ni sari na kapu huiti koari na kikodi. ³² Ba ele varavara nigo Rau si goi Saimone, pude lopu mate taloa hokara sa mua rina_nera_ne. Ke pana kekere pule mae goi, si mu va ninira_nira sari disaepeli tura_namu,” gua se Zisu.

³³ Ba ola_na la koa Sa se Pita, “Ba_nara, arau si va namanama pude luligo la pa vetu varipusi, babe la mate tura_nigo,” gua si asa.

³⁴ Ba ola_na la ia Zisu si asa, “Pita, Maqu tozi nigo, sipu lopu ele kabo sa kokorako kohite bo_ni, si kaqu oso Nau goi ka neta totoso,” gua se Zisu.

Mi Paleke Vinaqaqiri

³⁵ Meke nanasi Zisu sari Nana disaepeli, “Totoso garunu taloani gamu Rau, meke tozini gamu Rau pude lopu paleke

* 22:26 Mt 23:11; Mk 9:35 * 22:27 Zn 13:12-15 * 22:30 Mt 19:28

vovoina poata, na huneke, meke na sadolo, si vegua? Ehaka nia tugo gamu si keketona?” gua si Asa.*

Meke olana sarini, “Loketona,” gua.

³⁶ Meke zama se Zisu, “Ba, kamahire si asa sapu ari nana vovoina poata, na huneke, si mani paleki. Meke asa sapu loke nana magu varipera, si mani holuholu nia sa nana koti, pude mani holua keke. ³⁷ Ura koa pa Kinubekubere Hope, sapu zama guahe: ‘Guana somana ta nae turae koari na tie kaleadi si Asa,’ gua, hie si kaqu tava gorevura, meke gua tugo sari doduru ginuaqu Rau, si kaqu ta evana beto,” gua si Asa.*

³⁸ Meke zama sari kasa disaepeli, “Banara, dotu, hire si karua magu varipera,” gua si arini.

Meke olana la se Zisu, “Leana, pada mo si arini,” gua si Asa.

*Varavara se Zisu pa Toqere Olive
(Matiu 26:36-46; Maka 14:32-42)*

³⁹ Meke taluarae pa Zerusalem se Zisu, meke sage la pa toqere Olive si Asa, gua tugo sapu hoke tavetia Sa soku toso, meke sage luli tugo sari Nana disaepeli. ⁴⁰ Totoso kamo Sa vasina, si zamai Sa sari Nana disaepeli, “Mi varavara, pude mi lopu hoqa pa tinoketoke,” gua si Asa.

⁴¹ Meke ene va seseu hite la si Asa, padana keke ginona patu, meke kokotunu gore si Asa, meke varavara guahe: ⁴² “Tamaqu, be va malumia Goi, si Mu va rizu ia koa Rau sa kapa tinasigiti hie, ba lopu Qua hiniva, ba lalae Mua hiniva tu Goi,” gua si Asa. ⁴³ [Meke vura mae koa Sa si keke mateana Manauru meke va ninira ia si Asa. ⁴⁴ Meke ta sigiti hola si Asa pa Nana binalabala, meke manini sa Nana vinaravara meke varavara va ninira hola la tu, meke

* ^{22:35} Mt 10:9-10; Mk 6:8-9; Lk 9:3, 10:4 * ^{22:37} Ais 53:12

sari na natanatana si guana ehara pu honihoni gore pa pepeso.]*

⁴⁵ Beto asa, si turu si Asa, meke pule la koari na disaepeli, meke dogori Sa korapa putadi, sina mabo sisigiti si arini pa dia tinalota^{na}. ⁴⁶ Meke zama la koa rini si Asa, “Na vegua ke puta si gamu? Mi vanunu, na varavara, pude mi lopu hoqa pa tinoketoke,” gua si Asa.

Ta Tuqe Vagi se Zisu Koari na Kana

(Matiu 26:47-56; Maka 14:43-50; Zone 18:3-11)

⁴⁷ Meke sipu korapa zama se Zisu, si la vura gana mo si keke puku minate varipera, se Ziudasi sapu keke koari ka manege rua disaepeli si tura^{na} rini. Ene la se Ziudasi, meke la ahoa sa se Zisu. ⁴⁸ Ba zama la ia Zisu si asa, “Ziudasi, pa inaho si va qoraqora nia goi sa Tuna na Tie?” gua si Asa.

⁴⁹ Meke toতো dogoria rina disaepeli pu lulidi koa Sa sapu gua kote ta eva^{na}, si nanasia rini se Zisu, “Ba^{na}ara, mami la seke ni magu varipera gedi?” gua si arini. ⁵⁰ Meke keke ri kasa disaepeli arini, si seke tarasa pania sa kali tali^{na} mataona sa nabulu tanisa nati hiama kenukenue.

⁵¹ Ba norei Zisu si arini, meke zama, “Beto, lopu tavete gua asa!” gua si Asa. Meke la ta^{na}inia Sa sa tali^{na}ana sa nabulu, meke ta sala^{na} si asa.

⁵² Beto asa si zama la se Zisu koari na nati hiama, na palabatudi rina tie kopu Zelepade, meke sari na koimata tadi na tie Ziu pu la pude tuqe vagia, “Na tie hikohiko na variva mate si Rau, ke paleke Nau vedara na huda seke-sekeana tu gamu? ⁵³ Doduru rane si variva tumatumae mo si Rau pa Zelepade, ba lopu tuqe vagi Au tu gamu? Ba

* 22:44 Sari na vesi made n^{na}avulu neta meke made n^{na}avulu made si lopu koa koari doduru Kinubekubere Hope pukerane.

sina hie tugo sa mia totošo, sa totošo sapu koa banara sa niniranira tana hinuporo,” gua se Zisu.*

Osonia Pita se Zisu

(Matiu 26:57-58,69-75; Maka 14:53-54,66-72; Zone 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Meke tuqe vagia rini se Zisu, meke turana la nia ri pa vetu tanisa nati hiama kenukenue. Se Pita si lululi mudi nana, seseu vasina hite koarini. ⁵⁵ Meke totošo va katua rini si keke nika pa kokorapana sa pavasa pa sadana sa vetu tanisa nati hiama, meke habotu vari likohae nia rini, si la somana habotu koarini se Pita. ⁵⁶ Meke dogoria keke nabulu vineki se Pita, koasa malarana sa nika, ke dono totoa sa, meke zama, “Hie tugo si keke tie sapu lulina koe Zisu,” gua si asa.

⁵⁷ Ba oso se Pita meke zama, “Tio, lopu hite gilania rau sa tie sana!” gua si asa.

⁵⁸ Meke seseunae vasina hite si dono vagia pule keke tie si asa, meke zama ia sa, “Agoi mo si keke arini pu luli koe Zisu!” gua si asa.

Ba olana se Pita, “Tio, lopu arau!” gua si asa.

⁵⁹ Meke sipu hola padana keke aoa, si mae gana pule si keke tie, meke zama nia sapu guahe: “Namu hie hokahokara mo si keke arini pu luli koe Zisu, sina keke tie Qaleli si hie!” gua si asa.

⁶⁰ Ba olana se Pita, “Tio, lopu hite va nonoga ia rau sapu korapa zama nia goi sana!” gua si asa. Sipu korapa zama tugo se Pita, si kabo mo sa kokorako. ⁶¹ Pa totošo asa si linana se Zisu, meke dono totoa Sa se Pita, ke tiqe balabala ia Pita sapu gua zama nia Zisu koasa, sapu guahe: “Sipu lopu ele kabo sa kokorako pa boni hie, si kaqu oso Nau goi ka neta totošo,” gua. ⁶² Ke vura taloa se Pita, meke la kabo nusunusurae pa sada.

* 22:53 Lk 19:47, 21:37

*Tava Sisire na Ta Seke se Zisu
(Matiu 26:67-68; Maka 14:65)*

⁶³ Sarini pu kopuna se Zisu si va sisire nia, na sekea rini si Asa. ⁶⁴ Pusi tukui rini sari na matana, meke nanasia rini si Asa, “Mu korokorotae sapu esei si korapa seke igo!” gua si arini. ⁶⁵ Meke soku sari na zinama nonovala si zama lani rini koa Sa.

Ta Turana La pa Kenuna sa Puku Tie Varipitui tadi na Tie Ziu se Zisu

(Matiu 26:59-66; Maka 14:55-64; Zone 18:19-24)

⁶⁶ Meke sipu rane sa popoa, si varigara sari na koimata tadi na tie Ziu, na nati hiama, meke na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese; meke ta turana la se Zisu pa kenuna sa puku tie varipitui tadi na tie Ziu^d. ⁶⁷ Meke zama ia rini si Asa, “Mu tozini gami, Agoi tugo sa Karisito^d? Ba lokari?” gua si arini.

Meke olana si Asa, “Be tozini gamu Rau sapu Arau sa Karisito, ba lopu kaqu va hinokarau tugo gamu. ⁶⁸ Meke be nanasa gamu Rau, ba lopu kaqu olana gamu. ⁶⁹ Ba lopu seunae, sa Tuna^d na Tie si kaqu habotu pa kali mataona sa Tamasa pu tagoi sari doduru niniranira,” gua si Asa.

⁷⁰ Meke nanasa la ia ri doduru si Asa, “Ke vegua? Agoi mo sa Tuna Tamasa?” gua si arini.

Meke olana la i Sa sarini, “Uve, Arau mo sa Tuna Tamasa,” gua si Asa.

⁷¹ Meke zama sarini, “Lopu kaqu hata pule vina sosode si gita, sina ele avoso sotia mo teleda sapu gua zama nia Sa telena,” gua si arini.

23

Ta Turana La Koe Paelati se Zisu

(Matiu 27:1-2,11-14; Maka 15:1-5; Zone 18:28-38)

¹ Beto asa si turu sari doduru pu somana koasa Sanihiderini sa puku tie varipitui tadi na tie Ziu, meke turana

la nia rini koe Paelati^d se Zisu. ² Podalae zutua rini si Asa vasina, meke zama, “Ele pohoa gami sa tie hie, sapu turana va sea i sa sari na mami tie, tozi ni Sa si arini pude lopu tabara takisi koasa banara Roma, meke poza pule nia Karisito, na Banara si Asa,” gua si arini.

³ Ke nanasa la ia Paelati se Zisu, “Vea, Agoi tugo sa Banara tadi na tie Ziu?”

Meke olana si Asa, “Uve, gua tugo sapu zama nia goi sana,” gua si Asa.

⁴ Meke zama la se Paelati koari na nati hiama, meke sa kobi tinoni, “Loke sinea si dogoria rau pude boka zutua sa tie hie,” gua si asa.

⁵ Ba zutu pilipulea rini si Asa, meke zama, “Koari na Nana vina tumatumae si vari kakatora ni Sa sari na tie pa doduruna Ziudia; podalae maena tu pa Qaleli si Asa, meke mae kamo tani,” gua si arini.

Ta Garunu La Koe Herodi se Zisu

⁶ Totoso avosia Paelati sapu gua asa, si nanasa si asa, “Na tie Qaleli sa tie hie?” gua si asa. ⁷ Meke totoso gilania Paelati sapu mae guana pa Qaleli se Zisu, vasina banara se Herodi; si garunu la nia sa koa sa se Zisu. Pa totoso asa si koa nana mo pa Zerusalema se Herodi. ⁸ Totoso dogoria Herodi se Zisu si qetu hola si asa, sina ele avoso nia sa guguana e Zisu, meke seunae hola sapu hiva dogoro gunia sa se Zisu. Okoro hiva dogoria sa totoso tavete tinavete variva magasadi se Zisu. ⁹ Gua asa, ke soku ninanasa si nanasa ni Herodi koe Zisu, ba lopu olani Sa. ¹⁰ Meke turu mae sari na nati hiama, meke sari na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, meke zutu sisigitia rini se Zisu. ¹¹ Meke zama nonovalia, na tavete gunia na keke tie loke laena e Herodi, meke sari nana solodia se Zisu, meke va sage nia rini si keke poko doduru tolavaena tana banara, meke tiqe garunu pule la nia rini si Asa koe

Paelati. ¹² Meke pa rane tugo asa si tiqe baere sari Herodi e Paelati, ba visoroihe si vari kanaidi sari kara.

Va Egoa Rini Pude Va Matea se Zisu

(Matiu 27:15-26; Maka 15:6-15; Zone 18:39 kamo hinia 19:16)

¹³ Meke tioko varigara ni Paelati sari na nati hiama, na koimata tadi na tie Ziu, meke sari na tinoni. ¹⁴ Tozini sa sarini, “Turana mae nia gamu sa tie hie koa rau, meke zutua gamu sapu turana va sea i Sa sari na tie, gua. Ba sipu beto pitua rau, si lopu hite dogoria rau keke nana sinea sa tie hie, koari na ginugua pu zutuni gamu koa Sa. ¹⁵ E Herodi ba lopu dogoria tugo keke sinea, gua asa ke garunu pule mae nia mo sa koa gita. Ke dogoria gamu? Loke ginugua kaleadi sapu pada tava mate nia Sa, si ele evania Sa. ¹⁶ Gua asa ke kote tozi ni mo rau sari na solodia, pude seke nia hilihiliburuana, meke tiqe vata rupahia,” gua si asa.*

¹⁸ Ba velavela va ululae sari na tinoni, “Va matea gana, ba mu vata rupaha poni gami se Barabasi!” gua si arini. ¹⁹ Se Barabasi si ta veko pa vetu varipusi sina somana nia sa si keke vinaripera koari na Qinavuna, meke va mate tie tugo si asa.

²⁰ Hiva vata rupahia e Paelati se Zisu, ke tepa pule la tugo koasa vinarigara tinoni si asa. ²¹ Ba velavela nono la mo si arini, “Va matea pa korosi! Va matea pa korosi!” gua si arini.

²² Meke zama pule la tugo pa vina neta totosose Paelati, “Ba na kinaleana sa si evania Sa? Arau lopu boka dogoria keke sinea sapu kote pada tava mate nia Sa! Ke kote tozi ni mo rau sari na solodia, pude seke nia hilihiliburuana, meke tiqe vata rupahia,” gua si asa.

* 23:16 Kaiqa Kinubekubere Hope pukerane si va somana mae ia sa vesi 17 sapu guahe: [17 Ta hivae pude vata rupahia Paelati si keke tie ta pusina pa totosone Inevana Pasova.] Mu tiroa Maka 15:6:

²³ Ba velavela va sisigiti palae si arini, pude kaqu va matea tugo se Zisu, gua, meke osolae va malohoria tu rini se Paelati. ²⁴ Ke gua asa si va egoa mo Paelati pude va matea si Asa, gua tugo sapu tepa ia rini. ²⁵ Meke vata rupahia sa se Barabasi, sapu hiva vata rupahia rini, asa sapu ta veko pa vetu varipusi, sina somana nia sa si keke vinaripera koasa qinavuna meke va mate tie. Meke luara vala nia sa koa rini se Zisu, pude tavetia gua sapu hiva tavete nia rini.

Tava Mate pa Korosi se Zisu

(Matiu 27:32-44; Maka 15:21-32; Zone 19:17-27)

²⁶ Meke tura^{na} taloa nia rina solodia se Zisu, meke pa korapana sa dia inene la, si tutuvia rini si keke tie pa popoa Saerini, pozana si e Saimone, na tiqe nuquruna mo pa Zerusalemia si asa. Tuqe vagia rina solodia si asa, meke va paleke nia rini sa korosi, meke luli mae pa mudina Zisu.

²⁷ Na vinarigara lavata si luli koe Zisu, meke kaiqa arini si ari na barikaleqe pu korapa kaboa na talota^{na} nia si Asa. ²⁸ Ba taliri la koari kasa barikaleqe se Zisu, meke zama, “Kasa barikaleqe pa Zerusalemia! Mu lopu kabo Au, ba mi kabo pule ni gamu, meke sari na tumia. ²⁹ Ura korapa mae sari na rane kaleadi, pana kote zama guahe sari na tie, ‘Tamanae dia sari na barikaleqe pu tige, meke saripu lopu podo koburu na variva susu.’ ³⁰ Pa totoso asa si kote zama la si arini koari na toa na toqere, ‘Mi hoqa tamunu gami!’ kote gua si arini.* ³¹ Ura be evaⁿⁱ rina tie koa Rau pu guana huda toana, saripu gua hire, si kote kaleana hola tu si evaⁿⁱ rini koa gamu, pu guana huda matedi,” gua se Zisu.

³² Meke karua tie kaleadi si tura^{na} vura mae ni rini pude va mate tura^{na} ni koe Zisu. ³³ Sipu kamoia rini si keke

* 23:30 Hoz 10:8; Rev 6:16

vasina pozana, “Batu* Tomate,” si poka nia rini pa korosi vasina se Zisu, meke gua tugo sari karua tie kaleadi pa hopeke dia korosi, keke pa kali mataona, meke keke pa kali gedena. ³⁴ [Meke zama se Zisu, “Tamaqu, Mu taleoso ni, sina lopu gilania rini sapu gua eva η ia rini,” gua si Asa.]**

Meke mudumudukeda ni rina solodia pude variva hihia ni sari Nana poko. ³⁵ Sa puku vinarigara si turu meke do η o la, meke sari koimata tadi na tie Ziu si pesipesi laia meke η o η ovalia rini se Zisu, “Votiki tie si harupi Sa. Ego, kamahire mani harupu pule nia, be Asa sa Karisito sapu ele vizatia Tamasa!” gua si arini.*

³⁶ Sari na solodia ba va sisire nia tugo si Asa, meke ponina vaeni pasana rini.* ³⁷ Zamaia rini si Asa, “Be na Ba η ara tadi na tie Ziu si Goi, si mamu harupu pulenigo,” gua sarini.

³⁸ Pa batuna sage sa korosi si kuberia rini sa tinazutuna Sa sapu zama guahe: “HIERA SA BA η ARA TADINA TIE ZIU,” gua.

³⁹ Meke keke ri karua tie kaleadi pu tava sigoto tura η ae koa Sa pa korosi, si zama η o η ovala la tugo koa Sa, “Be Agoi sa Karisito! Ego mu harupu pulenigo, meke mamu harupu gami tugo si gami kara!” gua si asa.

⁴⁰ Ba keke ari kara si norea si asa, meke zama, “Tio, vegua lopu matagutu nia goi sa Tamasa? Sina agoi, ba tava kilasa keke η o η o gua tugo asa. ⁴¹ Gita kara si garoda tugo pude tava kilasa, sina ta poni nia gita kara sa laedi ri nada tinavete kaleadi, ba sa tie hie si loke Nana kinaleana,” gua si asa. ⁴² Beto asa si zama la koe Zisu si asa, “Ba η ara, Mu

* 23:33 Hokara sa ginuana sa vasina sapu sa dino η ona sa toqere asa si guana batu tomate. * 23:34 Lopu koa sari zinama pa varikorapadi rina [] koari doduru kinubekubere hope pukerane. * 23:34 Sam 22:18

* 23:35 Sam 22:7 * 23:36 Sam 69:21

balabala au pana koa Baṅara Goi pa Mua Binaṅara,” gua si asa.

⁴³ Meke olaṅa la koasa se Zisu, “Tozi va hinokara nigo Rau si goi, kaqu somana koa Rau ṅinoroi si goi pa Paradaisi^d,” gua se Zisu.

Sa Minate te Zisu

(Matiu 27:45-56; Maka 15:33-41; Zone 19:28-30)

⁴⁴ Meke sipu kamo sa korapa rane si huporo sa doduru popoa, osolae kamo tu ṅeta koloko, ⁴⁵ ura lopu kalalasa mae sa rimata. Meke ta rikata rua sa poko gobana sa Lose Hopena, pa korapana sa Zelepade pa Zerusalem.*

⁴⁶ Meke velavela va ululae se Zisu, meke zama, “Tamaqu, pa korapa limamu si luara vekoa Rau sa Maqomaqoqu,” gua si Asa, meke tiqe mate.*

⁴⁷ Sipu dogoria sa palabatu tadi na solodia gua saripu ta evaṅa si vahesia sa sa Tamasa, meke zama, “Hinokara tugo, sapu na keke tie toṅoto sa tie hie,” gua si asa.

⁴⁸ Meke toতো dogori ri doduru pu varigara pude dodogoro koasa vina matena e Zisu, gua saripu ta evaṅa, si pohari rini sari raqaraqadi pa tinalotaṅa, meke pule taloa pa dia vasidi sari doduru. ⁴⁹ Sari doduru pu ele gilana sotia se Zisu, meke sari kasa barikaleqe pu lulidi mae koa Sa pa Qaleli, si turu pa seuna vasina hite, meke doṅodoṅo la dia.*

Ta Veko pa Lovu sa Tinina Zisu

(Matiu 27:57-61; Maka 15:42-47; Zone 10:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Ego, koa nana si keke tie pozana Zosepa, sa tie pa vasileana Arimatia pa pinaqaha popoa Ziudia. Keke tie leana, na tie toṅoto si asa, pu korapa aqa nia sa minae tanisa Binaṅara te Tamasa. Meke keke koari na tie pu somana koasa Sanihiderini, sa puku tie varipitui tadi na

* 23:45 Ekd 26:31-33 * 23:46 Sam 31:5 * 23:49 Lk 8:2-3

tie Ziu, ba lopu somana va egoa sa sa dia vina ego na vinizata pa vina matena e Zisu. ⁵² La si asa koe Paelati, meke la tepa ia sa sa tinina e Zisu. ⁵³ Beto asa, si la va gore vagia sa si Asa, meke hade nia keke poko keoro viana sa, meke la va nuquru vekoa sa koa keke lovu sapu ta horena pa patu pa kali taba, sapu lopu ele ta pomunu nia tie matena rini. ⁵⁴ Na rane va namanama si asa, na tata kamo sa rane Sabati.

⁵⁵ Sari na barikaleqe pu lulidi mae koe Zisu pa Qaleli, si lulia rini se Zosepa, meke dogoria rini sa lovu, meke sa vinekona gua sa tinina e Zisu pa korapana sa lovu. ⁵⁶ Beto asa si pule la vasina koadi sari kasa barikaleqe, meke la va namanama i rini sari na oela humaⁿa lea, pude vala i pa tinina Zisu, gua. Meke sipu kamo sa Sabati, si magogoso si arini, lulia rini gua sapu koa pa Tinarae te Mosese.*

24

Sa Tinuru Pule te Zisu pa Minate

(Matiu 28:1-10; Maka 16:1-8; Zone 20:1-10)

¹ Meke pana vaqavaqasana sa rane Sade, si la koasa lovu sari kasa barikaleqe, paleke la ni rini sari na oela humaⁿa lea, saripu ele va nama vekoi rini. ² Doⁿo la dia gua, si dogoria rini sapu ele ta topili palae tu sa patu, sapu tukuna sa sasadana sa lovu. ³ Ke nuquru la si arini pa korapana sa lovu, ba lopu dogoria rini sa tinina e Zisu. ⁴ Ke sipu korapa turu nunala dia vasina si arini, si vura va hodaka la si karua tie sapu pokopoko keoro ⁿedala, meke turu kapae dia koa rini. ⁵ Matagutu sisigiti sari kasa barikaleqe, ke todoⁿo gore pa pepeso si arini. Meke zama la koa rini sari karua tie, “Na vegua ke hata ia gamu sa tie toana koari pu matedi? ⁶ Lopu koa tani si Asa, ba ele turu pule tu pa minate. Balabala ia gua sapu ele tozini gamu Sa, sipu

* 23:56 Ekd 20:10; Diut 5:14

korapa koa pa Qaleli si Asa, sapu gwahe:* ⁷ ‘Sa Tuna na Tie si kaqu ta vala pa limadi rina tie kaleadi, meke kaqu tava mate pa korosi, ba pa rane vina neta si kaqu tava turu pule si Asa,’ gua,” gua sari karua.

⁸ Ke tiqe balabala pulei rini sari Nana zinama arini. ⁹ Ke taluarae pule pa lovu si arini, meke la vivinei ni rini koari ka manege eke disaepeli, meke koari kaiqa pule, sari doduru tin^ona gua pu ta eva^ona. ¹⁰ Sari kasa barikaleqe arini, si ari Mere pa vasileana Magidala, e Zoana, meke e Mere tinana e Zemisi. Arini hire, meke kaiqa pule barikaleqe saripu lulidi koa rini, si la vivinei ni koari na apositolo saripu gua ta eva^ona hire. ¹¹ Ba lopu va hinokari rini sari na barikaleqe, guana lopu vivinei hinokara guni rini. ¹² Ba e Pita si turu, meke topue haqala la koa sa lovu. Kokopo nuquru si asa, meke dogoria mo sa sa poko keoro sapu ta hade nia Zisu. Ke kekere pule si asa, magasa hola nia sa sapu gua ta eva^ona.

*Karua Tie pu Ene La pa Emeasi
(Maka 16:12-13)*

¹³ Meke pa ranena tugo asa si ene la pa Emeasi sari karua disaepeli te Zisu. Emeasi si manege eke kilomita^d seu gua pa Zerusalema. ¹⁴ Korapa vivinei ni ri kara sari doduru ginugua pu ta eva^ona. ¹⁵ Meke sipu korapa vari vivinei sari kara, si vura tata la se Zisu, meke ene somanae koari kara. ¹⁶ Dogoria ri kara si Asa, ba lopu tava malumu nia pude do^ono gilania. ¹⁷ Meke nanasi Zisu, “Na sa si korapa vivinei nia gamu kara pa mia inene?” gua si Asa. Ke turu noso sari kara, meke guana do^ono talota^ona sari isumatadia.

¹⁸ Meke keke ari kara, pozana si e Kiliopasi, si nanasa la koa Sa, “Vegua? Agoi mo telemu si kekeke tie karovomu

* 24:6 Mt 16:21, 17:22-23, 20:18-19; Mk 8:31, 9:31, 10:33-34; Lk 9:22, 18:31-33

mae pa Zerusalemā, si lopu gilani sari doduru ginugua saripu ta evaṅa vasina, koari ka visavisa rane la hire?” gua si asa.

¹⁹ “Sari ginugua savadi?” gua se Zisu.

Meke olaṅa sari kara, “Sari doduru ginugua pu ta evaṅa koe Zisu sa tie Nazareti. Na keke poropita ṅiṅirana pa Nana zinama na tinavete si Asa, pa kenudi rina tie, meke sa Tamasa. ²⁰ Sari na nada ṅati hiama, na koimata, si luara vala nia si Asa koasa qavuna Roma, meke pitua meke va matea si Asa pa korosi. ²¹ Meke pa mami dinoṅodoṅo gami, si hokara Asa sa tie sapu kote vata rupahia sa butubutu Izireli, gua. Ego, meke hie sa vina ṅeta rane podalae gua ta evaṅa si hire. ²² Kaiqa rina barikaleqe pu somanadi koa gami, si va magasa gami. La munumunu hokara si arini koa sa lovu, ²³ ba lopu dogoria rini sa tinina Zisu. Meke pule mae tozini gami rini sapu dogori rini si kaiqa mateana, meke tozi ni rina mateana sapu ele turu pule se Zisu, gua. ²⁴ Ke kaiqa koa gami kasa si la koasa lovu, meke dogoria sapu gua tozia ri kasa barikaleqe, meke hinokara tugo, ba lopu dogoria rini sa tiena,” gua sari kara.

²⁵ Meke zama la koari kara se Zisu, “Duvili si gamu, meke lopu boka tuturei va hinokari gamu sari doduru tiṅitona, gua pu tozi rina poropita. ²⁶ Vegua, lopu kaqu koa ta sigiti ni tugo sa Karisito sari doduru ginugua sara, meke tiqe la vagia sa vina lavatana pa Maṅauru?” gua si Asa. ²⁷ Meke va bakali Zisu koari kara sari doduru ginugua pu soto la gua koa Sa, saripu ta tozi koari na Kinubekubere Hope; podalae koari na buka te Mosese, meke kamo koari na poropita.

²⁸ Totoso tata kamo rini sa vasileana vasina korapa la ia rini, si doṅodoṅo guana hiva ene hola si Asa, ²⁹ ba ososo nia ri kara si Asa, meke zama, “Mae mamu koa paki koa gami tani; ele veluvelu sa popoa, meke ele tata boṅi mo,”

gua sari kara. Ke luli la koa rini si Asa. ³⁰ Totoso habotu henahena Sa koa rini, si vagia Sa sa bereti, meke mana nia Sa, meke videa, meke vala Sa koa rini. ³¹ Pa totoso asa si tiqe guana ta tukele sari na matadi, ke tiqe doño gilania rini si Asa, ba murimuri taloa Nana si Asa pa dia dinoño. ³² Meke vari zamai sari karua, “Hinokara sapu totoso va bakali Sa koa gita pa nada inene mae sari na Kinubekubere Hope, si manini sari na buloda,” gua si arini.

³³ Beto asa si hinoqa gasa turu mo sari karua, meke taluarae pule la mo pa Zerusalema, meke la tutuvi rini sari ka manege eke disaepeli, meke sari kaiqa pule, korapa koa varigara dia. ³⁴ Meke tozi ni rina disaepeli, meke sari kaiqa pule pu varigara vasina sari karua, “Sa Bañara si hinokara ele turu pule! Ele vata dogoro pule nia si Asa koe Saimone Pita!” gua si arini.

³⁵ Meke tiqe tozia pule ri kara pu mae guadi pa Emeasi, sapu gua ta evaña pa siraña, meke sapu gua meke doño gilania ri kara se Zisu, totoso videa Sa sa bereti.

Vata Dogoro Koari na Disaepeli se Zisu

(Matiu 28:16-20; Maka 16:14-18; Zone 20:19-23; Tinavete 1:6-8)

³⁶ Meke sipu korapa vivinei nia ri kara sapu gua asa, si la turu vura Nana mo pa varikorapadi rini sa Bañara Zisu, meke zama, “Mani koa koa gamu sa binule,” gua si Asa.

³⁷ Ke hodahodaki, na matagutu si arini; hokara keke tomate si dogoria rini, gua. ³⁸ Ba zama la koa rini si Asa, “Na vegua ke nunala, na matagutu si gamu? ³⁹ Doño maei sari na limaqu na nenequ, mamu va sosodea sapu Arau mo si hie. Taninau, mamu gilanau, ura na tomate si loke masana na susurina gua Arau he,” gua si Asa.

⁴⁰ Totoso zama gua Sa, si va dogoro ni Sa koa rini sari limana na nenena. ⁴¹ Meke sipu korapa lopu boka va hinokaria rini, sina qetu meke magasa dia, si zama la koa

rini si Asa, “Koa dia gemi vasi ginani si gamu?” gua si Asa. ⁴² Ke vala nia rini si keke igana kinana. ⁴³ Vagia Sa sa igana, meke hena ia Sa pa kenudia rini.

⁴⁴ Beto asa, si zama la koa rini si Asa, “Hire sari na tin^uitona pu ele tozini gamu Rau, totosoa koa somana koa gamu si Rau. Doduru ginuguaqu Rau sapu ta kubere pa Tinarae te Mosese, meke sari na kinubekubere tadi na poropita, meke koari na Sam, si kaqu tava gorevura beto,” gua si Asa.

⁴⁵ Meke tukeli Sa monanadi, pude madi tumae ni sari na Kinubekubere Hope. ⁴⁶ Meke zama la koa rini si Asa, “Hie gua sapu ta kubere: Sa Karisito si kaqu koa ta sigiti na tava mate, meke pa rane vina neta si kaqu turu pule pa minate. ⁴⁷ Meke pa korapa pozana Sa, si kaqu ta tarae sa inavosona sa kinekere meke sa tinaleosae pa sinea koari doduru butubutu, podalae pa Zeruselema. ⁴⁸ Meke gamu si na tie va sosode koari na ginugua hire. ⁴⁹ Kaqu garunu atu nia Rau koa gamu sa Maqomaqo Hope, sapu ele va tatara nia sa Tamaqu. Ba mi la koa aqa pa Zeruselema, osolae kaqu ta gorei nia gamu sa niniraⁿira Maⁿauru,” gua si Asa.*

Ta Hena Sage La pa Maⁿauru se Zisu

(Maka 16:19-20; Tinavete 1:9-11)

⁵⁰ Beto saripu gua hire si turaⁿa lani Sa pa Betani sari kasa Nana disaepeli, meke ovulu sage ni Sa sari limana, meke mana ni Sa si arini.* ⁵¹ Sipu korapa mana ni Sa sarini, si taluarae koa rini si Asa, meke ta hena sage pa Maⁿauru. ⁵² Meke vahesia rini si Asa. Qetuqetu hola dia meke pule la pa Zeruselema, ⁵³ meke lopu makudo vahesia rini sa Tamasa pa korapa Zelepade.

* 24:49 TTA 1:4 * 24:50 TTA 1:9-11

Buka Hope

The Holy Bible in the Roviana language of the Solomon Islands

Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 24 Dec 2020 from source files dated 24 Dec 2020

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5